

Výchovný styl jako projev sebepojetí rodiny

Markéta Suchánková, DiS.

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Suchánková**
Osobní číslo: **H128394**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výchovný styl jako projev sebepojetí rodiny**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů.

Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na funkce rodiny a její vliv na výchovu;
- na typy a popis výchovných stylů;
- na analýzu výchovného stylu v konkrétních rodinách;
- na možné faktory ovlivňující podobu výchovného stylu.

Součástí práce bude empirické šetření formou kvalitativního výzkumu, metodou rozhovoru s rodiči s ohledem na socioprofesionální zařazení ve společnosti.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Biddulph, S. **Tajemství výchovy šťastných dětí.** Praha: Portál, 1999.
Brezinka, W. **Filozofické základy výchovy.** Praha: Zvon České katolické nakladatelství, 1996.
Dobson, J. **Výchova dětí.** Brno: Nová naděje, 1995.
Dobson, J. **Výchova chlapců.** Praha: Nakladatelství návrat domů, 2003.
Filliozat, I. **Dokonalý rodič neexistuje.** Brno: Computer Press, 2011.
Hauser, U. **Rodiče potřebují hranice.** Praha: Portál, 2012.
Hinesová, G. Baverstocková, A. **Nebojte se vychovávat.** Praha: Ikar, 2005.
Kučerová, S. **Člověk-hodnoty-výchova.** Prešov: Grafotlač, 1996.
Liedloffová, J. **Koncept kontinua: hledání ztraceného štěstí pro nás i naše děti.** Praha: DharmaGaia, 2007.
Matějček, Z. **Co děti nejvíce potřebují.** Praha: Portál, 1994.
Možný, I. **Sociologie rodiny.** Praha: SLON, 1999.
Palouš, R. **Čas výchovy.** Praha: SPN, 1991.
Peltová, N. **Dítě v dobrých rukou: knížka pro správné rodiče.** Praha: Advent, 2000.
Sears, W. Sears, M. **Kontaktní rodičovství.** Praha: Argo, 2012.
Sobotková, I. **Psychologie rodiny.** Praha: Portál, 2001.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Markéta Suchánková, DiS, výchovný styl jako projev sebepojetí rodiny, bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno, 2015.

Bakalářská práce se zabývá výchovou v rodině, styly výchovy, které rodiče na svých dětech uplatňují, tresty a odměnami, kterými si ve výchově „pomáhají“. Práce rozebírá také historii a současný pohled na institut rodiny a výchovy v ní s ohledem vlivu doby. V bakalářské práci taky sleduji vliv primární rodiny na výchovu dětí v současné reprodukční rodině, nakolik se rodina odchýlila od vzoru primární rodiny nebo naopak udržuje dané vzorce chování.

Klíčová slova: rodina, výchova, primární rodina, reprodukční rodina

ABSTRACT

Markéta Suchánková, DiS, parenting style as an expression of families self-concept, bachelor thesis, University of Thomas Bata in Zlin, Institute of Interdisciplinary studies, Brno 2015.

The bachelor thesis deals with the upbringing in family, styles of upbringing, which are applied by parents on their children, their punishments and rewards, which are used as a „help“. This thesis analyses history of a family and a current view on family institute and upbringing with a considering of current periods effect as well. In this bachelor thesis I also observe influence of „the first“- primary family on childrens upbringing in current reproductive family, how much family deflects from the model of primary family or the contrary family keeps given model of behaviour.

Keywords: family, upbringing, primary family, reproductive family

Velmi děkuji, doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi PhD za odborné vedení, poskytnuté rady a podněty k mojí bakalářské práci.

Děkuji všem maminkám za jejich čas a cenné informace, které mi poskytly pro výzkumné účely.

„Dokonalý rodič je člověk, který má vynikající teorii na výchovu, ale žádné dítě nemá.“

Dave Berry

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická do IS/STAG totožné.

OBSAH

OBSAH	7
ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 TYPY RODINY	13
1.2 HISTORIE RODINY	18
1.3 FUNGOVÁNÍ RODINY V SOUČASNOSTI	22
1.4 FUNKCE RODINY	24
2 VÝCHOVA	27
2.1 HISTORIE VÝCHOVY	28
2.2 STYLY VÝCHOVY	30
2.3 ODMĚNY A TRESTY	39
2.4 VLIV SOCIOEKONOMICKÉHO PROSTŘEDÍ NA VÝCHOVU	42
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
3 PRAKTICKÁ ČÁST	48
3.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	48
3.2 PŘÍPRAVA ROZHOVORU	49
3.3 CÍL VÝZKUMU	50
3.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	50
3.5 ZPRACOVÁNÍ DAT	52
3.6 POPIS ZKOUMANÝCH RODIN.....	52
3.7 ROZBOR VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	75
SEZNAM PŘÍLOH	76

ÚVOD

Rodina a výchova v ní, má své prvotní postavení v každé společnosti, v době ve které se člověk nachází. Výchova v rodině určuje a vytváří společenské hodnoty, mravní automatismy v jednání, připravuje nás na nástrahy v životě a ve světě, posiluje člověka jako osobnost, dává mu jistotu a oporu, představuje strom se silnými kořeny. Z tohoto důvodu je výchova klíčová a velmi důležitá pro každého jedince. Je jako stín, kterého se po celý život nezbavíme a bude těžké jej překročit, pokud výchova nebyla ideální a člověk si tak do života nepřinesl ty správné hodnoty a zážitky. O výchově se napsalo mnoho knih, stále vycházejí nové, některé se snaží najít nové cesty, další jen opakují to, co bylo uvedené. Otázkou je, jestli tyto knihy opravdu jsou součástí literatury každého rodiče, nebo se spíš na své rodičovství připravují intuitivně a podle vžitého vzoru primární rodiny. Velkým problémem současné doby je čas, který sice plyne stále stejně, ale díky změnám v preferencích, tlaku v zaměstnání a představy „vše mám, vše si můžu dovolit“, se už málo zastavíme nad běžnými otázkami života. Stejně jako současný životní styl nás nutí jít neustále vpřed, dál, těžko se zastavujeme nad úvahami, jestli to co děláme, dává smysl a je pro budoucnost našich dětí to nejlepší, protože času a prostoty tu na světě tolik nemáme, jsou pro každého užitečné jasné a stručné návody, kuchařky jak vychovávat, jak se správně postavit do role matky, otce. Přestože se téma rodiny a výchovy v ní zdá na první pohled pro někoho banální a zcela jasné, představuje obrovskou zodpovědnost v každém z nás, kdo jsme se rozhodli mít děti a tím tu své potomky zanechat. Protože čas v životě každém z nás není nekonečný, je vhodné se vyvarovat chyb co nejméně a přinést svým potomkům především radost ze života a co nejvíce společných chvil.

Toto téma „výchovní styl jako sebepojetí rodiny“ jsem si zvolila právě z důvodu, připomenout jeho důležitost ve formování jedince, jeho osobnosti, vůli, vývoje duševního, sociálního, tělesného.

Záměrem mé bakalářské práce je připomenout důležitost rodiny v její zdravé formě, pokusit se více nahlédnout, jak je rodina současnosti vedena, jak jsou děti vychovávány, s porovnáním s výchovou v rodině z minulosti.

V první kapitole po krátkém vymezení pojmu rodina se vrátíme zpátky do historie rodiny a její funkce ve společnosti. V další podkapitole se zaměřím na rodinu současnosti, kterou

uzavírám první kapitulu. Další kapitola nese název výchova a opět se nejprve vrátíme zpátky v čase a teprve poté co se vrátíme do 21. století budu rozebírat styly výchovy a podíváme se také na odměny a tresty v rodině a sociokulturní prostředí ve kterém se rodiny pohybují a které je také významné pro utvoření charakteru jedince.

V praktické části rozebírám rodinu primární a reprodukční a zjišťuji na pěti uchazečkách, nakolik se od své primární rodiny ve výchově dětí odklonili a jaké vzorce chování zůstaly ve výchově v současné rodině. Zajímají mě kategorie, jako jsou odměny, tresty, způsob trávení volného času s rodiči, alkohol, kouření před dětmi, náboženství, víra, sexuální výchova a jiné.

Cílem této práce je přiblížit metody, výchovné styly a postoje rodin napříč generací u rodiny primární, která své děti vychovávala v době komunismu a současné rodiny dnešní doby. Zajímá mě především, jaké výchovné vzorce přetrvávají v současnosti, nakolik jsou ovlivněny minulostí- dětstvím uchazeček a jejich pozitivní nebo negativní zkušeností. Smyslem mé práce je i nastínit historii rodiny a výchovy, poukázat na možné styly výchovy a na její vliv v rámci socioekonomického postavení rodiny současnosti.

Přínos práce pro sociální pedagogiku

Věřím, že moje práce může být přínosem pro zamyšlení nad současnou výchovou v rodinách a může tak zlepšit a zkvalitnit vztahy mezi rodičem a jeho dítětem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je nejdůležitějším seskupením v hierarchii lidí, funkce rodiny nás provázejí od nepaměti, na základě rodiny se tvořily hodnoty společnosti, realizace a vývoj jedince, který si hledal místo ve společnosti a společnost svojí výchovou měnil a vytvářel tak nové vzorce chování. V knize Sociologie je pojem rodina definován takto „*Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.*“ (Giddens, 1999, s. 156)

Rodina je úzkým sepětím mezi svými členy, vztahy jsou blízké, časté, opakované, neformální, typické pro rodinu jsou silné citové vztahy. Rodina vzniká až narozením prvního dítěte, vzniká krevní pouto nebo může rodina vzniknout i adoptí. V rodině se každý chová přirozeně, jako v prostředí, které je pro něj důvěrné známé. Jak uvádí kniha Kapitoly z teorie výchovy „*Rodina umožňuje jedinci vytvořit pevné vazby, je „tréninkovým prostředím“ pro psychosociální vývoj. V rodině se vytváří důvěra v sebe sama, motivačně volní charakteristiky, postoj k sobě samému, k okolí.*“ (Celá, 2006, s. 92)

Každá rodina je jednotkou žijící vlastním životem. Určuje sociální status dítěte, jeho cíle, plánování budoucnosti. Přes rodinu si dítě uvědomuje své místo ve společnosti, svoji roli. Každá rodina si vytváří svoji neformální atmosféru, kterou dává člověku jasně najevo, kdo do ní patří a kdo ne. Nejdůležitější pro vliv dítěte jsou právě jeho rodiče. Vliv rodičů je nejvýraznější a hlavně trvalý. Na tom nic nemění ani fakt, jakou výchovu rodiče na své dítě uplatňují a jak často jsou v rodině přítomni. Sekundární roli v rodině hrají prarodiče, strýcové, tety, sestřenice, bratřenci, osoby příbuzné. Vztahy v samotné rodině mezi rodiči navzájem, ale i mezi prarodiči, příbuznými, lidmi v sousedství, v okolí, k nemocným lidem a těm, kteří potřebují pomoc, vytváří klima, ve kterém se podobné jednání chápe jako samozřejmé. „*Nesčetněkrát jsme se přesvědčili, že rodinné klima, v němž dítě vyrůstá, má klíčovou roli pro jeho budoucí rodinu.*“ (Pachl, 1983, s. 15) Jednání rodičů se tak stává pro děti vzorem. Dospělý se svými dětmi znovu prožívá vlastní dětství a může se tak vyhnout chybám, které na něm napáchali jeho rodiče, zároveň tak dospělému rodina rozšiřuje jeho sociální pole.

„*Rodiny by měly být v úzkém kontaktu s ostatními rodinami. Během svého pracovního dne by měl mít každý šanci na doprovod a spolupráci. Žena, která je celý den sama s dětmi, je*

ochuzena o sociální stimulaci. Potřebuje jinou emocionální a intelektuální podporu, než jí nabízejí děti. Výsledek je špatný jak pro matku, tak pro dítě, rodinu a společnost.“
(Liedloffová, 2007, s. 176)

V rodině se dítě učí mnoha dovednostem, rodina dítě orientuje na určité hodnoty, poskytuje mu podporu, vystavuje ho konfliktům. Představuje také jednotku, která má společné hospodářství, je v ní zakotvena dělba práce, dělení rolí, spolupráce, společné sdílení radostí a starostí, morální jistoty. Odráží také úspěšnost dítěte, jeho vztah k práci, zodpovědnosti, lásku ke zvířatům, k sobě, k druhým lidem, výběr povolání. Podmínkou pro správný rozvoj dítěte je bezpečí domova, které v dítěti vyvolává pocity chráněného prostředí.

„Na druhé straně je rodina i zdrojem stresu. Děti jsou vydány všanc rozmarům dospělých. Rodiče musí být dětem k dispozici stále, ať unavení či odpočatí, nebo nemocní. Mnoho individuálních plánů se může uskutečnit jen se souhlasem partnera. V některých situacích se jednotlivci musí zcela podřídit zájmu rodiny. Když to nedokáže a rodinu opustí, způsobí si psychický úraz. Radost z dětí a partnera má i svůj rub- starosti a úzkosti.“
(Matoušek, 1997, s. 9)

Primární rodina je typická svojí určeností, dostáváme tak do život určitý vklad, jakousi výhru při kvalitní, milující primární rodině, ale zároveň tak bez určenosti sebe samé můžeme se narodit do rodiny problematické, jako břemeno, jako nemilující, nechtěné děti. Pro tyto děti je život neustálým minovým polem, bez záruky bezpečí a jistoty, je to život s balancováním na laně, nejistý a křehký bez pevných hodnot a záruk.

„Lidský život někdy bývá dosti složitý. Jsme vrženi svým narozením do světa, který jsme si nevybrali. Narodíme se rodičům, jejichž geny přebíráme, do prostředí i času, s barvou pleti, o které nerozhodujeme. Přesto jsme schopni, pokud najdeme cestu k vyrovnání se s těmito vnějšími podmínkami, život úspěšně prožít, když dokážeme svým vnitřním životem reagovat na ony vnější podmínky. Moudrost člověka nespočívá jen ve velké vzdělanosti, ale především v nalezení takového úhlu pohledu na věci kolem nás, ale i v nás, který umožní mít potřebný odstup od věcí, možná i nadhled nad nimi.“ (Pelikán, 2011, s. 91)

„Rodinu lze pěstovat jako strom. Kořeny představují vaše vlastní dětství a to, jak o sebe pečujete. Kmen je vaše manželství nebo partnerský vztah a vaše oddanost dětem. Větve symbolizují činy, které děláte při každodenních rozhodnutích. Vaše děti jsou květy a ovoce tohoto stromu.“ (Biddulph, 1999, s. 34)

1.1 Typy rodiny

V průběhu svého života člověk odedávna prochází několika rodinami. Z první pochází, představuje pro něj zázemí, kde se naučí prožívat první vjemy, podřizovat se a prosazovat svoji vůli. Postupně se vzdálí od nejbližšího prostředí a založí vlastní rodinu. Rodina je tvořena nejméně dvěma lidmi, kteří každý má za sebou své zkušenosti. V současné době se rodina nebere již dogmaticky a není problém ani již takovou ostudou jako v minulosti rodinu opustit a založit novou, samozřejmě vždy závisí na kultuře, z které pocházíme, na tradicích, na hodnotách, které vyznáváme a přinášíme si je z primární rodiny.

Jak je uvedeno v knize- Hledání těžiště výchovy Odpovědnost k rodině je různá u různých kultur. Vysoká je například v islámských zemích, kde zejména odpovědnost za staré rodiče a jejich uspokojivý život je tak samozřejmá, že jedinec, který své závazky vůči stárnoucím rodičům nesplní, se vystavuje nebezpečí, že jej nejen jeho okolí odsoudí, ale dokonce ho ani mezi sebe nepřijme. U nás to v tomto směru dosti závisí na způsobu výchovy v primárních rodinách, na hloubce vzájemných vztahů v rodině, které by neměly být založeny pouze na materiálních, ale především duchovních vazbách.(Pelikán, 2011, s. 115-116)

Pojem rodina je široký, je vhodné si proto přiblížit jaké typy rodiny se vyskytují podle jejich členů. Sociologie hovoří o těchto typech rodiny: (Celá, 2006, s. 92)

Typy rodiny

- rodina nukleární (rodiče, děti/dítě)
- rozšířená (tvořená rodiči, dětmi a dalšími příbuznými)
- orientační (ta, ve které jedinec jako dítě vyrůstá)
- prokreační (rodina, kterou jedinec v dospělosti zakládá)

Historicky starší je rodina rozšířená, kde spolu společně žijí odlišné generace, častá více na vesnici na rozdíl od nukleární rodiny, která vznikla odlivem mladých lidí za prací a studiem do větších měst. Jak uvádí autor Jan Čáp ve své knize Psychologie výchovy a vyučování „V tradiční velké rodině chybí soukromí, jedna generace často zasahuje do života druhé, silná je tendence uchovat manželství i v případech neřešitelných rozporů. Naproti tomu ale

tradiční velká rodina poskytuje dítěti větší možnost modelů a také usnadňuje dítěti nalezení jiného milujícího dospělého, který kompenzuje absenci milující matky.“ (Čáp, 1993, s. 272)

Nepochybný je vliv rodiny orientační na budoucí prokreační rodinu. Dítě se v orientační rodině učí imitací, napodobováním, dítě sleduje v rodině interakci se všemi členy rodiny i s těmi co nejsou příbuzní. Vliv chování v orientační rodině má na dítě i počet sourozenců, vztahy mezi nimi, věkové rozdíly a sourozenecké postavení- nejstarší, prostřední dítě, nejmladší, jedináček.

V našem západním světě je manželství spojeno s monogamií, tedy ve vztahu jsou jako pár- muž a žena. Vzhledem k vysoké rozvodovosti mluvíme o sériové monogamii. V rámci naší právní legislativy není ani možné, aby jeden muž nebo žena měli několik manželů současně. V jiných kulturách je možné se setkat s polygamií- vztah, kde se jedná o více manželství s muži, se ženami. Polygamie existuje ve dvou konkrétních podobách - polygynie- mnohoženství a polyandrie, které je méně časté- mnohomužství.

Dnešní manželství vychází z představy romantické lásky, dominuje tedy citový individualismus, rodina je patrilineární- děti dostávají jméno po otci.(Giddens, 1999, s. 160)

Dnešní rodina je ovlivněna současnými trendy. Typická je orientace na sebe, upřednostňování vlastních zájmů a cílů nad zájmy rodiny, cestování za prací, pozdější věk prokreační rodiny či vůbec vstup do manželského svazku a setrvání v něm. Výrazně se posouvá věk narození prvního potomka. Tento fakt může mít na svědomí generační odloučenost rodičů mezi dětmi.

„Jistým znakem, že ve společnosti opravdu něco chybí, je generační propast. Pokud mladší generace není hrdá na to, že jednou bude taková jako rodiče, pak společnost ztratila své kontinuum, svou stabilitu, a nejspíš není hodna být nazývána kulturní. Bude se totiž neustále měnit od jednoho neuspokojivého systému hodnot k druhému. Pokud mladší členové společnosti mají pocit, že ti starší jsou směšní, nudní a mýlí se, nebudou mít přirozenou cestu, po které se vydat. Budou se cítit ztraceni, poníženi, podvedeni a budou zlí. Stejně tak se budou cítit podvedeni ti starší a budou se rozčilovat, že to s mladými nemá smysl a že se kontinuita kultury vytrácí.“ (Liedloffová, 2007, s. 149-150)

Objevuje se řada alternativ společného soužití- manželství na zkoušku, partnerství kdy oba mají vlastní domácnost, svobodná matka, dlouholetý trvalý vztah s dětmi, ale bez formální stránky manželství. Velká, rozšířená rodina již není tak častá ve městech je spíše typická rodina nukleární, která je méně stabilní proti citovým otřesům a krizím uvnitř rodiny. „*Musíme předpokládat nové struktury vztahů, vznikající ze současné podoby nestálosti manželství a malé rodiny: jsou to na jedné straně rozmnožené vazby dětí do více příbuzenstev z opakovaných manželství, na druhé straně zesílení a funkční zdůraznění vazeb mezi neúplnými rodinami a rodinami původu, které pomáhají ochraňovat děti z rozpadlých manželství.*“ (Možný, 1990, s. 28) Velmi obvyklá praxe je také častější stěhování za práci, které jenom podporuje strukturu nukleární rodiny, vznikají tak rodiny, bez pevných kořenů k místu bydliště, k domovu tzv. neolokální rodiny.

„*Děti potřebují za přátele i jiné dospělé. I ten nejmzrutější prarodič má svoji cenu. Budou-li rodiny zapojeny do sítě přátel a sousedů, budou-li se moci navzájem stýkat všechny generace, pak nebudeme potřebovat psychology nebo odbory sociální péče. Postaráme se o sebe sami.*“ (Biddulph, 2008, s. 131)

Za stále neobvyklé alternativy soužití se považují tzv. komuny, v níž jsou skupiny lidí, kteří odmítají instituci rodiny. Za nejznámější komunitu patří Oneida, která vznikla v Nové Anglii (USA) v půlce 19. století, na základě náboženské ideje. Podstata byla v tom, že všichni muži byli manželé všech žen a všichni měli společné děti. Další alternativou jsou tzv. izraelské kibucy, jedná se o komunitu rodin, kteří spolupracují na výchově dětí společně. Šlo o skupinovou, kolektivní výchovu, která se uplatňuje hned od narození, kdy se o děti starají dětské sestry, učitelé a vychovatelé. Kibuc měl funkci obrannou, byl vybudován jako pevnost pro společné vlastnictví majetku na zabránění individuality a západní soutěživosti. (Giddens, 1999, s. 178-179)

Ráda bych uvedla v této kapitole- Typy rodiny také homosexuální páry, homosexuální ženy (lesbičky) a homosexuální muži (gayové), vzhledem k tomu, že naše republika uzákonila tzv. registrované partnerství- zákon 115/2006 Sb., které sice nemá všechny shodné rysy manželství heterosexuálních párů, je možné u homosexuálních žen pomocí dnes již možného umělého oplodnění založit společnou rodinu s další ženou.

V knize Rodina našich předků (Horský, Seligová, 1997, s. 143) dvojice autorů uvádí ještě toto, méně časté, komplexní členění.

Komplexní rodina

Je tvořena buď alespoň dvěma manželskými páry, nebo alespoň jedním manželským párem a alespoň jedním (svobodným, ovdovělým) rodičem s dítětem.

Komplexní rodina kmenová

Je taková komplexní rodina, ve které jsou jednotlivé manželské páry (popř. jednotlivá uskupení jednoho rodiče s dítětem) navzájem uspořádány výhradně lineárně, každý z nich je z jiné generace, a ve které si otec- hospodář (příslušník nejstarší generace) udrží autoritu hlavy domácnosti až do své smrti.

Komplexní rodina s výměnkem

Je taková komplexní rodina, ve které jsou jednotlivé manželské páry navzájem uspořádány výhradně lineárně, tzn. Každý z nich je z jiné generace, ve které však dojde ještě za života starého hospodáře k přenesení pravomocí hlavy domácnosti, buď na hospodářova ženatého syna, nebo zete, jenž s stane novým hospodářem.

Komplexní rodina typu joint family

Je rodina, ve které nalezneme alespoň dva laterálně uspořádané manželské páry (popř. uskupení rodiče s dítětem). Laterálně uspořádané manželské páry jsou páry z téže generace (např. soužití ženatých bratří). Laterální uspořádání může být kombinováno i lineárním. V každé rodině je důležitá soudržnost, životaschopnost, pochopení a snaha o řešení konfliktů. Jsou rodiny, které jsou soběstačné, funkční, v takové rodině má dítě zajištěné všechny požadavky, funkce- výchovné, ekonomické, biologické, kulturní, tato rodina funguje jako soudržná a předává dítěti všechny potřebné hodnoty, poskytuje mu patřičné zázemí. „*Ve funkčních rodinách se očekává dobré za dobré. Členové rodiny na sebe berou ohledy a respektují se. Tyto rodiny jsou charakteristické pevnou aliancí mezi rodiči, kterou žádný vnější vliv nedokáže trvale ohrozit. V rodině je jasná hierarchie odpovědnosti. Jedinečnost jednotlivců je hodnocena pozitivně. V rodině existuje rovnováha mezi potřebou soukromí a potřebou sdílení.*“ (Matoušek, 1997, s. 133)

V rodině problémové je některá z funkcí porušena, tato rodina se stále snaží své vnitřní problémy uvnitř rodiny řešit sama bez pomoci odborníka, problém rodiny ještě nemusí poškozovat dítě na rozdíl od dysfunkční rodiny, která poškozuje zdravý vývoj dítěte a bývá tu již vhodný zásah odborníka, poslední typ rodiny, které je nejméně je rodina afunkční, která své rodinné záležitosti již absolutně nezvládá a dochází k odebrání dítěte. Do rodiny přichází na oznámení sociální pracovník, dále se o odebrání dítěte jedná na soudech. Časté jsou rodiny narkomanů, závislých lidí, lidí s duševní poruchou. Dítě, které je umístěné do sociálního zařízení ztrácí cennou zkušenost s vedením domácnosti, s rozdělováním rolí v rodině, chybí tady vzor otec, vzor matka, důvěru se snaží najít u jiných cizích lidí -zdravotní sestry, ošetřovatelky, vychovatelky. Direktivní intervence do rodiny, které mohou vést k trestnímu řízení, k umístění dítěte do dětského domova, ke zbavení rodičovských práv, k odnětí finančních dávek rodině, k návrhu na nedobrovolnou ústavní léčbu či ochrannou výchovu, závazně upravují platné zákony a na ně navazují nižší normy. (Matoušek, 1997, s. 89)

Podle schopnosti /neschopnosti udržet rodinu v chodu rozlišujeme tyto skupiny. (Celá, 2006, s. 92)

- Funkční rodina- nenarušená, schopná zabezpečit dítěti dobrý vývoj a prosperitu
- Problémová rodina- s výskytem poruch některých funkcí, které však vážněji neohrožují rodinný systém a vývoj dítěte v něm. Rodina je schopna řešit tyto problémy sama nebo s pomocí jiných
- Dysfunkční rodina- s výskytem vážnějších poruch některých nebo všech rodinných funkcí, které bezprostředně ohrožují rodinu jako celek a především vývoj dítěte, tato rodina potřebuje soustavnou pomoc ze strany odborníků
- Afunkční rodina- poruchy jsou takového rozsahu a kvality, že rodina přestává plnit svůj základní účel. Dítěti závažným způsobem škodí nebo dokonce ohrožuje jeho existenci, řešením je umístění dítěte v náhradní rodinné výchově

„Rodina může přivést svým členům pocit velkého štěstí, ale i bezbřehého zoufalství. Pro mnohé děti i dospělé platí, že nejlepší fyzická, mentální, společenská, morální i emocionální podpora přichází z rodiny. Jiní lidé však nacházejí v horšících se rodinných vztazích pouze utrpení a pocity úzkosti.“ (Melgosa, 2003, s. 16)

Protože rodina a její zájmy jsou součástí státu, jako právní instituce vztahuje se na ni také zákon, zákon o rodině, č. 94/1963 Sb.¹ Upravuje podmínky sňatku- platnosti, neexistující manželství, rozvod, vymezuje střídavou péči o děti, výživné, opatrovnictví a osvojení a poručnictví. Osvojit dítě (adopce) si mohou jen fyzické osoby, které se zaručují, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti, tímto se jejich jména zapisují do matriky knihy narození osvojeného dítěte. Osvojení vzniká na základě rozhodnutí soudu na návrh osvojitele, přičemž mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl.

Dítě je také možné svěřit do pěstounské péče fyzické osobě (pěstoun), společné pěstounské péče manželů, kterou soud jako pěstouna potvrdí a jeho zájmy jsou slučitelné se zájmy dítěte, pěstounská péče je možná i na přechodnou dobu. Pěstounská péče může být zrušena rozhodnutím soudu jen z důležitých důvodů, oproti tomu vždy je zrušena tato péče na požádání pěstouna.

1.2 Historie rodiny

Seskupení rodiny bylo na světě odedávna. Člověk je bytost společenská, která vedle jídla, pití, spánku, bezpečí potřebuje i sdílet se s ostatními se svými zážitky, radosti, starostmi. Narodili jsme se pro sebe navzájem, abychom se tak v životě mohli obohacovat, předávat si informace, růst společně. Člověk na rozdíl od šelmy potřebuje žít skupinově, samota je pro většinu lidí vedle nemoci největším životním strašákem a neštěstím lidského druhu. Vedle potřeby milovat a být milován, mít rád, sympatizovat máme i potřebu mateřskou jak ženy, tak i muži, přestože se více mluví o mateřské lásce ženy ke svému dítěti, existuje i u opačného pohlaví být možná skrytě projevoována. Mateřský pud je vedle pudu sebezáchovy největším hnacím motorem lidstva v jeho pozadí se nesou motivy našeho chování. V minulosti byl člověk více pudový, svázan se zákony přírody se svojí podstatou, v současné době jsou tyto alternativní proudy návratu k přírodě velmi oblíbené, jsou jakousi šancí za hledáním lidského štěstí. Přestože minulost a budoucnost se značně vždy liší v jednání lidí, v jejich kvalitách, zájmech, preferencích, prožívání a chápání života, jediné pevné pojítko v čase je právě mateřská láska k dítěti, která zůstává v každé době prakticky

¹ Zákon o rodině. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

stejná. Z tohoto důvodu bych ráda provedla krátký diskurs do minulosti výchovy, poté zpátky do našeho světa současnosti s výhledem do budoucna.

Prvotně pospolná společnost

V prvotně pospolné společnosti, v mladší době kamenné, žil člověk ve skupinách, jednalo se o skupiny pokrevně spřízněné, klany, kde fungovala dělba práce podle pohlaví. Muži odcházeli mimo teritorium klanu lovit zvěř, ženy se držely v blízkosti obydlí staráním se o děti, sběratelstvím, věnovaly se základním domácím činnostem. Předmětem výchovy byla výchova pracovní, mravní, tělesná a branná. Děti byly připoutány k matce po celý den, v noci spávali všichni pohromadě, stejně jako dnes propaguje kontaktní rodičovství, sdílet do určitého věku s dítětem jednu postel.

„Ženský princip, projevující se především rozením dětí a péčí o ně, byl posvátný. Kult ženského principu pěstovaly ženy- kněžky, šamanky a léčitelky. Ženy se specializovaly na výrobu keramiky, předení, tkaní a upravování potravin. (zejména pečení chleba) Zdrojem obživy bylo především pěstování plodin, jehož se účastnili muži i ženy, lov- tradiční sféra mužů- měl jen doplňkový význam. Muž měli své lovecké obřady, kterých se ženy nezúčastňovaly. Tato kultura nevedla války.“ (Matoušek, 1997, s. 20-21)

S rozpadem prvobytné společnosti souvisí počátky sociální diferenciací výchovy. Vědomosti a tělesná zdatnost se stávají základními nástroji nadvlády a dominují v přípravě mládeže z řad vládnoucích vrstev. Pro porobené obyvatelstvo se výchova na dlouho dobu omezuje na přípravu pracovní a na morální ukáznění. (Jůva, 2001, s. 24)

Řecko

Za kolébku moudrosti se považuje starověké Řecko a Řím, přestože právě v této době se velmi rozlišovalo, jestli dítě má šanci v polis- městském státě na uplatnění, po narození otec vždy dítě prohlédl a mohl jej tak zavrhnout, pokud mělo viditelnou vadu. Dítě se považovalo za plnoprávnou bytost až poté co dostalo jméno. Potraty nebyly stíhány, nenarozené děti neměly právní ochranu. Role mužů a žen byly opět rozdělené. Ženy byly vůči mužům v podřízeném postavení, vedly domácnost, staraly se o děti, vzdělání žen nebylo časté, muž se s ženou mohl bez problémů rozvést, pokud mu byla žena nevěrná nebo byla neplodná, v případě neplodnosti by byla pro muže ostuda s takovou ženou zůstat

v manželství. Rodina byla patriarchální, ženy měly sice více volnosti, mohli se pohybovat na veřejnosti bez doprovodu, ale při jídle se oddělovali, až po skončení jídla se ženy mohly připojit, zastávaly všechny domácí práce, pouze příprava masa byla doména mužů. Mužům se tolerovala nevěra s konkubínami, jinochy, byli uznáváni i levobočci, pokud manželka muži neporodila dítě. Řecká společnost muže nutila ke sňatku, muž se neženil z lásky, ale proto, aby měl potomka, následníka pro udržení rodinného kultu, ve Spartě dokonce hrozil mužům, kteří se odmítali oženit trest. Sňatek domlouval otec nevěsty, pro regulaci velikosti rodiny bylo možné narozené, nechtěné dítě nechat v košíku nebo hliněné nádobě, pokud se jej někdo ujal, stal se otrokem, toho kdo jej vychoval. Velmi tvrdá výchova byla především ve Spartě, která byla vojenským městem, život Spartanů byl tak zaměřen na válku již od malička. Právo žít měli jen zdravé a silné narozené děti, výchova byla záležitost státu a byla zaměřena na fyzickou zdatnost, obratnost, tvrdost, vše potřebné pro budoucího vojáka. „*Jako vzor sebeovládání byl uváděn chlapec, který si raději nechal rozdrásat vnitřnosti liškou ukrytou pod šatem, než by přiznal krádež. Krádež jídla na přilepšenou měla totiž cvičit obratnost a chytrost hochů, které při úspěchu čekala pochvala a při přistižení trestů*“ (Cipro, 1984, s. 20) Naopak athénská kultura nepodceňovala tělesný rozvoj, ale stylizovala se i do ideálu- kalokagathie, který slučoval krásu a dobro společně s estetikou, mravní a rozumovou vyspělostí. Výchova v antickém Řecku se orientovala na svobodné.

Řím

Řím byl oproti Řecku více otevřený pro vzdělání ženy, římské ženy se prosazovaly i v politickém životě. Také si Římané více cenili rodiny, rodina patřila mezi politický kodex tzv. Dvanácti desek. Sňatek byl opět smluven s otcem nevěsty a dělil se buď na „sňatek přísný“ nebo na „sňatek volný“. Přestože rodina v Římě zůstává nadále patriarchální, ženám je umožněna větší svoboda vzdělání. Pro Řecko i Řím je typická orientace na světské, pozemské hodnoty, výchova byla zaměřená na docílení pravdy, krásy, dobra a fyzické zdatnosti.

Středověk

Po pádu římské říše začíná pozvolna po světě a i do našich zemí proudit křesťanství, které způsobilo prudký obrat ve výchově a představách rodiny. V raném středověku bylo praktikováno mnohoženství, především u bohatých a mocných. V rozvinutém středověku se už společnost dělí na stavy, které určují postavení k obci, ale také k rodině. Mezi nejvyšší

stav patřila šlechta, dále duchovní, měšťané, velký počet venkovanů, který se dělit na ty co měli půdu a na poddané. „*Křesťanství koncipovalo manželství jako instituci, která je těmi, kdož byli jednou sezdáni, nezrušitelná. Rodinu jednou založenou považovalo za doživotí. Trvalost rodiny byla garantována transcendentním imperativem: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“* (Možný, 2002, s. 20) Středověká rodina je rozšířená a patriarchální, stále stejně jako v antice trvá necitelnost k nenarozeným nebo čerstvě narozeným dětem, rodina se ve středověku váže na svoji usedlost, hospodářství, pole. Počet dětí začíná stoupat, stoupá tedy i počet obyvatel na jednotlivém území. Dětství je ve středověku krátké, zhruba osm let, poté začne dítě pracovat v zemědělství nebo jde do učení, mimo domov, často už se po vyučení nemá kam vrátit, z důvodu vyšší úmrtnosti, častá úmrtnost žen při porodu. „*V křesťanském kulturním okruhu měla po staletí rodina monopol na legitimní sex. Tento monopol padl. Nejprve se stal všeobecně legitimním sex předmanželský, pak se začal klást otazník i nad monopolní právo manželského partnera na sex toho druhého. Tradiční rodina přispívala ke stabilitě společnosti i tím, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kdož zakládali rodiny v novém pokolení, nýbrž byl v rukou jejich rodičů.*“ (Možný, 2002, s. 19) Pro křesťanství byl výchovný cíl kladen na víru v Boha, zbožnost, pokoru, lásku a naději ve spasení.

Ve středověku vzniká rytířská výchova na hradech. Výchova rytíře je řízena magickou sedmičkou. Od 7 do 14 let byl hoch pážetem, od 14 do 21 zbrojnošem a v 21 letech byl pasován na rytíře. Obsah této výchovy tvořilo sedmero rytířských ctností (jízda na koni, plavání, vrh kopím, šerm, hra v dámu a skládání a zpěv veršů). Tato výchova- převážně tělesná a branná- měla připravovat feudála pro jeho sociální funkce. (Jůva, 2001, s. 27)

Novověk

Novověk začíná se zámořskými objevy, plavbami s touhou po vzdělání a odpoutání se o křesťanských dogmat se vzrůstající industrializací a odchodem z vesnic do měst, v Evropě začíná stěhování za prací, narůstá touha po větší emancipaci ženy, veřejně se demonstruje právo žen na účast ve volbách. „*Muž přestal být jediným živitelem rodiny. Rodina ztratila pevný společenský status daný povoláním svého přednosty. Prestiž muže v rodině začala klesat. Ve veřejném prostoru začal proces stírání rozdílů mezi muži a ženami. Jako osoba pracující člověk své pohlaví nepotřebuje.*“ (Matoušek, 1997, s. 29) Pro postindustriální společnost je typická větší samostatnost nové rodiny, sňatky jsou již založené na společné náklonosti snoubenců, začíná se posouvat sňatečnost a rození dětí na později, častější

rozvodovost, vyšší prostorová mobilita a křehkost vztahů. Typické je také předávání odpovědnosti rodiny za staré lidi, handicapované za výchovu a vzdělání státu jako sociální instituci.

1.3 Fungování rodiny v současnosti

Současná doba a rodina v ní potvrzuje Einsteinovu teorii relativity času, jakoby svět nabral jinou rychlost, které spouště z nás nestačí. Vliv technologií, možnost cestování, internet, komunikace na dálku přes chaty, nespočet možností a lákadel, strach být pozadu, vybočit, neužít si život, toto vše a spousta dalších bývá důvodem pro méně dětí v rodině. Důvodem jsou samozřejmě i peníze, jak mnozí uvádějí, ale ty nebyli nikdy v dostatku, přesto se v minulosti, ve složitější politické době objevovali početnější komunikační rodiny. Současná společnost nechce stárnout, řešit problémy, kompromisy a těžká rozhodnutí, výsledkem bývá předčasný rozchod, poté rozvod, rozpad rodiny, rozpad hodnot, které jsme si přinesli do života z dětství, když jsme si hráli na rodinu. Dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery i mezi dětmi a rodiči následkem celkového životního způsobu, tempa, měřítku hodnot. Roste význam antikoncepce pro plánování rodiny. U velké části populace je kladen důraz na materiální hodnoty.

Manželství přitom vznikají ze svobodné vůle obou párů, na základně zamilovanosti nikoliv jako „sňatky z rozumu“ naplánované jejich rodiči. „Láska se zakládá na přecenění rozdílů mezi určitou ženou a těmi ostatními.“ (Možný, 1990, s. 138) Svobodná je i u vůle sňatku v kostele- církevního a civilního obřadu. Se svojí orientací se nemusejí skrývat ani homosexuální páry, i pro ně je možnost sezdání formou registrovaného partnerství.

„V předmoderní Evropě se manželství uzavíralo obvykle z majetkových důvodů, pak se týkalo především výchovy dětí a končilo láskou. Lidé se většinou nebrali z lásky, ale mnohdy se mezi nimi láska časem vyvinula s tím, jak vedli společnou domácnost, vychovávali potomstvo a sdíleli životní zkušenosti. Naproti tomu v dnešním západním světě začíná manželství láskou, pokračuje výchovou dětí a končí- nezřídka- majetkovými spory v době, kdy je láska už dávno zapomenuta.“ Boswell (Giddens, 1999, s. 158)

„Dříve se soudilo, že to „nejlepší“, co může otec pro své dítě udělat, je milovat jeho matku. Současné posuny v mužsko-ženských rolích ale prokazují, že je mnoho otců, kteří se dokáží

o dítě postarat stejně dobře jako matky, mnohdy to naplní jejich život i mnohem víc než samotné pracovní uplatnění.“ (Čačka, 2000, s. 45)

Rodiny již nejsou tak patriarchální jak tomu bylo vždy v minulosti, naopak v centru je žena- matka-zaměstnanec, která nezůstává doma s dětmi, ale aktivně se zapojuje v práci a vylepšuje tak rodinný rozpočet, udržuje rodinné hnízdo a zajišťuje výchovu dětí. Ve všem se dělí se svým druhem- přítelem, manželem, ale v případě krachu vztahu je schopná rodinu zajistit sama. Oproti historii, kterou jsem zde uvedla je více samostatná, emancipovaná, připravená. *„Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je po většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností; málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem. Žena je u nás přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti. Je v rodině častěji nespokojena než muž a častěji také dává podnět k rozvodu.“ (Matoušek, 1997, s. 35)*

„Stále ještě existuje mnoho matek, které se poté, co jejich partner zmizel, musí snažit uživit sebe a své děti. Tři miliony lidí, kteří sami vychovávají dítě, stojí před úkoly, které byly dříve rozděleny. Pokud se vztahy rozpadnou, děti tam jsou jaksi navíc. Stávají se náhražkou partnera. Za muže. Nebo za ženu. Chlapci chtějí, aby o ně matka pečovala a otec se s nimi měřil. Pokud otec chybí, snaží se chlapci poměřovat s matkou. Dítě potřebuje otce. Dítě potřebuje matku. Tak to bylo vždycky a vždycky to tak bude. Otcové nejsou lepší matky. A matky nejsou lepší otcové.“ (Hauser, 2012, s. 135)

K nejvýznamnějším trendům, k nimž po celém světě dochází, patří: (Giddens, 1999, s. 159)

- Pokles významu rozšířených rodin a jiných příbuzenských skupin
- Všeobecná tendence ke svobodné volbě manželského partnera
- Více se uznává právo žen na rozhodování jak ve věci samotného sňatku, tak v rodinných záležitostech
- Ubývá příbuzenských sňatků
- Ve společnostech, které byly tradičně velmi restriktivní, se prosazuje větší míra sexuální svobody
- Všeobecně se rozšiřují také práva dítěte

Díky poklesu rozšířených rodin a ochoty žít spolu pohromadě s více generacemi se odchodem za prací, do měst snížila kvalita a častost komunikace mezi rodinami, které se často znají pouze z vyprávění svých dětí, tento fakt také oslabil rodinu jako takovou, stala

se ekonomiky více nestabilní, citově nevyvážená, zaměřená pouze na starosti všedního dne-nukleární rodiny. Tak je tomu uvedeno v knize Rodiče potřebují hranice: *„Rodiny nemůžou počítat s podporou zvenčí. Příbuzní a přátelé k nim necítí žádnou odpovědnost, většinou mají co dělat sami se sebou. Ve městech se rozpadá každé druhé manželství, na vesnicích rostou sídliště z řadových domků schovaných za vysokými živými ploty. Ztrácí se solidarita s rodiči.“* (Hauser, 2012, s. 20) Dětství za „starých časů“ mělo své výhody. Rodilo se více dětí, příbuzní a rodina žili blízko sebe, s péčí o malé děti pomáhali tety, babičky, sestřenice, sourozenci. Člověk tak získal mnoho zkušeností s výchovou ještě dřív, než se stal rodičem.

Současná rodina se mimo podpory zvenčí, ať již od primární rodiny nebo od státu musí také potýkat se značnými ekonomickými ztrátami. Oba dospělý členové rodiny se tak musí snažit přispívat do rodinného rozpočtu takovou částkou, aby pokryla denní výdaje i méně předvídatelné události.

„Děti vnímají, že každodenní boj o respekt, uznání a splnění plánů žene rodiče až na sám okraj jejich možností. Lidé již nejsou schopni držet krok s neustále se měnícími procesy a se společností, která je nutí přizpůsobit se. Dříve získali adekvátní pracovní pozice, dnes jsou kvalifikovaní specialisté na ulici bez práce.“ (Hauser, 2012, s. 20)

1.4 Funkce rodiny

Rodiče, zázemí a prostředí, do kterého se narodíme, si nevybíráme, jsou nám dány, předurčeny, ovlivňují nás vývoj po celý život, naše chápání, základní povahové rysy, výkyvy a vyrovnanost nálad, životní optimismus, pesimismus, chápání smyslu bytí. *„Dítě si rovněž nevybíráme, je nám svěřeno do opatrování a k výchově a my je máme přijmout takové, jaké je. Bez výhrad, bez předběžných podmínek, bez nutnosti zásluh, zkrátka se vším všudy a natrvalo.“* (Mertin, 2011, s. 27)

Primární rodina, ve které musíme koexistovat, dává předpoklad k tomu, jestli budeme mít v dospělosti zdravé sebevědomí, schopnost řešit problémy, úspěch v zaměstnání, ve vztazích. Může nás tak podporovat po celý život a zkušenosti od rodičů a celé rodiny můžeme předávat dalším potomkům, ale může nám také vytvořit bloky, dogmata, předsudky

kteřé v myšlení a jednání budeme těžce odstraňovat. Vše co se člověk naučí jako první je snadné, přeškolení, přeučení zažitých návyků trvá déle a tak je tomu i s výchovou, tam kde se něco napoprvé nepovede, něco se zanedbá, tam se těžce přeměňují tyto zažité stereotypy a učí nové zásady ve výchově. Rodina dítě modeluje na určité hodnoty, předává dítěti kulturní a sociální dovednosti. Vede dítě k solidaritě se všemi členy rodiny, platí zde pravidlo, že se vždy stáváme zodpovědnými za to, co k sobě připoutáme.

„Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotnou každé lidské společnosti. Reprodukuje člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina krom toho propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity.“ (Matoušek, 1997, s. 8)

Rodina plní tyto funkce:

- Biologicko-reprodukční
- Výchovnou
- Ekonomickou
- Sociální- porozumění, sounáležitost, láska
- Citovou- emocionální

Biologickou funkcí je potřeba předávání svých genů pro novou generaci, tak, aby po nás něco zůstalo zachováno. Děti jsou uchováním života rodiny, jsou nositeli hodnot, pokračovateli tradice.

Důležitou funkcí rodiny je i poskytnutí bezpečí, jistoty, přístřeší. Stabilita domova a jeho skrytost, uzavřenost pro veřejnost činí z rodiny uzavřenou skupinu, kde se řeší veškeré rodinné, intimní záležitosti rodiny. Jen ve zdravém prostředí, může probíhat zdravá výchova. *„Tak jako pro základy v učení, tak pro základny v citových vztazích je dobře, aby prostředí, které rodiče dítěti vytvoří, bylo citově vřelé a pokud možno stálé.“ (Matějček, 2007, s. 27)*

Poskytnout dítěti zázemí a ekonomicky jej zajistit se stává být pro mladou rodinu stále více náročné. Právě i z tohoto důvodu se rodí více jedináčků a zvedá se i věk potenciálních rodičů. *„Nové podmínky života společnosti se odrážejí i v zakládání rodin v České republice. Dochází nejen k oddálení vstupu do manželského svazku, avšak řada mladých lidí manželství neuzavírá, ale zůstává v partnerském, mnohem volnějším svazku. To je fenomén dříve spíše*

ojedinělý, který má samozřejmě na charakter rodiny svůj nesporný vliv. Rodiče často nemají dostatek času na rodinný život, protože se věnují kariéře, profesi a výdělku peněz. Mnozí z nich pak kompenzují pravidelný kontakt s dítětem tím, že jej nahrazují lukrativními dárky, umožňují dětem náhradní řešení komunikací s počítačem a hracími konzolami, sledováním televize a podobně.“ (Pelikán, 2011, s. 26-27)

Díky racionálnímu myšlení současné rodiny pro ekonomické udržení rodinné politiky jednoho dítěte se i rodinách více zvažuje jak své jediné dítě vychovávat. „Na domácím trhu se objevilo od dob komunismu více publikací o rodině a výchově a také větší množství časopisů než bylo před rokem 1989 k dispozici. Velký důraz je kladen na svobodu a individualitu dítěte. „*Starší generace vyrostly v přístupu spíše přísně důsledném a méně vycházejícím vstříc individuálním citovým potřebám dítěte. Poznání, že vedle tělesných /fyzických/ potřeb má každé dítě a každý člověk i neméně důležité potřeby psychologické a sociální vedlo k proměně výchovných přístupů směrem k jejich uvolnění a zdůraznění citové složky ve vztahu k dítěti. Zatímco v naší společnosti nebyl prostor po alternativní výchovné přístupy- důraz mířil vždy jedním, uniformním směrem- ve světě kolem nás proběhly a probíhají vlny někdy i hodně vyhraněných výchovných orientací.“ (Prekopová, 2009, s. 7)*

Emocionální funkce patří dnes k nezákladnějším a její význam roste. Historici rodiny ukazují na to, že po staletí byla rodina především hospodařící domácností a místem garantujícím každodenní přežití. Také založení rodiny se neopíralo tak o emoční základy, ale spíše o ekonomické zájmy. Mladí lidé současnosti se setkávají a navazují vztahy v určitém sociálním prostředí, k němuž patří. Význam emočního základu je posilován lepší legální ochranou dětí a mládeže před negativními vlivy. (Havlík, 2002, s. 70-71)

2 VÝCHOVA

„Lidský život je příliš krátký na to, aby každý člověk všechno „vynalézal od začátku“. Proto je naší rodičovskou povinností naučit děti tomu, co jsme se sami naučili a ověřili si v průběhu života“ (Eyre, 2007, s. 9)

Vychovávat dítě, děti je ten nejtěžší životní úkol člověka, který na světě má, výchovou předáváme hodnoty dál pro novou generaci, zásluhy, které se v dobré výchově vypěstují, nevyrostou ze dne na den, jedná se o každodenní záměrnou (intencionální) a spontánní (funkcionální) výchovu v rodině, ideálně nejen matkou. Výraznou roli ve výchově hraje model, vzor jednání v každé situaci dne. Úlohu rodičovského vzoru vystihuje dobře věta prof. Matějčka: „Nejvíce vychováváme, když si myslíme, že vůbec nevychováváme.“ Každé dítě je originál, ke každému je třeba přistupovat odlišně a patřičně citlivě. *„Děti- potomstvo, naděje, budoucnost lidského rodu- jsou v naší západní kultuře v centru pozornosti rodičů i celé společnosti. Již Komenský však cenil dítě jako „ klenot dražší než zlato, stříbro a drahé kamení. Snažíme se svým dětem dát to nejlepší, vychovávat je, jak nejlépe dovedeme.“ (Prekopová, 2009, s. 7)*

Výchovu chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Jedná se o působení, záměrné, soustavné a organizované. Výchova je obdobně jako jiné společenské jevy determinována ekonomickou úrovní dané společnosti, jejím politickým zřízením a především její hodnotovou orientací. Pojetí světa a člověka modifikuje jak cíl a obsah, taky principy, metody a formy vzdělávání a výchovy. Při řešení pojetí výchovy se proto pedagogika těsně stýká s filozofií.

„Od nepaměti se však lidská společnost snaží také záměrně zasahovat do rozvoje jedince, utvářet ho ve shodě se svými ideály a potřebami. Toto záměrné působení na rozvoj osobnosti označujeme jako výchova. Tato výchova může být jak intencionální (přímá), z bezprostředního pedagoga působení na jedince, tak funkcionální (nepřímá), ovlivňování rozvoje osobnosti vhodně adaptovaným prostředím. Naše současná výchova je historicky podmíněný model, odpovídající podmínkám české demokratické společnosti na prahu třetího tisíciletí. Je to výchova založená na pokrokových globálních lidských ideálech a současně na nejlepších domácích tradicích a ve shodě s Ústavou České republiky a v ní zakotvené Všeobecné deklaraci lidských práv rozvíjí jedince v duchu demokracie, humanismu a vlastenectví. Přípravuje jedince pro život ve společnosti a rozvíjí ho jako

aktivní, tvůrčí a angažovanou bytost, která se svou činností podílí na rozvoji své rodiny, své obce, svého národa a lidstva vůbec.“ (Jůva, 2001, s. 48)

„S výchovou jako cílevědomou pomocí a záměrným rozvojem osobnosti se setkáváme v lidské společnosti od nepaměti. S vývojem společnosti se měnily její cíle, obsah i její formy a metody, a to v závislosti na ekonomických, sociálně politických i kulturních podmínkách, ve kterých se uskutečňovala. Vznik výchovy se vysvětluje okolnostmi biologickými, psychologickými a především sociálními. Biologové ukazují, že soustavná péče o potomstvo je charakteristická mnoha živočišným druhům a má svou determinaci genetickou. Psychologové poukazují na významný moment nápodoby chování při formování nového pokolení. Sociologie zdůrazňuje především sociální okolnosti, jako je sociální komunikace, kolektivní pracovní proces a život v organizované skupině.“ (Jůva, 2001, s. 23)

2.1 Historie výchovy

Výchova v historii byla vždy ovlivněna prostředím, podmínkami, náboženstvím a možnostmi daného světa. V prvotně pospolné společnosti byla výchova hromadná, společná, jednalo se o velké skupiny se společnou dělbu práce, kde se ženy staraly o děti, výchova byla především branná, mravní, tělesná a také pracovní, ve zvládnutí denních činností. Naopak společnost ve starověkém Řecku a Římě je již hierarchická a vzdělání zde není pro všechny, skupina nesvobodných- otroci. Šanci mají jen zdraví a silní jedinci, kteří jsou vychováni ke kázni a k plnění úkolů pro stát. Velký důraz je zde zaměřen na tělesnou výchovu, zdatnost, mravní výchovu a rétoriku pro chlapce, poslušnost a domácí povinnosti pro děvčata. Středověk je plně v područí náboženství- křesťanství. Výchova směřuje k pokání, poslušnosti a víru v boha, smyslem křesťanů je plnění božích přikázání.

Novověk začíná s novými výzvami, zvědavostí, plavbami, objevy, člověku již nestačí pouze náboženství, snaží se přesáhnout sám sebe. Výchova v této době 15-18. století je založena na větší individualitách, přirozenosti, na osobní zkušenosti- Jean Jacques Rousseau. *„Veškerou výchovu opírá Rousseau o osobní zkušenost. Dítě, které má být a vzděláváno individuálně, má ke všemu dospět vlastním pozorováním, vlastním uvažováním, vlastní empirií. Empirické hledisko uplatňuje Rousseau také v mravní výchově. Tradiční poučování má být nahrazeno metodou přirozených následků: jednání dítěte mají usměrňovat následky jeho činů. Přitom si ovšem neuvědomil omezené možnosti této metody, neboť při výchově nelze poškodit ani tělesnou, ani duševní stránku dítěte. Při výchově dívek zastává- na rozdíl od Komenského- konzervativní názory své doby. Výchova dívky má být určována jejím*

vztahem k muži- má se mu líbit, má mu prospívat a má o něho pečovat. Má myslet myšlenkami svého muže a mluvit jeho slovy. K tomu dostačuje výchova tělesná a mravní.“
(Jůva, 2001, s. 33)

V Evropě vzniká rozkol v náboženství- doba největšího učitele všech dob, Jana Ámose Komenského. Klade se důraz na vzdělání pro všechny- bohaté i chudé, muže i ženy, hloupé i chytré.

Výchova v 19. st. je ovlivněna rostoucí urbanizací a industrializací ve městech, na vliv výchovy má i velký odliv rodin z vesnic, vzniká tak nukleární malá, nestabilní rodina v novém prostředí města, nárůst „ dětí ulice“, pracujících dětí v továrnách, u bohatých rodin častá vychovatelka, soukromý učitel dětí. *„Koncept tradiční „velké rodiny“ a jejího zániku v průmyslové revoluci pochází od Le Playe. Le Play přišel s teorií, že k nejpolitovanihodnějším rysům průmyslové společnosti patří to, co nazval „nestálou rodinou. Je to rodina složená jen z manželského páru a jeho neprovdaných dětí, neboť jakmile se děti postupně provdají, opouštějí rodinu a zakládají nové domácnosti. Rodina nemá trvání také proto, že není pevně zakotvena v jenom domě, ale žije v nájemných bytech, které se mění podle toho, jak se mění počet jejích členů. Když všechny děti opustí rodiče a rodiče v osamění zemřou, nezůstává z takové rodiny nic. V kontrastu k tomu popisoval Le Play něco, co nazýval „rozvětvenou rodinou“ a o čem byl přesvědčen, že je to útvar charakteristický pro evropskou rodinu předindustriální minulosti. Tato rodina je pevně vkořeněna v rodinném domě, který jí patřil a jenž se dědil z generace na generaci. Dům symbolizoval rodinu a zajišťoval její trvání.“* (Možný, 1990, s. 25)

Vzniká větší množství institucí než v 18. století, kam dítě umístit, více organizací pro děti a rodiny. Následující období dvou světových válek nejen mění mapu Evropy, ale má vliv i na výchovu a psychiku dětí. Děti narozené v tomto období mají velkou oblibu si na válku hrát, oproti současným dětem, jsou válkou poznamenáni neustálým pocitem materiálního nedostatku.

Doba komunismu je typická bohatou institucionalizací, sociální jistotou, státní oporou, pracovní zařazeností, za tyto opory stát neuznává alternativní myšlení a výchovu, vše má být unifikováno, sjednoceno v jedno, nejsou tolerovány výjimky, doba nepřeje svobodnému, kreativnímu přístupu ve výchově. Typická je rodina o 2-3 dětech, sociálně zabezpečená, vztahy v rodině jsou blízké i mezi příbuznými se vytváří jakési „ družstevní, kooperační vztahy“, častá je tady výpomoc mezi rodinami. Děti jsou vychovávány k poslušnosti

k autoritám, ke starším lidem. „Generace našich rodičů měla své děti ráda- ale ne vždycky své city projevovala, anebo o nich mluvila jen málo. Mnozí z dnešních rodičů nebyli v útlém věku vychování příliš vřele. V „ledových“ padesátých letech, kdy narození dítěte a kojenecké období měla plně v rukou lékařská věda, se laskavé chování k dítěti považovalo za „rozmazlování“. *„Rodiče byli nabádáni, aby své děti nechali vyplakat, báli se dítě nakrmit, když to neodpovídalo časovému rozvrhu, nebo si dělali starosti, že ho zkazí, když se s ním budou mazlit.“* (Biddulph, 1999, s. 22)

„Základní potřeby musí být uspokojeny a nesmějí zůstat nenasyceny. To platí v první řadě o základní potřebě bezpečí a vazby, neboť to se rovná pudu sebezáchovy. V životě se ovšem také nevyhneme „hříchům z opomenutí.“ Rovněž jejich účinky patří k přirozenému korektivu ve vývoji. Každá kultura v sobě skrývá své nebezpečí. Například v bohatých rodinách se o děti starají různé osoby, děti se umísťují do jeslí a školek vedených podle společenských pravidel, jak se to dělo ve východoevropských zemích. Vzpomeňme si na péči o děti, která byla běžná v letech 1900 až 1975. Naše matky se s nejlepším úmyslem řídily moderním vědeckým zdůvodněním neutěšovat kojence při pláči a nerozmazlovat ho něžnostmi.“ (Prekopová, 2009, s. 66)

Moderní, současná výchova je výchova univerzální. Není záležitostí jen určité skupiny, určité instituce nebo oboru, ale dotýká se každého- at' chce či nechce- prakticky v každé životní situaci. Je přítomna nejen v rodině, ve škole a v mimoškolních výchovně- vzdělávacích zařízeních, ale má své místo a svou funkci i v nejrozmanitějších společenských organizacích, v zařízeních kulturních i v hromadných sdělovacích prostředcích. S proměnami současného světa danými nebývalým rozvojem ekonomickým, komunikačním i kulturním souvisí také internacionalizace a globalizace výchovy. (Jůva, 2001, s. 48)

2.2 Styly výchovy

Nejdůležitější předpoklad pro dobrou výchovu dítěte, je schopnost milovat. Kdo miluje, umí i vychovávat děti. (Zahn, 2007, s. 20)

Každá rodina je ve svém stylu výchovy unikum. Faktory, jaká bude naše výchova, jsou vše, co nás obklopuje, co nás v životě ovlivnilo, poučilo, zklamalo, čím jsme si procházeli jako děti, jaká byla naše primární rodina, jestli byla úplná nebo neúplná, jestli jsme bydleli v domě nebo v bytě, na vesnici nebo ve městě. Každý člověk ve svém životě vstřebává informace,

kteřé se k němu dostanou svým originálním způsobem myšlení, a tak je i s výchovou, každá je velice pestrá a odlišná v každé rodině. Způsob výchovy vychází také z obecných společenskohistorických podmínek a tradic, jedinečných povah a osobních zkušeností vychovatelů, individuálních charakteristik a projevů vychovávaných dětí. Značnou roli hraje „rodinná tradice“, projevující se mnohdy až v nevědomém uplatňování bezděčně osvojených interakčních automatizmů. Vždy velkým vliv na budoucí rodinu a její výchovu má vše to co jsme si odnesli z rodiny primární. Co je důležité, je, aby matka si byla jistá sama sebou v postupech výchovy.

„Odpovědnost vůči nejbližším lidem, například rodině, se nabízí jako samozřejmost vyplývající z citové blízkosti osobám, o něž se jedná. Ve skutečnosti, člověk většinou přebírá vzory chování právě od svých nejbližších, a zkušenosti, které získává, ve své primární rodině do značné míry ovlivňují jeho chování, ve vlastní rodině, kterou zakládá. Zkušenost ovšem může působit dvojitým způsobem. Buď kopírujeme chování svých rodičů vůči vlastní rodině, což v případě nezodpovědných rodičů může mít fatální důsledky i po vlastní rodinu, nebo naopak se snaží vystříhat se toho, s čím byli sami jako děti nespokojeni a postupovat zcela jinak. K tomu dochází v případě nepřijetí primární rodiny nebo některých jejích členů. V případě odpovědného jednání pak jde o odpovědnost nejen za materiální úroveň života rodiny, ale i za vztahy v rodině, atmosféru, odpovědnost za vývoj dětí, ale i za starší členy rodiny, kteří již nejsou schopni se o sebe postarat. Pocit odpovědnosti je tím větší, čím silnější jsou i citové vazby jedince na rodinu.“ (Pelikán, 2011, s. 115-116)

Pro dítě je také nezbytná jednotnost ve výchově mezi rodiči. V případě ambivalence postupů a metod ze strany rodičů a prarodičů je dítě zmatené a neví co je správně. Stejný pokyn pro dítě znamená jistotu, co pro danou situaci jeho jednání znamená. (Špaňhelová, 2008, s. 30)

Styl výchovy nesouvisí pouze s věkem dítěte, ale i s věkem rodičů. Rodiče získávají informace, stárnou, mění se jejich preference a životní cíle s jiným stylem života než tomu bylo dříve. Starší rodiče mohou více reagovat na důraz při vzdělání díky svým získaným zkušenostem, mladší rodiče mohou být pro dítě více kamarádští. Co zůstává zcela jasné od počátku je fakt, že dítě nemůže mít víc než dva rodiče, tedy jen dva šéfy, prarodiče a příbuzní by tedy neměli zastupovat v případě funkční rodiny tyto role. *„Každý rozpor, nesoulad či konflikt u osob důležitých pro život malého dítěte oslabují jeho životní jistotu. Netýká se to jenom rozporů mezi rodiči nebo mezi rodiči a prarodiči, ale i výrazné nekonzistentnosti v chování některého rodiče v průběhu doby. Jestliže je tatínek jeden den usměvavý, veselý, hravý, zatímco druhý den je bez viditelného důvodu v podobné situaci zamračený, nemluvný,*

odmítající kontakt, dítě znejistí. Co jsem udělal špatně, čím jsem tatínka rozzlobil? Co mám dělat, aby se usmíval jako včera? “ (Mertin, 2011, s. 104)

Převládající výchovný styl se projeví nejpozději v období vzdoru dítěte, tedy v období tří let dítěte, dříve před tímto obdobím se jedná spíše o krmení, přebalování a patřičný servis pro dítě. Rodičovský styl výchovy nemusí být po celý život dítěte stejný. Jsou rodiče, kteří mají pocit, že předškolní dítě může skoro všechno a teprve nástupem do školy je začnou výrazněji přivykat povinnostem a životní realitě. Jiní si naopak neuvědomují, že jejich dítě už je skoro dospělé, a i v pozdní adolescenci používají postupy, které dříve byly patrně nutné a se kterými měli úspěch pře pěti, deseti roky. Jiní jsou přesvědčeni, že stromek se má ohýbat mladý, a proto jsou nejdůslednější v útlém věku, a jak dítě zraje, povolují uzdu, až se v určitém věku rozhodnou, že už je dovedli k hranám dospělosti a e už mohou pouze nabízet, ale ne přímo působit. (Mertin, 2011, s. 61)

Typy výchovy

Mezi základní typy výchovy, členění podle psychologa Kurta Lewina²:

- Autokratický (dominantní) styl výchovy
- Liberální styl výchovy
- Demokratický (integrační) styl výchovy

Autokratický styl výchovy je založený na vyžadování podřízenosti dítěte, dětí vůči svému vychovateli, rodičům, starším lidem. Dítěti tak rodiče přesně určují jeho vlastní vymezení v rodině, práva a povinnosti jsou jasně daná, výchova je postavená na příkazech a nařízeních, které musí dítě dodržovat. U těchto dětí dochází k submisivnímu jednání v dospělosti, potlačená adrese a pocit méněcennosti, nemilovanosti, nechtěnosti. Dítě vyrůstající v takovém prostředí se buď podrobí, nebo vzdorují. Děti, které se podrobí, bývají plaché, přecitlivělé, nervózní. Děti, které naopak vzdorují, chápou jednání rodičů jako projev jejich nelásky, cítí se nemilované a mohou si svoji nevraživost vybíjet na jiných slabších jedincích,

² Kurt Lewin: (1890-1947), psycholog 20. století, narodil se v Prusku, v období 2. světové války opouští Hitlerovské Německo z důvodu židovského původu a učí na univerzitě v USA v Iowě, je považován za průkopníka studia skupinové dynamiky a organizačního rozvoje

častá je šikana nebo týrání zvířat. Tyto děti takto vychovávané zapomínají na svoji vlastní originalitu, protože nemohla být v dětství patřičně projevena, jsou takto málo kreativní, chybí invence, spíše se podřizují dalším autoritám v životě a plní tak další úkoly. *„Autoritářský charakter těchto vztahů zbavuje dítě důstojnosti a představuje formu psychického násilí. Dospělí tak demonstrují svou absolutní moc a vynucují si pokoru a poslušnost. To je v rozporu s výchovou pojatou jako požadavek na utváření základních psychických struktur druhých lidí, stanovování jejich životních cílů, protože takový postoj implikuje násilí v širokém slova smyslu. Osoby vystavené výchovnému působení se stávají utlačovanou a diskriminovanou skupinou, která s pokorou nese břemeno výchovy a je ve společenské struktuře předem odkázána k neúspěchu.“* (Wróbel, 2008, s. 166-167)

Autoritativní vychovatelé vycházejí vesměs z mylného přesvědčení, že „čím, budou přísnější, tím bude jejich výchova účinnější“. Sami také rozhodují o všem, co se dítěte týká a každý pokus o vyslovení vlastního názoru považují za „odmlouvání“. V extrémních případech usilují o téměř naprostou podrobenost dítěte vůči své autoritě a to z přesvědčení, že je potřeba dítě „zlomit“. „Stromek se musí ohýbat, dokud je malý“, „Škoda každé rány, která padne vedle.“ Autoritativní styl výchovy je založen na heslu „co jsem řekl, tak to bude.“ Může být spojen i s fyzickými tresty v extrémních případech výchovy. *„Děti navzdory dnes rozšířenému přesvědčení docela dobře zvládnou i poměrně přísnou výchovu, ovšem za podmínky, že jsou milovány, že neslouží přísnému rodiči jen jako cvičný materiál, na kterém si vybijí svou potřebu velet a vládnout. Tento styl naučí děti, je-li jich více, kooperovat, spojovat se proti autoritě, zažívat moc a sílu skupiny. Na druhou stranu mohou tíhnout k nezodpovědnosti ve chvíli, kdy se autorita zhroutí, nebo jen odejde na pivo. A určitě není žádný med vyrůstat v autoritativní rodině jako jedináček.“* (Jungwirthová, 2009, s. 88) Dítě do budoucna může tento vzorec výchovy opakovat na své prokreační rodině, i přes nesouhlas druhého partnera z důvodu přebírání vzoru po autoritativním rodiči je netolerantní vůči ostatním kdo nesdílí jeho názor, neschopen kompromisů v životě.

Liberální styl výchovy

Jedná se o opak autoritativního stylu výchovy, kdy rodič nechává své dítě volně se vychovávat, dává mu mnoho prostoru dělat si, co uzná za vhodné, neklade žádné požadavky, nařízení, zákazy příkazy, dítě se vychovává v podstatě samo, rodič pouze přihlíží. Takto tyto

děti vypadají pro ostatní cizí lidi jako nevychované, netaktní, neposedné, rozmazlené. Rodiče na dítě nekladou žádné požadavky, neřídí jeho rozvoj, nekontrolují si, jestli se dítě zachovalo podle jejich přání. Na první pohled tyto rodiče vypadají jako rovnocenní kamarádi dětí, ale může se jednat o nevyzrálé vychovatele, o mladé rodiče, kteří nemají ještě rodičovské zkušenosti. Tento typ výchovy je častější u alternativních skupin- děti umělců- mladších rodičů, také je často k vidění v anglosaských zemích, v Americe. Projevy lhostejnosti a nezúčastněnosti spolu se shovívavostí a ústupností v přístupu označovaném jako „liberální“ či „nechte to plavat“ (laissez faire) ve výchově mívají nejrůznější příčiny, jejich původ ale nejčastěji spočívá v nedostatečné vyspělosti osobnosti vychovatele. Zatímco autoritativní vychovatel má tendenci dětem neomezeně vládnout, tento typ naopak zasahuje jen minimálně do jejich výchovy, vyhýbá se jakémukoliv rozhodování, popřípadě je dětmi i ovládán. Důsledkem takového pasivního přístupu, nezájmu a citové neúčasti bývá „pseudovzájem“ promítající se obvykle také do citové plochosti a opoždění vývoje dítěte. (Čačka, 2000, s. 213-214)

Tyto děti bývají často zlobivé, protože nejsou rodičem patřičně zaměstnána. Dítě je ze své podstaty aktivní a živé, především pokud se jedná o jedináčka, je pro něj těžší se samo zabavit- neumí to a tak ke hře potřebuje dospělého.

Z výchovného liberárního stylu zřejmě vzešla antipedagogika neboli teze, že každá výchova je nelegální násilí. Pro antipedagogiku je výchova manipulace mocných dospělých, kteří tak vnucují dítěti své představy a názory, snaží se jej podle svého přetvářet a tím potlačují lidskou spontánnost, originalitu, nespoutanost lidského druhu. „*Nevědomé programování věcí, které může vést k tomu, že z nich vyrostou nešťastní dospělí.*“ (Wróbel, 2008, s. 26)

Demokratický styl výchovy

Evidentně nejlepší výchovný styl pro dítě, který je založený na vzájemné komunikaci, sledování potřeb a požadavků a hledání kompromisů. Rodič dává dítěti návrhy z možných řešení, dítě má tak na vybranou a není tedy potlačeno jeho individuální myšlení, originalita, dítě cítí více svobody. Ve výchově je méně příkazů, rodič si ponechává vlastní zodpovědnost za výchovu, ale dává dítěti prostor, aby se naučil v daných situacích vhodných k jeho mentálnímu věku rozhodnout se samostatně na základě své iniciativy, volby. Při vhodném používání této výchovy se z dítěte může stát samostatný jedinec, který umí řešit své situační

problémy sám, nebojí se rozhodnout, nečeká až za něj rozhodnou ostatní. Jedině tento styl výchovy může zaručit dítěti zdravé sebevědomí, otevřenost a emoční vyrovnanost.

Optimální je tedy výchova ani příliš přísná, ani příliš shovívavá. Osvědčené je mluvit na dítě vlídně, třebaže mu něco nařizujeme, nikdy nesmíme také zapomínat ocenit každou ochotu. (Čačka, 2000, s. 97)

- *Nenutit*
- *Nevnucovat*
- *Nerozmazlovat*
- *Nespěchat*
- *Nevyrušovat*
- *Nepřítakávat, ale pochopit*
- *Nebýt nervózní a neznervózňovat*

Čím větší míru svobody chceme dítěti dopřát, tím vyšší nároky a míru zodpovědnosti po něm musíme vyžadovat. Nároky a odpovědnost bez svobody vytvářejí pouze dril a připomínají spíše drezuru než výchovu. Důsledkem svobody bez zodpovědnosti je naopak rozmazlené, nevladatelné dítě. Dítě je potřeba naučit svobodně o sobě rozhodovat, musíme po něm vyžadovat i přijetí zodpovědnosti za vlastní rozhodnutí. (Jungwirthová, 2009, s. 155)

Pozitivními rysy rodiny, ovlivňující výchovu osobnosti dítěte, se zabývá rovněž Pelikán (Celá, 2006, s. 73-74)

- *milují, laskavé, chápající, přitom náročné působení na dítě*
- *působení, vycházející z pochopení a respektování individuality dítěte*
- *sjednocení rodičů a starších sourozenců v hlavních požadavcích na dítě*
- *na dítě je nahlíženo jako na partnera, ne jako na objekt*
- *akční výchova má přednost před slovním poučováním*
- *požadavky na dítě by měly být podloženy jeho zkušeností*
- *přiměřenost požadavků vzhledem ke skutečným schopnostem dítěte (nepřeceňovat, ani nepodceňovat)*
- *s narůstáním práv dítěte rostou i povinnosti a odpovědnost vůči rodině, podíl na chodu rodiny*
- *otevřená atmosféra poskytující pocit jistoty (dítě zná "pravidla hry")*

- *opora v rodině, možnost svěřit se, čas a trpělivost k naslouchání, ochota pomoci, citová odezva*
- *rodiče vnímají problémy svých dětí (i nepodstatné) jako důležité*
- *atmosféra, v níž se dítě učí svobodě (myšlení, jednání), zodpovědnosti, samostatnosti, získává sociální zkušenosti v komunikaci s druhými, učí se respektování, toleranci, obhajovat vlastní názory, spolupracovat*
- *rodina neodstraňuje dítěti překážky z cesty, učí, jak se s nimi vypořádat, jak překonat sám sebe (učí vůli a houževnatosti)*
- *rodina působí na utváření obrazu světa, systému hodnot a preferencí, životní orientaci*

Podle prof. Zdeňka Matějčka se výchova rozděluje do dvou skupin. První skupina výchovy dítěte je nedbalá výchova, zavrhování, zanedbávání dítěte (-), do druhé skupiny patří rodiče, kteří naopak své dítě rozmazlují, protekční (+).

(-)

- **Zanedbávající**

V této rodině dítě není středobodem zájmu, může se jednat o rodiče plně pracovně vytížené- dvoukariérové manželství, zároveň o druhý opak rodiny a to rodiny sociálně slabé. Dítě je v takové rodině deprimované, časté jsou útoky z domova, nedostatek lásky má za následek nedůvěru k lidem, ke vztahům. Dětem chybí výrazně citové zázemí a bezpečnost domova, jsou zanedbané, odmítají sociální pravidla, mohou být vzpurné až agresivní.

- **Zavrhuující**

Může se jednat o rodinu, která dítě neplánovala, dítě přišlo na svět nechtěné, neakceptace pohlaví, časté jsou svobodné matky, které své dítě nezvládají a také jim připisují zkažený život, dítěti je tak dáváno najevo nezájem, neláska, projevuje se spíše nepřátelský, chladný přístup ve výchově, lhostejnost. Zavrhuující přístup se může také vyskytnout z důvodu postižení dítěte.

(+)

- rozmazlující

Dítě má vše nač si pomyslí, bez zjevného úsilí, dítěti je podstrojováno, usluhováno, autorita rodiče je slabá, díky tomu dítě neposlouchá, odmlouvá, je neposlušné, sobecké. K této nezdravé výchově může dojít u starších rodičů nebo u rodičů, kteří dlouho dobu nemohli mít dítě a tak je jejich dítě vymodlené nebo s dítětem prožili s dítětem závažnější onemocnění a z toho důvodu je dítě více opečovávané. Také se jedná o rodiče, kteří si na dítěti kompenzují to, co sami mí v dětství nemohli. *„Rodiče, kteří si neuvědomují a mají pocit, že musí ve všem dětem vyhovět, někdy se jim i obětovat a dělají všechno často až do dospělosti za ně. Svým dětem tak ve skutečnosti nepomáhají, ale škodí, protože jim zabraňují v tom, aby se postupně naučily samostatnosti a dokázaly se jednou, až třeba již rodiče nebudou schopni jim pomáhat, o sebe postarat. To ostatně věděli již staří Číňané, kteří konstatovali, že chceš-li něco udělat pro své děti, nedávej jim jablko, ale nauč je vysadit jabloň, nedávej jim rybu, ale nauč je jak ji ulovit.“* (Pelikán, 2011, s. 48)

- protektivní, úzkostlivá

Rodiče dítě stresují přehnanou péčí o jeho zdraví, dítě je tak neurotizované přílišným ochranným postojem rodičů. Takto rodiče podtrhují jeho křehkost, dítě se stává samo sobě přehnaně opatrným, je utlumené, méně aktivní, méně odvážné, může mít do budoucna problémy se zapojením se do kolektivu, přizpůsobit se novým situacemi nebo naopak má snahu si vše kompenzovat mimo dohled rodičů, kteří tak nevědí o jeho mimoškolních činnostech, kdy dítě může projevit revoltující také agresivní chování, které by o něj neočekávali. Častá je tato výchova u starších rodičů nebo u rodičů s jedním dítětem. Dítěti je tak bráněno v rozletu, může být příliš úzkostlivé, je utlumená přirozená iniciativa, volnost a svoboda poznání. Dítě se samo bojí, aby se mu nic nestalo, protože je mu toto schéma od rodiče často zdůrazňované. Do budoucna se díky této nezdravé výchově může u dítěte projevit problém s odpoutáním se od rodičů, nesamostatnost rozhodování v dospělosti. U těchto dětí je tak jejich rodiči po léta pěstována závislost, pasivita, poslušnost, malá tvořivost, nízké sebevědomí. Těmto dětem je i rodiči častěji bráněno se stýkat s vrstevníky, kteří ho nepřijímají a může se tak stát obětí šikany. *„Rodiče, kteří se tzv. obětují pro děti, vše jim věnují a vše za ně dělají, svým dětem tak ve skutečnosti škodí. Svoboda bez odpovědnosti,*

kteřou jim poskytují, nenaučí jejich děti žít samostatně, bez berliček, a to se většinou během života obrátí proti nim.“ (Pelikán, 2011, s. 120)

- **Protekční**

Rodiče dítěti pomáhají, dělají za něj úkoly, vyšlapávají mu cestičku, odstraňují z cesty veškeré překážky, na kterých by se dítě mohlo ponaučit, jejich zájmu musí být vše podřízeno. Konají tak z pocitu, že pro své dítě dělají to nejlepší a sami dobře vědí co je pro dítě výhodné a kde jej chtějí mít. Uvědomují si, že dítě by se bez jejich pomoci nedostalo k takovým možnostem a životním šancím jaké pro něj zařizují. Důvod této výchovy může být v osobním zklamání ve své kariéře, může se jednat o starší rodiče, kteří se díky svému věku bojí o budoucnost svého dítěte. Dítě zvyklé v rodině na tento přístup je v osobním životě nejisté, málo snaživé, tvůrčí.

- **Perfekcionistická**

Na dítě u perfekcionistické výchovy jsou kladeny vysoké nároky, které nemusí být v souladu s věkem ani se schopnostmi dítěte, rodič se ve svém dítěti vidí, vidí v něm malého génia, který se musí projevit za každou cenu a tak jsou tyhle děti více zaneprázdněny různými typy kroužků a mimoškolních aktivit, po dítěti je vyžadováno, aby bylo hvězdnou za každé situace. Dítě cítí, že na základě výkonu je milováno a tak se za každou cenu snaží oslnit, vyhrát, tak může dojít u dítěte k výrazným nervovým poruchám, bolestem hlavy způsobené velkou odpovědností a minimem volného času s kamarády, vrstevníky. V některých případech rodiče vkládají do dětí své vlastní nenaplněné ambice, jindy chtějí, aby šly v jejich profesních šlépějích. Pokud přesahují ambice a aspirační úroveň skutečné možnosti jejich dětí a děti se snaží rodičům jejich očekávání splnit, může dojít v těchto případech až k tragédii.

„Děti potřebují podněty, potřebují se dívat, potřebují poslouchat, ochutnávat věci a přivonět si k nim. Jsou zvědavé na svou zvědavost. Chtějí napodobovat a dostat se dopředu, chtějí milovat a být milovány. A chtějí vyrůst s pocitem, že jejich otec a matka jim věří, že dokážou svůj život zvládnout. Potřebují rodiče, kteří nevidí za každým rohem číhat smrt a kteří se nedívají na všechny potraviny s očekáváním možné alergie. Rodiče, kteří věří, že se umí zabavit samy, a kteří je nechají samotné s jejich tajemstvím. Jak říkal Charlie Chaplin, život může být nádherný, pokud se ho nebojíš.“ (Hauser, 2012, s. 82)

2.3 Odměny a tresty

Používali se vždy. V různých typech rodin jako účinný aspekt výchovy, jako něco co podle vychovatelů k výchově patří a výchovu formuje. Co v rodině tento častý způsob jednání rodičů ukazuje pro budoucí charaktery nových dospělých? Je vhodné děti odměňovat a motivovat penězi a dárky při úspěších již v dětství? Je vhodné ohýbat lidskou přirozenost, nespoutanost dětí a jejich svobodu, kterou projevují neposlušností fyzickým nebo psychickým trestem? *„Motivace se může stát velkým stimulem k aktivitě za dvou základních předpokladů. Především musí být smysluplná. Druhým předpokladem je velký emociální náboj, který by měla motivace obsahovat. Emoce mohou člověka za určitých okolností pozitivně stimulovat, za jiných pak mohou člověka stresovat a zbavit jej schopnosti reakce. Hodně závisí na výchově už od malička. Tak například je významná v motivaci schopnost přemoci okamžitou touhu a ovládnutí emocí.“* (Pelikán, 2011, s. 141)

Výchova formou odměn a trestů je poměrně jednoduchá, rodič názorně dítěti ukazuje, co si může dovolit, vytváří limity ve výchově, stanovuje normy. Přestože odměny působí pro mnohé z nás sympaticky, stejně jako tresty vytváří na dítě tlak k dosažení danému vzoru chování, falešnou motivaci a přispívají tak k nerovnému vztahu dítě- rodič, především u typu materiálních odměn- vyšší kapesné, dárky nebo dovolení činnosti /tzv. vycházky/, které má dítě rádo, po které touží, která mu činí radost. Menší kapesné, práce v domácnosti, kterou stejně „musíte“ udělat a peníze za práci navíc- to je kombinace odměn, která se mnoha rodinám osvědčila, protože se podobá zákonitostem skutečného života. Obecně rodiče bijí své děti ze strachu, že by nad nimi děti získali moc a rodiče by tak ztratili svůj vliv, bití také přichází v momentech, kdy už je rodič unavený a zoufalý zároveň. Velmi těžké je zvládnout výchovu pokud je na ni pouze jeden rodič- svobodné matky, rozvod rodičů, úmrtí v rodině. Za rovněž velmi nevhodné je u dítěte probouzet pocit studu, viny, strachu, tyto metody nahradily klasické bití a mají na dítě dalekosáhlý negativní efekt v poškození osobnosti a sebevědomí. Děti tak mohou do budoucna trpět pocitem viny, mohou se projevit deprese nebo naopak zlost. (Biddulph, 1999, s. 62)

Pokud budeme v dítěti pěstovat pocit, že je hloupé, neschopné, k ničemu a léčit si tak na dětech své nesplněné sny a představy, dojde k tomu, že z dítěte opravdu vyroste zakomplexovaný člověk, který si nebude věřit a bude se považovat za toho nejslabšího, tomuto efektu, kdy se jedná o sebenaplňující proroctví, se říká: „Pygmalion efekt.“ *„Dětství se pohybuje mezi dvěma extrémy: rozmazlení a zanedbávání, vítězové a poražení. Je stále*

více rodin, v nichž se vše točí pouze kolem dítěte. Ještě nikdy toho rodiče nemohli dětem tolik nabídnout. Všude kolem nás je tolik možností, že se vůbec nedokážeme rozhodnout.“
(Hauser, 2012, s. 19)

Co vaše dítě potřebuje? (Zahn, 2007, s. 29)

- *Být jako osoba respektováno*
- *Čas a podporu*
- *Něhu*
- *Pocit bezpečí*
- *Být zaopatřeno*
- *Ochranu a jistotu*
- *Vlastní zkušenost*

Co potřebují rodiče?

- *Jistotu*
- *Uznání a ocenění*
- *Rozvoj vlastní osobnosti*
- *Respekt*

Odměny

Formou odměn budujeme u dítěte chování, které považujeme za správné, snažíme se tak realizovat svůj výchovný cíl. Za odměnu považujeme především pochvalu, která má silný citový náboj a z toho důvodu je ve výchově nezbytná a její nedostatek může dítě traumatizovat a poškodit tak jeho sebevědomí. *„Když základní potřeby lásky a svobody zůstávaly nenasyceny, hledaly děti náhradní uspokojení. Jako zvlášť účinná se prokázala dobrá výkonnost. Dítě se cítilo bezvýhradně milováno jen tehdy, když dobře jedlo, neplakalo, poslouchalo. Čím bezchybnější a perfektnější výkony, tím víc se bylo možno spolehnout na pochvalu.“* (Prekopová, 2009, s. 76)

Tresty

Trest vždy přináší pro vychovávaného nějaké omezení, zákaz, nemožnost chovat se podle svého přání, chuti. Trest přichází z důvodu, aby se daná situace, která trest vyvolala, již neopakovala, aby došlo k nápravě osobnosti, přes trest má dítě pochopit svoji vinu chování. *„Během posledního století se při výchově dětí uplatňovaly tři základní metody. Už tradičně byly děti ke kázni vedeny zastrašováním, tělesnými tresty. Když tělesné tresty vyšly z módy, začali rodiče ukázněvat své děti výčitkami a pocity viny. V poslední době se začalo používat metody odloučení, do níž patří například vykázání dítěte do jeho pokoje.“* (Biddulph, 1999, s. 46)

Tresty dělíme na fyzické a psychické. Mezi nejčastější fyzický trest je považován pohlavek-facka. V dřívějších dobách komunismu byl pohlavek běžnou výchovnou průpravou rodičů a dělo se tak na denním světle prakticky denně a nikdo ani nemrkl, současná doba je na tyto projevy více citlivá a vnímavá. Mezi fyzický trest patří každý takový, kde je narušena fyzická integrita dítěte. Fyzické tresty často zanechávají stopy- modřiny, jizvy, škrábance, popáleniny. Před tyto hrozné důkazy se často veřejnost dopátrá fyzického násilí v rodině. Co se týká psychickou trestů, jedná se o přemrštěné zákazy, vycházky ven, extrémní kontrola dítěte, také nezájem, tím, že s dítětem přestaneme mluvit a začneme jej formou trestu přehlížet nebo naopak hysterické výhružky, křik, nadávání. Pokud již přistoupíme na trest, je vždy nutné, aby dítě vědělo, co udělalo špatně, aby rozumělo situaci, která by se díky trestu již neměla opakovat.

Měli bychom mít ve výchově na paměti, že normální dítě se dobrovolně nevzdá toho, co chce, co má rádo a co mu činí radost. Muselo by tak potlačit svoje přání a to v dětském věku není až tak přirozené. V tomto mu musí pomoci právě rodiče, naučit jej, že ne vše může dostat, kdy si zamane. A tady začíná začátek války mezi dítětem a rodičem, u impulzivních dětí velmi časté. (Zahn, 2007, s. 62)

„Vést děti ke kázni je nutné. A slova sama na nejmenší děti nestačí. Někdy jim musíme zabránit v určitém chování, a tak jim pomoci, aby se zklidnily a chovaly správně. Toho však můžeme dosáhnout bez násilí. Existuje ještě další důvod, proč nemáme děti bít. Přibývá stále víc důkazů o tom, že děti, které se cítí u svých rodičů v bezpečí, se jim svěřují, když se jim přihodí něco špatného- například když je někdo sexuálně napadne. Když rodiče běžně

používají k vynucování kázně strach a pocity studu, děti se bojí svěřit se jim s věcmi, ve kterých padá vina na ně. Děti, které se rodičů nebojí a jimž rodiče neubližují, budou vždy ve svých rodičích vidět především ochránce. Budou připravenější říci druhému- „ne- já to řeknu!“ a nebezpečí se tak vyhnou.“ (Biddulph, 1999, s. 67)

2.4 Vliv socioekonomického prostředí na výchovu

„Děti potřebují lásku a uznání. Jistotu. Ochranu. Vlastní zkušenost. Jistotu z budoucnosti. Bezpečí. Čas. Podporu. Něhu.“ (Zahn, 2007, s. 13)

Člověk je tvor společenský a sociální, proto je pro něj důležité v jakém prostředí vychová své děti, jak jej místní kultura, tradice a zvyky formují a svůj vliv přenáší na své potomky. Bohužel nemůžeme žít v komunikačním vzduchoprázdnu a tak jsme v současné době díky rostoucí technologii, dostupnosti a médiím zahlcení množstvím informací. Dalo by se říci, že neexistuje oblast, která by nebyla písemně zveřejněna, a proto je možné si vše dohledat i ohledně výchovy pro budoucí rodinu, která má zájem o kvalitní výchovu a nemá dosud zkušenosti. Mimo literaturu, pravidelné tisková periodika je možné se obrátit i na odborníky, navštívit poradny, kurzy, přípravky. Jak je uvedeno v knize Koncept kontinua, která je zaměřena na kontaktní rodičovství domorodých kmenů popisuje autorka rozdíly výchovy domorodců v panenské přírodě Jižní Ameriky s postupy rodičů v civilizovaném, uspěchaném světě. Vždy je tedy zásadní pro vývoj, myšlení i sebeurčení jednotlivce do jaké kultury se narodí. V tom, kam se narodí je zásadní předurčenost, dalo by se říct fatalita osudu, člověk je porodem doslova vržen na svět. Ráda bych z této knihy citovala autorku při setkání právě těchto kulturních odlišností. *„Styděla jsem se indiánkám přiznat, že tam, odkud přicházím, si ženy netroufnou vychovávat své děti, dokud si nepřečtou chytrou knihu, kterou napsal cizí muž.“ (Liedloffová, 2007, s. 36)*

Pro rodiče ve výchově dětí hraje roli také, jestli bydlí ve městě nebo na vesnici, místo kde bydlí, ovlivňuje jejich volný čas, je tedy důležité, aby na sídlištích se rozrůstali dětské hřiště a děti měli prostor pro sebe v blízkosti domova se bezpečně sdružovat. Pro vesnici platí opačný problém, především s dopravní dostupností a jakousi uzavřeností na vesnici, naopak mohou více trávit volný čas v přírodě a sousedé a obyvatelé bývají více semknutí nežli ve městech. Vždy záleží na rodičích, prarodičích, příbuzných jak dalece jsou kulturní, co vše svému dítěti nabídnou a jaké možnosti jim otevřou, kvalitně žít se dát tak

i ve městě i na vesnici. Rodiče by pro své potomky měli jít vždy vzorem pro navedení té správné cesty dítěte v životě, protože dítě své rodiče imituje, aniž si je toho vědomo. „Vliv rodičů je stále dost velký. Než půjdou do školy, měly by děti pochopit mnoho důležitých faktů, které jim musím vštípit. Například to, že rodiče sice plní funkci živitele, utěšovatele, vychovatele, ošetřovatele, animátora, terapeuta a managera problémů, ale jsou také „jenom lidé“ kteří občas dělají chyby a dělat je smějí.“ (Zahn, 2007, s. 12)

Mimo vlivy prostředí, ekonomické situace, atmosféry v rodině, chování rodičů k dítěti, ale i k ostatním lidem má na vývoj charakteru jedince vliv genetická výbava. Základem je tedy vždy vztah mezi dědičností a ovlivněním jedince prostředím, jedná se tedy o jakousi sociální interakci, výměnu, takto dochází u člověka k postupné socializaci- začlenění se v daném prostředí do společnosti. „Děti vyrůstající v prostředí chudém na podněty mohou mít následkem toho méně rozvinuté abstraktní myšlení, představitivost, citovou stránku své osobnosti, mohou být méně zdatné po stránce fyzické, esteticky a společensky méně citlivé a méně pohotové. Na rozdíl od prostředí podnětově chudého, které může vznikat např. jako důsledek nefunkčnosti rodiny, představuje prostředí podnětově přesycené čím dál častější problém a to ve všech úrovních. U takových dětí se v důsledku „přesycenosti“ místo přirozeného zájmu objevuje únava a nuda. Ve srovnání se závadovým prostředím nepředstavuje podnětově jednostranné prostředí takový problém. Je však nutné podotknout, že pak nelze mluvit o všestranném harmonickém rozvoji osobnosti. Příkladem může být zaměřenost rodiny pouze na sport.“ (Celá, 2006, s. 38)

GENOTYP

PROSTŘEDÍ

FENOTYP

Genotypem znamená soubor všech dispozic, které jedinec získává v okamžiku svého vzniku od svých rodičů.

„Pod pojmem dědičnost rozumíme přenášení určitých znaků, vlastností (zejména fyzické) z rodičů na potomky prostřednictvím genetické výbavy (chromozonů). V genetické výbavě každého člověka jsou jednak obecně lidské dispozice a současně také dispozice ryze individuální, které se v závislosti na prostředí mohou nebo také nemusí rozvinout. Díky tomu je každý člověk jedinečnou originální lidskou bytostí.“ (Celá, 2006, s. 33)

Fenotyp je soubor znaků, kterými se jedinec projevuje a je jimi typický v určitém okamžiku svého vývoje.

Základem výchovných procesů je vztah mezi dědičností (endogenní faktory) a prostředím (exogenní faktory). Osobnost člověka se utváří na základě genetických dispozic v procesu interakce s okolním prostředím. V procesu interakce dochází k tzv. sociálnímu učení- jedinec vlivem vnějších podmínek a na základě svých zkušeností s reakcí na tyto podmínky mění své chování a jednání ve společnosti. (Celá, 2006, s. 39)

Nejprve se u dítěte projevují znaky, s kterými se narodil, s postupem času je ovlivňován a formován podmínkami v kterých vyrůstal, tedy o jaké prostředí se jednalo, jaké výchovné styly byly ve výchově použity. Pro kladné formování osobnosti je velmi důležitá pochvala ve výchově, jednotný výchovný styl, poskytnutý čas, harmonické prostředí ideálně v kompletní rodině kde nechybí otec. *„Všechny děti potřebují být pochváleny a mít pocit, že jsou akceptovány takové, jaké jsou. Dětem, které jsou bezproblémové, slušné a hodné, mají tohoto uznání většinou dosti. Ovšem impulzivním dětem, které dělají stále nějaké problémy, často se vztekají, příležitostně dokonce někoho bijí, se toho uznání opravdu moc nedostává. Jsou většinou konfrontováni se zklamáním a nespokojeností svých rodičů, což je v podstatě porážka. A aby se mohly cítit jako ti silní, musí si opět něco dokázat.“* (Zahn, 2007, s. 74)

Výchova v současnosti je více zaměřená na ekonomickou situaci rodiny. Dnešní doba si přímo žádá, abych měli to, co se od člověka ve společnosti očekává. Už i malé děti podléhají tomuto vlivu a posuzují se navzájem podle materiálních hodnot- oblečení, elektronika, hračky. V dnešní době je dítě více zahrnuto právě těmito materiálními dary. Dítě je jako kult dnešní doby. *„Potřebujeme, aby nás lidé uznávali, všímali si nás, což by bylo nejlepší- upřímně nás chválili. Chceme se zapojovat do rozhovorů, chceme, aby lidé naslouchali našim myšlenkám, a dokonce aby je obdivovali. Tříletý capart to řekne přímo: „Hele, dívej se na mě.“ Bohatí lidé se příliš neradují ze svého jmění, dokud o něm nikdo neví. Někdy se musím hořce smát, když si uvědomím, že většinu dospělé populace tvoří „tříleté děti“ chodící po světě s pokřikem „táto koukej na mě“* (Biddulph, 2008, s. 38)

2.5 Dílčí závěr

V závěru teoretické práce bych ráda uvedla, že bohužel ani ve výchově není vždy jednoznačné, podle toho jakou výchovnou metodu na dětech uplatníme, jaký výchovný styl budeme preferovat- nemůžeme mít nikdy před sebou jasný výsledek naší snahy. Ukázkově toto jde vidět na rodinách, kde je dětí více než jedno a přes stejnou výchovu jsou děti poměrně odlišné, v chování, v cítění, v prožívání. Zdá se, jakoby bylo vše dílem náhody, ať už uplatníme a upřednostníme na dětech výchovný styl liberální, kde dítěti dáme dostatek svobody a autonomie, minimum zodpovědnosti a řádu nebo naopak, budeme dítě vychovávat tvrdě podle pravidla já velím, ty posloucháš nebo uplatíme demokratický styl výchovy, kde se budeme snažit dítě především pochopit, hledat kompromisy v řešení, vždy dítě musí cítit, že jej máme rádi a naše úmysly jsou ty nejlepší a neslouží k ulehčení ani opomenutí dítěte což je někdy to nejhorší, kdy se dítě záměrně v rodině přehlíží. Pro své dítě hrajeme celou dobu představu jakéhosi vzoru a měli bychom dbát, aby v nás děti viděly opravdu to nejlepší. Děti jsou zrcadlem svých rodičů jako produkt toho co zaseli. „*S pozitivním vztahem k realitě života se člověk nerodí. Velký vliv má zejména rodinné, ale i školní prostředí. Klidné prostředí, které u dítěte vyvolává pocit bezpečí, nesporně usměrňuje i utváření vyrovnané osobnosti. Pochvala a povzbuzení ovlivňují pozitivně vnitřní klid. Obavy jakéhokoliv druhu a vnitřní nejistota se naopak promítají negativně do celkového postoje k sobě, ale i k obklopující realitě. Svět je složitý a má v sobě nesporně vedle věcí příjemných i mnohé složitosti, nástrahy a překážky. Ty by ale, kromě těch, které ohrožují zdraví, nebo dokonce životy, neměly být dospělými odstraňovány, ale děti by se měly učit, jak jim čelit.*“ (Pelikán, 2011, s. 94)

Ráda bych ještě doplnila ke své práci 13 bodů, jakýsi pomyslný základ pro zdravý duševní vývoj dítěte v předškolním věku od psychologa Sigmunda Freuda, který vyjádřil význam raného dětství pro další vývoj slovy: „Dítě je otcem dospělého“

„*Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce*“: (Čačka, 2000, s. 27)

1. *O všechno se rozděl*
2. *Hraj fěr*
3. *Nikoho nebij*
4. *Vracej věci tam, kde jsi je našel*

5. *Uklízej po sobě*
6. *Neber si nic, co ti nepatří*
7. *Když někomu ublížíš, řekni, „promiň“*
8. *Před jídlem si umyj ruce*
9. *Splachuj*
10. *Teplé koláčky a studené mléko ti udělají dobře*
11. *Žij vyrovnaně- trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli
a zpívej a tancuj a hraji si a pracuj*
12. *Každý den odpoledne si zdřímni*
13. *Když vyrazíš do světa, dávej pozor na auta, chytň někoho za ruku a drž se
s ostatními pohromadě*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Výchovné styly, které popisují v této práci, jsou velice pestré, dalo by se říct co rodina to originál výchova. V praktické části práce se podíváme na konkrétní živoucí rodiny a jejich styly, které si vybrali pro výchovu svých dětí moji uchazeči. To jaký výchovný styl pro výchovu použijeme, proč zrovna takto reagujeme, i to jak odpovídáme našim dětem, není náhoda, otázka je kde se vzal hlavní zdroj, tedy příčina našeho jednání. Tuto konkrétní příčinu se budu snažit vypořádat.

„Dítě vnáší do života dospělých silné emoce. Jednak je samo nabízí- jeho radost, láska, žal, zlost jsou velmi výrazné a působivé, úsměvu dítěte nebo jeho slzám odolá jen málokterý dospělý. Bezbranné dítě se na nás obrací s absolutní důvěrou, že mu pomůžeme a že všechno zvládneme. A my jeho očekávání plníme.“ (Mertin, 2011, s. 24)

3.1 Kvalitativní výzkum

Jako techniku jsem si vybrala formu kvalitativního výzkumu metoda kasuistiky a následně rozhovoru, kde popíši způsoby výchovy primární rodiny a současných rodin. V kvalitativním výzkumu pracuji s nenumerními daty, jedná se o subjektivní metodu sběru dat, poodhalení současného trendu reality ke zkoumanému fenoménu. *„Badatel se nejprve ponoří do studované reality, do životů zkoumaných subjektů a tak získá hluboké pochopení studovaného jevu. Posléze provede analýzu a interpretaci dat a napíše výzkumnou zprávu, jež je syntézou zkušenosti a teorie. Finální podoba teorie tak získává dialogickou podobu, neboť zahrnuje mnoho hlasů: pohled badatele a účastníka výzkumu. Teorie je postavena na původních interpretacích a sděluje tak, co je za těmito sdělenými interpretacemi skryto.“* (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 21-22) Cílem výzkumu je vytvoření nových hypotéz a teorií s ohledem na nízkou reliabilitu- informace jsou sesbírány od malého množství jedinců, není tedy možné je zobecnit, navíc jsou ovlivněny povahou konkrétního výzkumníka ale naopak je výzkum silný ve své validitě- pravdivosti a důvěrnosti sdělených informací tázaných účastníků, také se v tomto typu výzkumu snižuje možnost chybnému porozumění, zkoumání jde více do hloubky. Výzkumník vede účastníka rozhovoru k tomu, aby od něj získal co nejvíce informací. Sledují se tak především subjektivní názory, postoje, pocity, zkušenosti, znalosti. Dochází tedy ke sběru dat, z výsledku dat se vytvářejí nové závěry a vytváří se tak nové hypotézy. Jedná se tedy o induktivní logiku postupu práce. *„Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádění deduktivní a induktivní*

závěry.“ (Hendl, 2008, s. 48) Formou strukturovaného dotazníku se budu tázat současné rodiny, jak vedou své děti, jestli postupují v tradici primární rodiny nebo jestli se naopak odchýlili od vzoru primární rodiny. Na výzkum prověřím 5 mladých rodin. Výsledky výpovědi rodiny budou elektronicky zaznamenány a budou součástí bakalářské práce. *„Rozhodnutí o výběru jedinců, shromažďování dat, jejich analýza, verifikace toho, co jsme slyšeli, metodická rozhodnutí o dalších krocích, to vše je prováděno simultánně a musí být zachyceno v záznamu. Jen tak může výzkumník dokumentovat validitu použitých postupů.“* (Disman, 2011, s. 372)

3.2 Příprava rozhovoru

Rodiny, které jsem si vybrala pro svůj výzkum znám osobně. Interview, které budu provádět s účastníky, bude probíhat odděleně, tedy každého zvlášť si poslechnu jednoho páru z rodiny, na nahrávání rozhovoru budou všichni účastníci hned na začátku upozorněni, nebudou ani rušeni mými poznámkami, které si udělám až po skončení z důvodu abych nenarušila klid a obsahové vyprávění účastníka. Z důvodu zachování anonymity jsem všem účastníkům rozhovoru záměrně pozměnila jejich křestní jméno v kasuistice a rozhovoru.

„Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: pomáhají zaostřit výzkum tak, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazují také cestu, jak výzkum vést. Výzkumné otázky musí být v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Představují další zúžení a konkretizování výzkumného problému.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 69)

Hlavní výzkumná otázka, kterou si kladu v praktické části bakalářské práce je **„Existuje rozdíl ve výchově před cca 35 lety v primární rodině se současnou výchovou v reprodukční rodině? „Původní výzkumná otázka je pro badatele směrnici, která jej vede přímo k prozkoumání určité situace, místa konání události, dokumentů, aktérů nebo zpovídaných informátorů. Kdykoliv má badatel pocit, že tápe nebo že je zavalen údaji, může se vždycky vrátit zpět k původní otázce a vyjasnit si situaci.“** (Strauss-Corbinová, 1999, s. 25-26)

Dále uvádím sestavu 16 otázek, stejné otázky budou kladeny dotazovaným, jaká byla výchova v jejich primární rodině, a stejné budou položeny na jejich současnou rodinu. V rodině budu u rozhovoru vždy jen s ženou- matkou, kterou pro rozhovor upřednostňuji

před otcem z hlediska častějšího kontaktu s dítětem, také z pohledu nositelky života, která do rodiny přináší harmonii a teplo domova a má na výchově dítěte primární- zásadní podíl. V kasuistice stručně nastíním její primární rodinu.

3.3 Cíl výzkumu

Ve své práci se zaměřuji na míru odlišnosti výchovy, která probíhala v rozdílnosti generace. Součástí komparace je primární rodina, tedy rodina, kterou vytvořili naši rodiče a účastníci rozhovoru jí jsou stále součástí v protikladu se svojí současnou reprodukční rodinou, kterou si vytvořili. *„Výzkumníkovou úlohou je pak nalézt významné struktury v množině všech proměnných, které respondent považuje za relevantní.“* (Disman, 2011, s. 290)

3.4 Výzkumné otázky

Pro výzkum hlavní otázky této praktické části jsem si vybrala dohromady 32 stejných otázek, ve vztahu primární a reprodukční rodiny. Záměrně se budu ptát na zásadní vzorce v rodině primární a stejné otázky jsou položeny i pro současnou reprodukční rodinu, touto metodou mohu nejspíše a přehledně odlišit výchovné postoje rodin. *„Výzkumnou otázkou je ve výzkumu podle zakotvené teorie výrok, který identifikuje zkoumaný jev. Tento výrok říká, na co přesně se chceme zaměřit a co chceme o daném předmětu vědět. U zakotvené teorie se otázky často orientují na dění a průběh.“* (Strauss-Corbinová, 1999, s. 196)

Otázky pro popis primární rodiny- kasuistická část

1. Byl v rodině jeden rodič výrazněji dominantní nebo byly role v rozhodování o výchově rozloženy rovnoměrně?
2. Pocházíte z úplné / rozvedené rodiny?
3. Jak byste popsal Vaši rodinu? Zkuste spontánně uvést, co Vás právě napadne.
4. Jak byste popsal Vaši matku / Vašeho otce, dokážete uvést, kdo na vás měl větší vliv?
5. Vytvořil jste si v rodině vzor alespoň z jednoho z rodičů? Čím pro Vás byl vzorem?

Otázky pro rozhovor- výchova v primární rodině

1. Jakým způsobem jste byl odměňován?
2. Pokud jste jako dítě něco provedl, jaký následoval trest?

3. Pokud se Vám něco povedlo, byl jste za to pochválen?
4. Kolik času Vám rodiče věnovali?
5. Byli ve Vaší primární rodině časté návštěvy?
6. Vedli Vás rodiče ke sportu, k hudbě, umění, k řemeslu? Jakým způsobem?
7. Existoval v rodině systém kontroly? Tedy rodiče kontrolovali, jestli děti splnili úkoly, např. čištění zubů
8. Pokud Vaši rodiče byli kuřáci, kouřili před Vámi ve Vašem dětství?
9. Jakým způsobem probíhaly hádky?
10. Byli jste častěji hlídání prarodiči, tetičkami?
11. Byli Vaši rodiče nábožensky založení?
12. Spali jste jako děti ve věku do 8 let s tátou a mámou v jedné posteli?
13. Bylo u Vašich rodičů běžné objímání, mazlení se Vámi, nebo byla výchova více nekontaktní citově spíše studená?
14. Slýchali jste v rodině sprostá, vulgární slova?
15. Jak reagovali Vaši rodiče, když se s Vámi dostali do konfliktu?
16. Bavili se s Vámi Vaši rodiče o sexuální výchově?

Otázky pro rozhovor- výchova v reprodukční rodině

1. Jakým způsobem odměňujete své děti?
2. Pokud Vaše dítě něco provede, jak jej potrestáte?
3. Pokud se Vašemu dítěti něco povede, umíte jej za to pochválit?
4. Kolik času věnujete svému dítěti?
5. Máte doma časté návštěvy z rodiny, známý, kamarádi?
6. Vedete své dítě ke sportu, k hudbě, k umění, k řemeslu?
7. Kontroluje po dítěti, jestli opravdu povedlo to, o co jste jej žádali?
8. Pokud jste kuřáci, kouříte před dětmi?
9. Jakým způsobem probíhají ve Vaší rodině hádky?
10. Necháváte častěji dítě hlídat prarodiči, tetičkami?
11. Pokud jste nábožensky věřící, sdílíte toto s dětmi?
12. Spí Vaše dítě (věk do 8 let) s Vámi v jedné posteli?
13. Objímáte své dítě, mazlíte se s ním, nebo je u vás typická spíše nekontaktní výchova?
14. Mluvíte před dítětem sprostě, vulgárně?
15. Jak reagujete, když se s Vámi dítě dostane do konfliktu?

16. Seznamujete své děti se sexuální výchovou?

3.5 Zpracování dat

Zpracované rozhovory pěti účastnic- žen, matek poskytují v praktické části bakalářské práce. Pro větší přehlednost jsem primární rodinu označila zkratkou PR a jsou označeny od PR1 po PR 5 podle pořadí účastnic, dále používám zkratku RR pro označení reprodukční rodiny a opět v pořadí podle účastnic v poskytovaném rozhovoru. RR1- RR5.

Kategorizace výzkumných otázek

1. Odměny a pochvaly ve výchově
2. Tresty ve výchově
3. Věnovaný volný čas pro dítě / děti
4. Návštěvy v rodině
5. Rozvoj dítěte
6. Systém kontroly dítěte v rodině
7. Závislosti, cigarety, alkohol
8. Hádky před dětmi, vulgarity a sprostá slova před dětmi
9. Odkládané, hlídané děti
10. Víra, náboženství
11. Kontaktní rodičovství, objímání, mazlení, citová výchova
12. Konflikt rodičů s dítětem
13. Sexuální výchova

3.6 Popis zkoumaných rodin

Lenka /35 let/

Pochází z rozvedené rodiny, kde nebyla žádná výrazná dominance jednoho z rodičů. Lence je 35 let a narodila jako druhé dítě, když bylo její mamince 22 let. Své dvě děti měla Lenka ve věku 23 a 29 let. Uvádí, že přestože bydlí i se sestrou každá v jiném městě, s rodiči se vidají a jsou v kontaktu. Jako zásadnější postavu v rodině uvádí svou matku, zároveň uvádí, že výchova byla kvalitní, jen nebylo tolik možností v době jejího dětství, na vesnici, kde se narodila, nedostatek financí možností kurzů. Její matka je pro ni vzorem především proto,

že jak Lenka uvádí, je to člověk s nadhledem, který uměl a umí přijímat situace, které život přináší, nekonfliktní člověk s nadhledem.

Petra /42 let/

Pochází z úplné rodiny, kde výrazně dominantnější postavou byl otec, především díky vyššímu vzdělání v rodině- otec střední škola, matka učiliště. Petře pomáhal se školou, uvádí, že měl na ni větší vliv ve výchově než matka, jednalo se spíše o autoritativní, dominantní rodinu, fyzické tresty byly ale od obou rodičů. Jak uvádí Petra, byli rodina jako každá jiná rodina ze 70-80 let, rodiče se jim věnovali podle možností, jezdilo se pod stan, v rámci finančních možností. Otec v době Peřina dětství byl jejím vzorem, v současné době, uvádí, že rozhodně ne.

Barbora /37 let/

Pochází z rozvedené rodiny, uvádí, že více dominantní byl v rodině otec, kdy otec došel z práce a nechal veškerou práci v domácnosti na matku, která doma po práci začínala další směnu, takto to Barbora vnímala, že to bylo za komunistů nastavené u většiny rodin, vnímala tak tatínky v době svého dětství jako šéfy. Větší vliv v rodině na Barboru měla a má rozhodně mamka, dalo by se říct, že s odstupem času byla pro ni je i vzor, je to pro ni hodně citově založená osoba, osvícená, stále se vzdělávající, člověk, který ví, že nesmí ustrnout, stagnovat, snažit se pochopit různé věci z více stránek, neustále se rozvíjet, především v tomto ohledně byla pro ni její matka vzorem.

Eliška /37 let/

Pochází z úplné rodiny, kde podle Elišky nikdo nebyl dominantní, byli jednotní, nepamatuje si, že by jeden řekl něco a druhý oponoval. Rodiče byli pohodový, Eliška uvádí, že neměli sice vysoké vzdělání, ale nikdo se v rodině nevyvyšoval před druhým, vliv na ni měli oba rodiče, ale vzor pro ni nebyl ani otec ani matka. Matka byla podle Elišky pečlivá, vždycky bylo doma navařené, uklizené, vše fungovalo, byla starostlivá. Otec jí v domácnosti se vším pomáhal, byl vždycky v dobré náladě. Eliška uvádí, že to byl fajn pár, pohodových lidí.

Martina /39 let/

Primární rodina Martiny byla složená z obou dominantních jedinců, což v budoucnu byla i příčina rozpadu manželství. Větší vliv na Martinu měla mamka, byly si blíží, měly hezký vztah, i v dospělosti se víc stýká s mamkou víc, otec je stejně jako jeho dcera hodně dominantní, navzájem se respektují, každý má na věci svůj názor. Martina uvedla, že ani otec ani matka nejsou jejím vzorem.

3.7 Rozbor výzkumných otázek

Odměny a pochvaly ve výchově

Klíčová slova: finanční odměna, kapesné, dárky, slovní pochvala, způsob odměny s ohledem na věk dítěte, absence pochval a motivace, něco za něco, záměna dárků a odměn

PR1 dárky: ... „ani ty dárky nebyly častý, spíš příležitostně.“, kapesné: „Tak nějaké kapesné jsem dostávala, ale bylo to spíš jakoby formou tou, že když jsem, teda neudělala něco špatnýho tak jsem to kapesné dostala, pochvaly slovně, dárky spíše zřídka...“, pochvaly: „Ano, jakože slovně spíš jakože slovně než nějak nějakou odměnou.“

PR2 kapesné: ...od té páté, šesté třídy jsem dostávala kapesné...“, pochvaly: „řekla bych, že si tak nějak neuvědomuju, že by byly nějaké pochvaly, dárky: „Jedině když byly svátky, Vánoce, narozeniny.“

PR3 kapesné: „Asi už na základní škole, to jsme už dostávali nějaké peníze“ odměny: „Odměny většinou za něco, čili za nějaký výkon, třeba za výhru v tenise nebo za úklid bytu...“, pochvaly: ...ze strany maminky ano, ze strany otce moc ne.“

PR4 kapesné: „Já ne a bratr taky ne.“, dárky: „Tak maximálně třeba za vysvědčení...“, pochvaly: „Jo, pochvaly určitě jo to byly, ale jakože věcné odměny ne, slovní pochvaly.“

PR5 kapesné: „Tak v tom vyšším věku jsme měli nějaké kapesné...“, pochvaly: ... a odměňována jako chválením, pochvalou...“, dárky: ...jako dárky, že bych dostávala dárky za něco, že třeba doma něco udělám tak to ne. Dárky jsme dostávali standardně k Vánocům, k narozeninám, k svátku...“

RR1 dárky: *...někdy jim koupím nějaký dárečky, ale je to takový jako výjimečně ty dárečky, spíš výjimečně.*“, kapesné: *„Kapesné dostává syn, který je už jakoby ve škole.*“, pochvaly: *„Jakoby odměňuji je tak, že je schválím...“*

RR2 kapesné: *„Takže děcka mají, zhruba od šesté třídy dostávají pravidelně kapesné, aby se naučili hospodařit s penězi...“*, pochvaly: *„nějak se snažím chválit, chválit, pochválit to co se mi v dětství nějak nedostávalo.*“, dárky: *„Dárky výjimečně.“*

RR3 odměny: *„Odměňuji hlavně tedy laskavých slovem, a tím, že prostě kontaktem ji přitulím.“ ...samozřejmě sem tam koupím nějakou maličkost, třeba když dítě chce čokoládu nebo nějaký bonbon.*“, kapesné: *...bude dostávat penízky, už ona penízky dostává, ne teda ode mě, ale od babiček a dědečků, které si spoří, takže už se s nima učíme zacházet... pochvaly: „Ano, jasně, to je velice důležité.“*

RR4 odměny: 1x týdně za odměnu u mladší dcery: *„Tam jsme museli zavést každý týden hračku, za to, že ve škole není žádná poznámka, žádný černý puntík.“* pochvaly: *„Jo, pochválím, pohladím určitě.“*, kapesné: *„A teďka, když je starší, tak tam jí dáváme teda týdenní kapesné, ale teda není to za odměnu.“*

RR5 kapesné: *„Ten nejstarší syn chodí do šesté tříd, takže ten má 50 korun týdně kapesné.“*, dárky: *„Někdy jim něco koupím, když něco vidím...“*

Kapesné bylo a je stále oblíbenou formou odměny pro děti za komunismu i v současnosti. Rodiče, tak dítě podporují v dovednosti jak se správně naučit hospodařit s penězi. Z dotazovaných účastnic nebylo kapesné jen v primární rodině Elišky. Dárky byly a jsou spíše symbolické a jsou v roce pravidelné pouze na Vánoce, svátek, narozeniny. Dárky jsou v rodinách zaměňovány s odměnami, ty jsou v rodinách jak primárních tak reprodukčních nejčastěji v podobě slovní pochvaly rodiče. Pouze v reprodukční rodině Elišky dostává odměny pravidelně mladší dcera jako forma motivace ve škole.

Tresty ve výchově

Klíčová slova: fyzické tresty, slovní ataka, výchovný pohlavek, změna trávení volného času a jeho omezení rodiči

PR1 fyzické tresty nebyly: *„zákaz jít ven nebo se dívat na televizi nebo prostě za kamarádama, ale fyzické tresty ne“*

PR2 fyzické tresty ano: *„Rákoska, vařečka, pohlavek, jo“*

PR3 *„Rodiče mě nijak extra netrestali, fyzicky prakticky skoro vůbec, sem tam máti jen nějaké menší, jen po zadku a to když, jsme byli malý, fyzické tresty jsme prakticky vůbec nezažili...“*

PR4 *„No já jsem byla celkem hodné dítě, takže mě teda rodiče moc netrestali...“*

PR5 *„My jsme dostávali, fakt dostávali jsme vařečkou, dostávali jsme jako, ty fyzické tresty tam byly.“*

RR1 *„podle situace o co se zrovna jedná, je to prostě vždycky na domluvě, řekla bych, že v podstatě nesmí na počítač, nesmí se dívat na televizi, musí třeba dělat něco navíc...“*

RR2 *„první forma jsou jako zákazy, ať je to mobil, počítač, nebo zákaz jít ven, a pokud už to přesáhne určitou mez, tak je tam aj nějaký to plácnutí.“*

RR3 *...nedá se říct, že bych ji přímo nějak trestala, já se prostě snažím jí vysvětlit, co se mi nelíbí, a proč se mi to nelíbí z jakého důvodu, a pak podle její reakce prostě postupuji dál...“*

RR4 *„No, dostane vynadané a někdy i na zadek.“*

RR5 i fyzické tresty: *„No, taky jako dostanou, ne že bych je tloukla, jak jsme dostávali my, dostanou třeba na zadek...“*, ale zdaleka ne takové jako v primární rodině, zákazy počítače, mobilu

Fyzické tresty jako je plácnutí vařečkou, latí, jiným předmětem, se vyskytují jak v primární rodině, tak i v současné reprodukční rodině, většinou tam, kde bývali běžné fyzické tresty v primární rodině se situace řešení opakuje, ať už se jedná o tzv. výchovný pohlavek nebo plácnutí, tedy spíše v současných rodinách jak uvádí Martina a příklání se k tomuto názoru i Petra jsou mnohem mírnější než to co zažili v dětství ve svojí primární rodině. Tam, kde se používalo formy trestu- zákazů věcí, sledování televize, zabavení věcí se tato tendence opět

vrací v současné rodině uchazeček. Proti fyzickým trestům se vyloženě negativně nevyjádřila ani jedna z účastnic, braly to jako součást výchovy jejich rodičů a na plácnutí, pohlavku nepovažují nic špatného. Tento postoj se vztahuje pouze na vybraný vzorek mých pěti účastnic, nicméně můžeme být nepřímo ovlivněni i vlivem kultury naší země odkud pocházíme. Můžeme jen drobně připomenout, že výchova např. ve Velké Británii nebo USA je více opatrná na podobné projevy rodičů speciálně na veřejnosti.

Věnovaný volný čas pro dítě / děti

Klíčová slova: učení s dítětem, výlety, způsoby trávení volného času

PR1 volný čas: *„Myslím, že ta doba oproti dnešku byla teda někde jinde, jakoby když mám teď to srovnání s vlastní rodinou tak myslím, že naši toho s náma jako moc nepodnikali.“*, společné učení: *“Spíš ne, co si pamatuju, tak se spíš neučili.“*

PR2 volný čas: zlatý střed podle výpovědi Petry: *„No, čas nám s bratrem věnovali tak nějak v rámci možností, takže co se týká pouze víkendy, prázdniny, o víkendech jsme jezdili na chatu k příbuzným, když byli v létě prázdniny, jezdili jsme každý rok na dovolenou...“*, společné učení: *„Já, když si mám vzpomenout, tak učení možná, že v té první třídě to je asi normální s každým dítětem, ale potom už ne.“*

PR3 volný čas: *...společné víkendy jsme moc netrávili, protože já jsem byla na stále na tenise, na tréninku nebo na nějakém turnaji.“*

PR4 volný čas: *„Jo to jsme jezdili na výlety na dovolené, na letní dovolenou i v zimě na dovolenou.“*, společné učení: *„Co se týče třeba školy, že by mi pomáhali s učením, tak to vůbec žádný asi čas.“* *„Oni měli vzdělání totiž základní, že nechodili nikam na střední školu, a mě přišlo, že jim to učivo jim to učení nic neřikalo, třeba v těch vyšších ročnících, třeba když jsme dělali nějaké rovnice nebo tak, že mi nemohli pomoci.“*

PR5 volný čas: *„Víkendy byly vždycky jako společné. My jsme jezdili třeba na hory nebo jsme chodili společně na procházky.“*, společné učení: *„Málo.“*

RR1 volný čas: *...věnuji jim jako dost času ze svého volného času, takže když jsme prostě doma tak jsme prostě rádi společně, hrajeme hry, věnujeme se dětem o víkendu, plánujeme výlety, jezdíme na hory, chodíme plavat, prostě vedeme je ke sportu s manželem, syn hraje závodně fotbal, jako jezdíme s ním na tréninky...“*

RR2 volný čas: *...jezdíme na kolách, máme společný akce se známými, příbuznými...“*,
společné učení: *„Musíme na to dohlížet, musíme je zkoušet, jo učíme se s nimi.“*

RR3 volný čas: *...vzhledem k tomu, že já jsem s ní vlastně skoro sama, takže já jsem s ní skoro furt. Nevím, jak bych to definovala, ale my jsme spolu stále.“*

RR4 společné učení: *„No, myslím si, že docela hodně, docela hodně podle toho co jsem zažila já, že jaké mám zkušenosti já se svými rodiči, kteří se mi teda s učením nevěnovali. Takže hodně, protože s tou malou přijdeme domů, nebo i s tou starší to tak bylo, takže napsaly jsme úkoly, podívali jsme se, co se učili...“*

RR5 společné učení: *„Učím, teď je období, kdy se nejvíc věnuju tomu nejstaršímu...“*,
veškerý volný čas trávený s dětmi

Věnovaný volný čas dětem vyšel v rozboru u primárních a reprodukčních rodin mých pěti účastnic poměrně vyváženě a ukazuje, že dětem se jejich matky, rodina snaží plně věnovat. U společného učení s dětmi jsou již viditelné rozdíly, jak uvedla Martina, Petra, Lenka, Eliška rodiče se s nimi neučili nebo málo, jak uvádí Petra, tak jen v první třídě potom už společné učení neprobíhalo, nebo Eliška, rodiče neměli takové vzdělání, aby mi mohli pomoci. Naopak v současných rodinách se s dětmi více učí, je tomu tak ve všech zmiňovaných pěti reprodukčních rodinách. Přestože současná doba vykazuje vysoké pracovní nároky a vzniká nedostatek volného času, podle mých pěti účastnic, čas na společné učení je samozřejmost, které se pravidelně věnují. Vliv na toto jednání může být také ovlivněn současnou dobou, kdy vzdělání je považováno jako klíč k úspěchu, svobodě a otevřeným možnostem na trhu práce.

Návštěvy v rodině

Klíčová slova: uzavřená rodina s minimem kontaktů, rodina s pravidelnými návštěvami blízké rodiny, kamarádů, přátel, možnost přivést si kamarády domů

PP1 ano, časté, návštěvy kamarádů, příbuzných: *„jakože buď my jsme jeli na návštěvu k příbuzným, ke známým k příbuzným, nebo oni navštěvovali nás.“*

PR2 ano, časté, uzavřená rodina jsme určitě nebyli: *...určitě naši měli spoustu kamarádů, známejch, jezdívali jsme na návštěvy na chaty.“*

PR3 *„Ano, byli u nás velmi časně návštěvy, což vedlo pak, posléze k rozvodu mých rodičů.“*

PR4 *„Tak spíš příbuzní, že se takto navštěvujeme i doted'ka, že se takto sejdem, tetičky, strýcové babičky teda ne, protože ty umřeli docela brzy, ale z těch známých takových nepříbuzných, asi kolegové od rodičů v práci, ale ne nějak často, jenom třeba měli, otec měl jednoho dva kamarády a mámi asi jednu kamarádku.“*

PR5 *„Naši měli hodně známých.“*

RR1 ano, časté návštěvy kamarádů, příbuzných: *„Ne, navštěvujeme se, nejsme ta uzavřená rodina. Ještě se přátelíme s rodinou, děčka mají spoustu kamarádů.“*

RR2 *„Takže jak už jsem řekla, jo, máme spoustu známejch, příbuzní, kamarádi, takže navštěvujeme se, jezdíme na společné akce.“*

RR3 *„Ne, to vůbec, sem tam nějaká ta návštěva jednou za měsíc někdo přijde, třeba ty...“*

RR4 *„Ne, u nás doma ne, není na to čas, protože má každý den nějaký kroužek, pak když vlastně přijdeme domů ze školy, tak už děláme hodinu těch úkolů a ona si pak chce odpočinout...“*

RR5 *„Uzavřená rodina ne, návštěvy jsou jak rodina tak známý, tak děti si můžou přivést kohokoliv.“*

Časté návštěvy byl v primární a reprodukční rodině u Lenky i Petry, v primární rodině Barbory vedly postupem času společně s častějšími hádkami k rozvodu, Barbora naopak ve své rodině, kterou vede s dcerou, časté návštěvy nemá, v rodině Elišky figurovala především rodina a tento vzorec se opět opakuje při různých oslavách v současné rodině Elišky, v rodině Martiny jak v primární, tak v současné reprodukční rodině jsou návštěvy běžné.

Rozvoj dítěte

Klíčová slova: aktivity dítěte vedené rodiči, kluby, rozvoj dítěte ve sportu, umění, literatuře, řemeslu, záměrný, cílený rozvoj za účelem budoucí vrcholové kariéry, finanční situace rodiny, sportovně založená rodina, nedostatek možností

PP1 v dětství pouze návštěva hasiče, bez kontroly rodičů, jak se dítě zdokonaluje, co mu takto aktivita přináší, dále také hraní na hudební nástroj, zpěv ve sboru: *...bydlela jsem na vesnici, tam jsem navštěvovala hasiče, což byla jakoby jediná organizace, která tam fungovala a tam jsem chodila.“*

PP2 rodič zamlada oba sportovali, takže nás vedli takové k těm sportovním aktivitám, nohejbal, volejbal „Rodiče, když zamlada a tak oba aktivně sportovali, takže mě i bratra vedli ke sportu, já jsem dělala několik sportů v dětství, bratr taky.“

PP3 „Tak každopádně ke sportu mě rodiče vedli hlavně otec ke sportu a máti teda spíš k umění hodně k té literatuře.“

PP4 „To ne, spíš k takovým těm pohybovým. Já jsem chodívala do atletiky, nebo do gymnastiky, ale vůbec hudební teda ne.“

PR5 ... „chodili jsme do hudebky, já jsem chodila na výtvarný obor, ke sportu taky, že lyžujeme, hráli jsme tenis.“

RR1 především ve sportu, se sledováním úspěchů i neúspěchů, také hudební nástroj, snaha i o výtvarný zájem a dovednost: „Ano, v podstatě ke všemu, to starší dítě hraje závodně ten fotbal, hraje na hudební nástroj, jako umění no, rád maluje, takže v tom ho taky jakoby podporujeme k řemeslu...“

RR2 „holka teda teď hraje na klávesy, už to má jako přípravu na pedagogickou školu na střední a syn má ve škole nějakou posilovnu a jezdí na kole, jezdíme na kole všichni, takže sportujou pořád, i když ne nějak aktivně nebo závodně.“

RR3 „čteme, tak samozřejmě hraje tenis, každý den čteme si spolu, chodíme spolu do knihovny, tak ona si vybere knížky nebo já jí je vyberu taky nějaké, chodíme do aquaparku, snažíme se nějakým způsobem naplňovat volný čas.“

RR4 „Takže od školky hraje na klávesy, hraje doteďka nějaký těch deset let možná víc. A tu mladší jsme taky chtěly, aby si to nezáviděli, že ta starší hrála, tak mladší ne, ale když jsme byli u zápisu, tak ona tam samozřejmě nevydržela sedět, tak jí nabídli, jestli by nechtěla chodit do dramatického kroužku...“

RR5 „Ten nejstarší chodil vlastně na kytaru, teďka už ho to nebavilo, už jako nechtěl sám, tak jsme se dohodli, že chodí do keramiky, do sportu chodí do plavání.“

V minulosti převažovali jako zájmové aktivity sporty, mohlo to být i způsobeno faktem, že v menších městech nebyl dostatek kurzů pro děti. Jak uvádí můj první účastník Lenka, na vesnici fungoval jen hasič. Děti sportovali spíše bez jasně vize rodičů a velkých ambic, naopak v současných reprodukčních rodinách se více sleduje smysl daného rozvoje, může být i ovlivněno tím, že kurzy jsou pro rodiče opravdu drahé, ale také se může jednat o jasnější

směřování rodiče v budoucnosti studia dítěte jako je tomu v rodině Petry, která chodí na klávesy jako přípravu na střední školu. Dítě Petry a Elišky navštěvuje pravidelně hodiny hraní na klávesy za konkrétním účelem. V rodině Barbory se opakuje tenis, který jako dítě hrála závodně s velkou touhou jejího otce, být světovou tenistkou, v této aktivitě opět pokračuje její dcera. Ani v jedné primární a reprodukční rodině se neobjevila pronikavá snaha výkonnostních rodičů, nejvíce v rodině Barbory ze strany jejího otce, kdy Barbora sama jako dítě cítila zklamání otce, když se jí na tenise nedařilo a chlad z jeho reakcích vůči ní. V rodině Elišky snaha rodičů o zdokonalení se v tenise ztroskotala na nedostatku získání kvalitních pomůcek za komunismu.

Systém kontroly dítěte v rodině

Klíčová slova: kontrola dítěte občasná, kontrola dítěte důsledná, vztah bez kontroly založen na důvěře

PR1 ano, toto existovalo v dětství: *„Jo, tak myslím si, že tohle existovalo, to co jsme prostě měli udělat tak jako kontrola proběhla.“*

PR2 ne, žádné kontroly nebyly: *„Já si to nepamatuju, nevím.“*

PR3 *„Systém kontrol žádný nebyl, stačilo, když se zeptali- udělalas, neudělala...“* *„Bylo to postavené na důvěře, rodiče mi věřili a fungovalo to.“*

PR4 *„Jo, oni mě celkem dost věřili, že jsem nemusela nic dokazovat, třeba mě nechávali spávat u kamarádky...“*

PR5 rodiče občas kontrolovali, chyběla důslednost, každodennost: *„Takže snažili se, ale ta důslednost prostě chyběla.“*

RR1 ano, Lenka děti kontroluje: *„Ano, já to kontroluju, nestačí mi to, že mi to řekl, teda někdy mi to stačí, ale kontroluju.“*

RR2 *„Kontrolu provádím, záleží, kolik mám času...“*

RR3 *„Ano, kontroluju, já to kontroluju tak, že se jí zeptám a ona mi odpoví, takže jí věřím...“*

RR4 *„Kontroluju, ale ne vždycky je to teda splněné.,, Nestačí, protože vím, že ta starší je takový lempl a prostě řekne jo, udělala jsem to, a vím, že to prostě neudělala.“*

RR5 *„Přiznám se, že jo, snažím se, v to tam dělám co nejvíc můžu, protože ta nedůslednost tam mám zkušenost z té původní rodiny.“*

Kontrola rodiče vůči dětem je různorodá, v rodině Barbory jak v primární, tak i v současné rodině byl a je systém kontroly postaven na vzájemné důvěře, v rodině Martiny je kontrola dětí hodně prioritní, vzhledem k tomu, že v primární rodině, jak uvádí Martina, chyběla důslednost. V rodině Elišky je kontrola z důvodu, že Eliška ví, že děti neudělají vždycky všechno tak, jak by měli i když řekli, že je to udělané, v její primární rodině byl systém kontroly postavený na důvěře.

Závislosti, cigarety, alkohol

Klíčová slova: kouření před dětmi, konzumace alkoholu před dětmi, absence kouření, alkohol při slavnostních příležitostech

PR1 nekuřáci, nebyli v rodině závislosti, které by projevovali před dětmi, alkohol: *„maximálně při nějakých rodinných oslavách, ale jako nemám na to nějaký vzpomínky, že jo, že by to bylo nějaký častý.“*

PR2 nekuřáci, alkohol:

PR3 nekuřáci, alkohol: *„Nějak moc před náma alkohol nepili, sem tam si pamatuju pivo, a i když ty návštěvy bývali, tak to teda přicházely návštěvy mého otce, taky se nevzpomínám, že by se tam pivo...“*

PR4 nekuřáci, alkohol: *...“před námi si nalili pivo, šampus, víno anebo tam z těch krajů, strejda páčil slivovici, tak třeba rozlil slivovici, ale nám jako nikdy nenabízeli, ale bylo to před námi, ano.“*

PR5 nekuřáci, alkohol: *„Takže naši alkohol ne že by ho před námi nepili, dali si třeba víno s nějakou návštěvou, nebo na Vánoce vaječný koňak, ale alkohol nebyl u nás nikdy problém.“*

RR1 *„nepijeme s manželem takhle alkohol, taky jenom při nějaký výjimečné, nějaké příležitosti, narozeniny.“*

RR2 nekuřáci, alkohol: *„Řekla bych, že je to při výjimečných příležitostech, oslavy, dovolená, takže tak, při těchto příležitostech.“*

RR3 *„nekouřím doma, jdu si zapálit na balkon a sem tam a ona to vidí, to jo ale zase doma nekouřím zas až tak často spíš výjimečně.“* alkohol: *„Přiznám se, že pivo ano, sem tam pivo.“*

RR4 nekuřáci, alkohol: *„Jakože doma takhle přes týden ne, jenom na těch oslavách, kde toděti vidí.“*

RR5 nekuřáci, alkohol: *„Dáme si třeba večer každej deci vína a to teda před dětmi ani netajíme.“*

Z výsledků výpovědi pěti účastnic převládají nekuřáci v rodinách, z matek kouří pouze Barbora, ale snaží se kouřit mimo dosah dítěte, nikdy v bytě pouze na balkoně a svůj zlovyk se snaží minimalizovat. Cigarety v primárních a reprodukčních rodinách mých účastnic nejsou problém. Alkohol byl a je konzumován před dětmi, je to běžné u různých oslav, svátků, děti tedy vidí pít své rodiče alkohol již od dětství, rodičům na tomto nepřipadá nic nepatřičného, zvláštního. Alkohol byl, je a nejspíš asi i do budoucna bude naší kulturní přirozenou součástí.

Hádky před dětmi, vulgarity, sprostá slova před dětmi

Klíčová slova: hlasité hádky mezi rodiči a sprostá slova před dětmi, ohleduplnost na dítě s ohledem na věk dítěte

PP1 ne, nic takového, ne, nebyly sprostá slova před dětmi

PR2 ne, v dětství ne, ne, sprostá slova, potom až později: *„Řekla bych, že v době mého dětství ne, potom až později, teď je jiná doba, ale v dětství ne.“*

PR3 ano, hádky: *...tatínek začal být takový, jak bych to řekla takový nedobřejší a nedobřejší, což vedlo samozřejmě ke zklamání mojí maminky.“* ne, žádná sprostá slova

PR4 ne, nebyly: *„Toto se mi líbilo na rodičích, že teda vždycky se buď zavřeli, a někde tam se vyřídili, co potřebovali, že to nebylo před náma.“*

PR5 *„Takže oni se hádali občas strašně, a oni, tam bylo i to, že oni se i vzájemně občas asi i profackovali, jako, že tam bylo i to násilí, jako nebyla to žádná katastrofa...“*

RR1 *„Řekla bych, že ostré hádky to nejsou, že někdy můžeme mít výměnu názoru, snažíme se jakoby nehádat se nebo si to nevyřikávat před dětma. Ale jako není to nějaký častý ani ostrý.“*

RR2 s manželem nemluvíme sprostě: *„Ostré hádky bych neřekla, jsou to takový běžný výměny názorů.“*

RR3 hádky ano: *„vždycky když přijdete partner z cest, spíš bývalý partner. Bohužel v tom bytě to jde slyšet.“*, sprostá slova: *„Samozřejmě, že se snažíme, ale určitě nám to ujede, tak jako každému.“*

RR4 sprostá slova: *„Ne, nemluvíme sprostě.“*, hádky: *...to my si takto vyměňujeme občas názor teda hlasitě, děti to teda slyší bohužel, neměly by, ale slyší, ale při těch emocích si to neuvědomíš, že jsou otevřené dveře...“*

RR5 hádky: *...takže my pokud máme nějaké nedorozumění nebo něco si potřebujeme říct, tak my si to řekneme i před dětma...“*, sprostá slova: *„Snažíme se nemluvit, ale občas manželovi někdy něco uteče...“*

Hádky jak tomu bylo v primárních rodinách Barbory a Martiny byly poměrně časté, byly před dětmi a později vedly k rozvodu a totálnímu rozpadu rodiny. Barbora toto uvádí jako traumatizující zážitek z dětství, který nesla velice těžce. V případě primární rodiny Elišky, rodiče si hádky vedly vždy mimo dosah dětí, což bylo umění dobře zvládat emoce, které se bohužel v její reprodukční rodině nezopakovalo. Sprostá slova, jak mě uvedly účastnice, se nevyskytují, minimálně to občas někomu ujede, ale nejsou zvykem.

Odkládané, hlídané děti

Klíčová slova: přespávání dětí mimo domov, mimo dosah rodiče, hlídání dětí prarodičů, kamarádek, nemožnost hlídání

PR1 ne, nebyla: *„Ne to ne, to jsem nebyla.“*

PR2 ne, *„Nepamatuji si, že bysme někde, prarodiče už byli v důchodu, ale nehlídali nás nijak.“*

PR3 *„Ne, odkládaná jsem nebyla, to určitě ne.“ Byla jsem hodně času u babičky u dědečka, protože jsem sama chtěla...“*

PR4 ne, hlídal a vyzvedával mě bratr, rodiče byli doma jen občas šli do kina, do divadla, *...“nedovedu si představit, že by mě dali někam jinam, nikdy jsem takhle nikde nespala, že by mě dali.“*

PR5 *„Hlídali nás poměrně dost často.“*

RR1 ne, děti jí neměl kdo hlídat, rodiče bydlí v jiném městě, přespávání u nic tedy nebylo:
„rodiče byli pracující nebo jsou a nehlídali nám prostě děti“

RR2 ne, přes noc ne: *„Že by přespávali, to ne, občas, když byli ještě malí, jezdila jsem do Třebíče k rodičům, protože jsou dvojčata, chtěla jsem si chvilku odpočinout tak jsem je nechala půl dne u rodičů...“*

RR3 *„Jelikož jsem na dítě sama, protože otec mého dítěte pracuje v zahraničí, takže je tady velice málo, takže já když potřebuju někam jít, tak prostě potřebuji, aby mi pomohli.“*

RR4 *„Jo, ta starší byla taková, že, spávala u babičky asi v té první třídě a poslední rok ve školce to bylo to období.“*

RR5 *„Nejsou hlídané, já jsem jako zastáncem toho, že když si děti pořídím, tak bych s nimi chtěla být co nejvíc. Takže, když se potřebuji prostřídat, tak s manželem.“*

Víra, náboženství

Klíčová slova: návštěvy v kostele, modlení, poskytnutí informací o víře

PR1 ne, nebyli věřící

PR2 ne, rodiče pouze svatba v kostele: *„...nechodili jsme do kostela, k ničemu nás nevedli.“*

PR3 ne, rodina nevěřící, *„nicméně maminka byla taková celkem osvícená, tak s námi mluvila i o těchto věcech, takže nám poskytla i informace.“*

PR4 ano, rodina věřící: *„Jo, jsou věřící, oba dva jsou pokřtění, ale do kostela chodí minimálně, maximálně přes ty svátky, Velikonoce, Vánoce...“*

PR5 ne, rodina nevěřící, k náboženství děti nebyli vedeny

RR1 ano, *„Já jsem se vdala do věřící rodiny a s dětmi to sdílíme.“*

RR2 ano, rodina napůl věřící: *„Děti chodí každou neděli do kostela s manželem, ve škole chodili do náboženství, ale v pubertě je to teda moc nebere.“*

RR3 *...že bych byla nějaká věřící to ne, ale nicméně podávám informace teď je předvánoční čas, tak jsme debatovali o Ježíškovi.“*

RR4 *„Ne, manžel je nevěřící, a já teda jenom tak jako tak jak to mám vlastně od těch rodičů, že tam si zajdu třeba jen na Vánoce a to je asi všechno.“ „No, byly pokřtěné, informované asi jsou, ale nějak jim to nic neříká. Ta starší vůbec, takže je k tomu nevedeme.“*

RR5 *ne, rodina je nevěřící: „Ani já, ani manžel a ani tam nejsou žádné náznaky.“*

Z výpovědi účastníků je patrné, že ze vzorku vycházejí více nevěřící rodiny, které buď dětem informace ani neposkytnou, nebo naopak přesto, že jsou nevěřící, snaží se alespoň vysvětlit, objasnit dítěti křesťanství tak jako je v primární a reprodukční rodině Barbory. Z dotazovaných a jejich popisu primárních a reprodukčních rodin převládají nevěřící. U primárních rodin, poukazuje Martina a Petra na vliv komunismu, který nepřímo ovlivňoval možnost projevení vyznání, v současné době již není problém veřejného projevu víry, přesto současnou plně věřící rodinou je jen rodina Lenky.

Kontaktní rodičovství

Klíčová slova: společné spaní dětí s rodiči, objímání, mazlení, citová výchova

PR1 *společné spaní: „Měla jsem svůj pokoj se sestrou, s rodiči jsem nespala.“, mazlení, objímání: „Já bych řekla, že to byl takový střed, pamatuju si, že jsem se ráda s mamkou tatškou mazlila, ale jako bylo to takový, takové mírnější.“*

PR2 *společné spaní: „Odmalinka, co si pamatuju, jsem měla svůj pokoj, potom tam byl bratr, který je o pět let mladší, takže jsme měli svůj pokoj.“, objímání mazlení: „To si nepamatuju, myslím si, že ne, že nic takového tam vůči nám nebylo.“*

PR3 *společné spaní: „My jsme spali každý ve vlastní posteli. Ale když třeba samozřejmě nám bylo smutno, nebo jsme měli nějaké špatné sny, tak jsme si mohli vlést do postele za rodičema až do rána.“, objímání, mazlení: „Řekla bych, že ano.“*

PR4 *společné spaní: „Ne, to ne, měli jsme pokojíček spolu teda, jakože jeden dohromady s bratrem, každý měl své lůžko.“, objímání, mazlení: „Tak studená výchova nebyla ale zas ani nějaké extra objímání mazlení taky ne, tak jakože v normě, takže nechybělo mi to. Když se mi něco povedlo, tak mě pochválili, pohladili.“*

PR5 *ne, společné spaní nebylo: „Ne, vůbec, my jsme měli rodinný dům a tam jsme měli každý svůj pokojíček.“, ano, jako děti netrpěli nedostatkem citových kontaktů rodičů: „Ne to ne, naši se s náma mazlili, to jako ten kontakt tam probíhal, to nebyla studená výchova,*

mamka je dotedka i na moje děti, je obejmě, pomazlí, pochová... “

RR1 společné spaní: *„No úplně malinci spávali v ložnici, kde měli nejdřív košík, potom postýlku oba dva když byli malí a třeba jsem si je brala do postele jenom na kojení...“*, mazlení, objímání: *...“se s nima mazlíme, syn už je teďka méně mazlivý, dcera ještě pořád se nechá...“*

RR2 společné spaní: nebylo, mazlení, objímání: *„V podstatě si uvědomuju, že mě se toho nedostávalo, tak se to snažím.“*

RR3 společné spaní: *„Takže přestože ona má v tomto bytě svůj pokojíček tak s tebou spává, tak s tebou spí.“*, mazlení, objímání: *„Tak rozhodně je to ta kontaktní, rozhodně.“*

RR4 společné spaní: *„Ano, je to kvůli tomu, že je byt malý, nemůže mít každá svůj pokoj.“* mazlení, objímání: *„No musím říct, že objímám své děti více než moje rodiče mě, nevím možná, že jsem na to zapomněla, ale přijde mi, že je víc objímám takhle.“*

RR5 společné spaní: *„Do osmi let ne, ale moje děti se mnou spali v posteli všichni.“*, mazlení, objímání: ano, *„Ano, kontaktní.“*

Společné spaní v jedné posteli dětí do cca 8 let s rodiči, součást tzv. kontaktního rodičovství nebylo standardem ani v minulosti ani v současné době, z účastnic jej potvrdila jen Barbora, která je na dceru sama a mají tak jedna druhou. Citová výchova je v současnosti více podporována pro správný rozvoj a blaho dítěte a všechny účastnice reprodukční rodiny si ji uvědomují. Tak tomu je i v rodině Petry, které se citové výchovy ze strany jejich rodičů nedostávalo i ona se učí dávat ji dětem najevo.

Konflikt rodičů s dítětem

Klíčová slova: způsoby řešení konfliktů rodičů vůči dětem, nadávky, hádky, fyzický trest, výchovné styly v rodině, povaha dítěte: nekonfliktní dítě, povaha rodiče, výčitky ze strany rodičů, forma domluvy

PR1 občas nějaké nedorozumění, ale to si vyřešili na začátku: *„Možná nějaké nedorozumění bylo, tak jsme si to asi vyříkali, ale nikdy tam nebyly nějaký fyzické tresty, nebo bylo to vždycky takové klidnější formou domluvou.“*

PR2 určitě tam byly hádky, mohlo dojít i fyzickému trestu, byla to taková autoritativní rodina: „*Pamatuju si, když jsem nastoupila do prváku na ekonomku, tak prostě změna školy, dostala jsem na začátku čtverky, pětky tak vím, že doma proběhlo: „seš blbá, co tam na tý škole budeš dělat, patříš na učňák a tak.“*“

PR3 „*My jsme nějak moc konfliktu zrovna spolu neměli, musím říct o sobě, že jsem byla takové to hodné dítě spíš, ale to zas ne, že by se mnou nemluvila, prostě mi vynadala, řekla mi, co jsem udělala špatně, řekla mi, že se jí to nelíbí.“*“

PR4 „*Tak asi na mě zvýšili hlas, ale většinou jsme se domluvili.“*“

PR5 „*Ale naši to řešili, tak že nás nějak napomenuli, že nám řekli, ať toho necháme, jako já si nepamatuju nějaké zásadní řešení, řekli tak se furt netlučte, nehádejte.“*“

RR1 snaha o nalezení řešení s chladnou hlavou: „*prostě se snažím, abysme to vyřešili bez nějakých úplně emocí“*“

RR2 „*...člověk se snaží domluvit, rozmluvit, vysvětlit, ale asi jen do určité fáze, pak už přeteče trpělivost a pak už je tam ten výchovný pohlavek, případně trest.“*“

RR3 „*...člověk musí snažit tak nějak moc nevypěnit ukočírovat to v sobě a prostě nějak rozumně to řešit.“*“

RR4 „*No tak křičím, zvýším hlas, křičím, jsem rozčilená, no to je tak všechno.“*“

RR5 „*Já řvu, jako jsem našťvaná, mě to vytočí...“*“

Způsob řešení konfliktu mezi dítětem a rodičem je zřejmě ovlivněn i temperamentem účastníka a jeho rodiče v primární rodině, ale i vlivem vzoru primární rodiny. Jak uvádí Lenka, v primárně rodině se tyto konflikty snažili řešit formou domluvy a i ona ve své reprodukční rodině se snaží jednat s klidnou hlavou, věci si vyříkat bez emocí. Naopak v rodině Petry docházelo k fyzickým trestům v primární rodině a i v její reprodukční rodině občas přistane nějaké výchovný pohlavek. Jak uvádí Barbora a Eliška, byly spíše hodné děti, takže se s tímto moc nepotkávali, ale pokud k něčemu takovému došlo, tak si situaci vyříkali.

Sexuální výchova

Klíčová slova: sex, menstruace, antikoncepce, absence sexuální výchovy, poučení z chyb z primární rodiny, ohled na věk dítěte, stud dítěte

PP1 nebyla: „*Ne od rodičů jsem informace neměla téměř žádné, říkám to důrazně.*“

PR2 nebyla: „*Ne, v té době to asi nebylo, co si pamatuju, co jsme se dozvěděli, tak nějak v sedmé třídě v přírodopisu.*“

PR3 *...nějakou miniaturní informaci jsem dostala od máti, co se týká menstruace a takových věcí. i když potom vlastně jo, že jo. Po tom patnáctém roce vlastně jo, nějaké informace jsem dostala od máti ohledně antikoncepce...*“

PR4 nebyla

PR5 „*No, jako vyložene o sexuální výchově jako ne, s bratrem nevím, ale myslím, že to taky ne, ale jako mamka mi řekla takové ty zásadní věci, že začnu menstruovat.*“

RR1 ano, děti se sexuální výchovou jsou od rodičů informování formou publikací, Lenka si uvědomuje tento nedostatek ve svém dětství a děti o sexuální výchově informuje: „*jako snažíme prostě, aby nebyl ten, který se ptá kamarádu a dozvídal se to jako já, že jo.*“

RR2 ano: „*když byli menší, tak jo, spíš já manžel ne*“

RR3 ano, *...do budoucna to v plánu mám.*“

RR4 „*No, tak tu mladší ještě ne, tak jako jen tak jak děti přijdou na svět...*“, *...“s tou starší jsme měli rozhovor, když jí bylo asi osm, devět let, že bude mít třeba menstruaci...*“

RR5 ano, „*Zodpovím mu všechno, co potřebuje...*“

Sexuální rodina v primárních rodinách nebyla zvykem, jak uvedla Petra tehdy to tak bylo běžné v rodinách, pokud dcery dostaly nějakou nepatrnou informaci, týkala se přicházející menstruace a později antikoncepce jak se potvrdilo v rodině Barbory a Martiny. Současný trend rodin je opačný a rodiče se snaží dětem tuto lechtivou záležitost sdělit, děti informovat. V současných rodinách toto tabu již padlo a děti mají tak osvětu přímo od svých rodičů.

ZÁVĚR

Téma Výchovné styly v pojetí současnosti jsem si vybrala pro jeho důležitost, která bývá často přehlížená, přesto se jedná o téma klíčové pro zdravý rozvoj jednotlivce a tak i jeho vlivu na skupinu v jakémkoliv prostředí. Ráda bych také zdůraznila, že výchova nebyla a není jednoduchá v žádné době a sociálním prostředí a člověk je tvor nejen společenský, ale také ovlivnitelný ať už vědomě či nevědomě. Na této informaci je možné pochopit, že vše na nás působí a tento pocit předáváme nevědomky dál, na stejném principu je postavena právě výchova, která probíhá nepřetržitě i v momentech, o kterých si ani neuvědomíme, že jsou výchovné nebo antivýchovné. Všichni jsme součástí své doby, společně vytváříme kulturu, modely vkusu, žebříčku, hodnot a kvalit a tento odkaz předáváme dalším generacím právě výchovou. Vždy se přitom jedná o výchovu, která nemá konce, je to proces, který nám pomáhá se učit po celý svůj život a své učení a zkušenosti předáváme dál mladší generaci.

Ve své práci mě zajímalo, jak je k výchově přistoupeno v současné době a jak se k ní stavěla úplně jiná generace našich rodičů, které výchovné znaky jsou odlišné vlivem doby a ke kterým stereotypům se rodina ve výchově vrací nebo je nevědomě opakuje. Tomuto výzkumu v podobě vedených polo-strukturovaných rozhovorů s maminkami současných rodin jsem se věnovala ve své praktické části práce.

Cílem bakalářské práce je ukázat na pěti účastnicích jak k výchově svých dětí přistupují v různých kategoriích a oblastech jakými jsou odměny, tresty, volný čas s dětmi, náboženství, sexuální výchova, způsob řešení konfliktů, závislosti a další s přihlédnutím jak ve stejných oblastech se ve výchově chovala primární rodina účastnic. Zajímá nás shoda nebo odlišnost přístupu ve výchově, co současná rodina přejímá od primární rodiny anebo v jakých oblastech vytváří svůj nový osobitý výchovný styl.

Zjistili jsme, že velký pokrok zaznamenala informovanost současných rodin, maminek dětí v oblasti sexuální osvěty svých dětí oproti minulosti v primárních rodinách uchazeček, kde informace na tohle téma byly opravdu ojedinělé a spíš kusé, nekompletní. Uchazečky si také uvědomují chybu téměř nulové informovanosti, kterou přikládají vlivu doby komunismu.

Větší sdílnost současných rodičů svým dětem se projevuje i v náboženství přestože rodina není věřící než v primárních rodinách.

V oblasti odměn mohu uvést, že ani rodina primární a ani reprodukční současná rodina děti nezahrnuje nadbytečnými dárky, které by většinou neměly své opodstatnění, stále se také hojně využívá formy kapesné.

U trestů jsme zaznamenali shodné vzorce chování současných rodin, jako v rodinách primárních, tam kde v dětství mých uchazeček figurovalo jako forma trestu fyzické násilí, je tento vzorec zopakován, nicméně jak uchazečky uvedly v daleko menší míře a méně.

Pozoruhodná změna ve výchově mých uchazeček se projevila v oblasti společného učení s dětmi. Ačkoliv by se u současné rodiny předpokládalo méně věnovaného času, naopak společné učení s dětmi je rodičem aplikováno s uvědoměním jeho budoucí profesní kariéry.

V případě konzumace alkoholu před dětmi nebyla zaznamenána odlišnost, byl a je konzumován před dětmi bez špatného pocitu svědomí. Velký vliv zde hraje tradice a kultura naší země.

Kontrola dětí, jejich úkolů a základních hygienických návyků byla prováděna v minulosti spíše ledabyly nebo bylo vše postaveno na důvěře mezi rodičem a dítětem, v současných rodinách velkou roli opět hraje důvěra, kontrola je více důkladná. Vlivem vývoje nových technologií je možné děti kontrolovat více i mimo domov.

V oblasti rozvoje dětí je v současných rodinách větší zaměřenost na kvalitní trávení jejich volného času, s ohledem na smysluplnost a zúročenou zdatnost pro jeho budoucí vývoj, v rodinách primárních se více jednalo o sportovní zaměření, také v menších městech je nutné uvést i menší rozsah možností výběru kroužku.

K závěru své práce bych ráda uvedla, že výsledky výzkumu jsou zohlednitelné pouze na daný výzkumný vzorek pěti účastníků a neplatí ve velkém měřítku.

Všechny záznamy a informace účastníků byly poskytnuty s jejich svolením. K této výzkumné části, přidávám i podpisy pěti účastníků se souhlasem na účasti rozhovoru. Podpisy budou součástí méjí bakalářské práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Biddulph, S. Proč jsou šťastné děti šťastné. Praha: Portál, 2008, 139. ISBN 978-80-7367-496-0.
- [2] Biddulph, S. Tajemství výchovy šťastných dětí. Praha: Portál, 1999, 133 s. ISBN 978-80-262-0032-1.
- [3] Celá, J. Kapitoly z teorie výchovy. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006, 92 s. ISBN 80-7318-504-0.
- [4] Cipro, M. Průvodce dějinami výchovy. Praha: Panorama, 1984, 577 s. ISBN 505-21-857.
- [5] Čačka, O. Psychologie. Brno: Doplněk, 2000, 377 s. ISBN 80-7239-060-0.
- [6] Čáp, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: Univerzita Karlova Karolinum, 1993, 415 s. ISBN 80-7066-534-3.
- [7] Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- [8] Eyre, L. Eyre, R. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2007, 156 s. ISBN 978-80-7367-275-1.
- [9] Jungwirthová, I. Pohodoví rodiče-pohodové děti. Praha: Portál, 2009, 173 s. ISBN 978-80-7367-536-3.
- [10] Jůva, V. Základy pedagogiky. Brno: Edice pedagogické literatury, 2001, 118 s. ISBN 80-85931-95-8.
- [11] Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- [12] Hauser, U. Rodiče potřebují hranice. Praha: Portál, 2012, 171 s. ISBN 978-80-262-0064-2.
- [13] Havlík, R., Kořa, J. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2002, 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- [14] Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [15] Horský, J., Seligová, M. Rodina našich předků. Praha: Lidové noviny, 1997, 143 s. ISBN 80-7106-195-6.

- [16] Liedloffová, J. Koncept kontinua: hledání ztraceného štěstí pro nás i naše děti. Praha: DharmaGaia, 2007, 176 s. ISBN 978-80-86685-79-3.
- [17] Matějček, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-325-3.
- [18] Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Studijní texty, 1997, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- [19] Melgosa, J. Posse, R. Umění výchovy dítěte. Praha: Život a zdraví, 2003, 195 s. ISBN 80-7172-613-3.
- [20] Mertin, V. Výchovné maličkosti. Praha: Portál, 2011, 212 s. ISBN 978-80-7367-857-9.
- [21] Možný, I. Moderní rodina. Praha: Nakladatelství Blok, 1990, 184 s., ISBN 80-7029-018-8.
- [22] Možný, I. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 250 s., ISBN 80-86429-05-9.
- [23] Pacht, L. Malá abeceda rodiny. Praha: Pyramida, 1983, 314 s. ISBN 505-21-825.
- [24] Pelikán, J. Hledání těžiště výchovy. Praha: Karolinum, 2011, 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.
- [25] Prekopová, J. Malý tyran. Praha: Portál, 2009, 159 s. ISBN 978-80-7367-589-9.
- [26] Strauss, A., Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- [27] Špaňhelová, I. Průvodce dětským světem. Praha: Grada, 2008, 187 s. ISBN 978-80-247-1907-8.
- [28] Švaříček, R., Šed'ová K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0
- [29] Wróbel, A. Výchova a manipulace. Praha: Grada, 2008, 199 s. ISBN 978-80-247-2337-2.
- [30] Zahn, Kast A. Jak společně s dětmi zvládat výchovné krize. Brno: Computer Press, 2007, 160 s. ISBN 978-80-251-1557-2.

Elektronické zdroje

[31] Zákon o rodině. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PP primární rodina

RR reprodukční rodina

SEZNAM PŘÍLOH

P I Rozhovory s matkami dětí

PŘÍLOHA P I: ROZHOVORY S MATKAMI DĚTÍ

Údaje:

Lenka, vdaná maminka dvou dětí holčička ve věku 5 let a chlapec ve věku 11 let, vzdělání Lenky- vysokoškolské, současný věk rodičů Lenky, matka 58 let, otec 61 let, rozvedená rodina, vzdělání rodičů- vyučení

PR1

Jakým způsobem jsi byla odměňována? To znamená, zajímá mě, jaké jsi měla kapesné, jestli dostávalas dárky od rodičů, jestli ti plnili tvoje přání?

„Tak nějaké kapesné jsem dostávala, ale bylo to spíš jakoby formou tou, že když jsem, teda neudělala něco špatnýho tak jsem to kapesné dostala a nebylo to nějak formou, že by to bylo častý ani ty dárky nebyly častý, spíš příležitostně.“

Pokud jsi něco provedla, jaký byl trest? Jestli třeba pohlavek, nebo jsi seděla v koutě nebo se s tebou třeba nebavili rodiče.

„tak jakože fyzický tresty u nás nebyly, doma spíš jsem dostala třeba zákaz jít ven nebo se dívat na televizi nebo prostě za kamarádama, ale fyzické tresty ne.“

Pokud se ti něco povedlo, tak byla jsi za to pochválená?

„Ano, jakože slovně spíš jakože slovně než nějak nějakou odměnou... Odměny byly jakoby spíš zřídka.“

Takže cítilas, jakoby, že něco udělalas dobře, že tam jakoby cítíš tu radost těch rodičů, že to vyjádřili jako takhle.

„ ano.“

A myslíš, že ti věnovali hodně času? V tvém dětství, různé víkendy, akce?

„To si teda nemyslím. Myslím, že ta doba oproti dnešku byla teda někde jinde, jakoby když mám teď to srovnání s vlastní rodinou tak myslím, že naši toho s náma jako moc nepodnikali.“ „Takže myslím, že jako to bylo třeba i nedostatečné.“

A ještě by mě zajímalo, jestli v dětství se s tebou tvoji rodiče učili?

„Spíš ne, co si pamatuju, tak se spíš neučili.“

Takže třeba žádné hory?

„Na hory jsme nejezdili, nelyžovali jsme, občas jsme jeli jakoby na jednodenní výlety, ale ne nějak přehnaně.“

Takže máš pocit, že se ti věnovali míň, než se ti líbilo než by bylo vhodné?

„No, možná, že jo, možná, že bych to takhle i řekla.“

Byli u vás v rodině časté návštěvy?

„Ano, jakože buď my jsme jeli na návštěvu k příbuzným, ke známým k příbuzným, nebo oni navštěvovali nás.“

Takže nebyli jste taková uzavřená rodina, co žije svůj život?

„To ne, Ne to ne.“

Vedli tě rodiče ke sportu, k hudbě nebo k umění? Nějaké kroužky, chtěli, abys navštěvovala?

„Jo, tak v dětství jsem navštěvovala hudebku kde jsem hrála na hudební nástroj a chodila jsem zpívat do sboru v hudební škole, bydlela jsem na vesnici, tam jsem navštěvovala hasiče, což byla jakoby jediná organizace, která tam fungovala a tam jsem chodila, jako naši to prostě brali, že tam jako chodím, ale jakože že by mě tam nějak doprovázeli nebo mě k tomu nějak víc nabádali, nebo k čemukoliv jinému, tak moc ne.“

Takže jenom pro ten pocit, že někam chodíš, že něco děláš, ale už moc nesledovali, jak to děláš a jestli to má nějaký efekt a jestli ti to do budoucna k něčemu bude?

„Ano“

Existovalo u vás v rodině systém kontroly? To znamená, že třeba tě kontrolovali, jestli sis třeba vyčistila zuby nebo jestli, udělala, cos měla udělat, jestli ten proces výchovy byl dotažený do konce?

„Jo, tak myslím si, že tohle existovalo, to co jsme prostě měli udělat tak jako kontrola proběhla.“

Pokud byli rodiče kuřáci, se ptám tak jestli kouřili v tvém dětství bytě před tebou.

„Otec jakože byl kuřák a kouřil, ale vždycky jako venku ne přede mnou ale ne místnosti, ale chodil ven.“

Zajímalo by mě, říkalas, že nikdo z rodiny nekouřil, a zajímalo by mě také, jestli byl před tebou popíjen alkohol?

„No, nějak si nepamatuju, maximálně při nějakých rodinných oslavách, ale jako nemám na to nějaký vzpomínky, že jo, že by to bylo nějaký častý.“

Zeptám se, jestli byli v rodině ostré hádky?

„hmm, ne“

Taková ta italská rodina, takové ty ostřejší, hlasité hádky?

„Ne, nic takového“

Byla jsi častěji hlídaná častěji prarodiči, tetičkami, jakoby takové to hodně odkládané dítě co ho někdo pořád hlídá?

„Ne to ne, to jsem nebyla.“

Ani u prarodičích?

„Ne tam jsme jeli třeba na prázdniny, na nějaký týden, dva týdny, ale jinak ne.“

Byli rodiče nábožensky založení, jestli se pomodlili, chodili do kostela?

„Ne. Nebyly věřící.“

Zeptám se tě Lenko, jestli jste jak oděti zhruba ve věku do 8 let třeba spalas s mamkou, tátou v jedné posteli jestli to tam takhle bylo?

„Měla jsem svůj pokoj se sestrou a s rodiči jsem nespala.“

Takže takové to kontaktní výchova, kdy děti spí do určitého věku- spí děti s rodiči?

„Ne“

Jestli bylo u rodičů běžné takové to mazlení, objímání, takové to co právě teď se dnes ukazuje jako dobrý trend co je dnes dobrý trend nebo to byla taková ta studenější výchova, co bývala jako za komunistů?

„Já bych řekla, že to byl takový střed, pamatuju si, že jsem se ráda s mamkou tat'kou mazlila, ale jako bylo to takový, takové mírnější.“

Slýchávalas třeba jako dítě v rodině sprostá, vulgární slova?

„No, spíš ne, spíš ne“

Jak třeba reagovali rodiče, když se s tebou dostali do konfliktu? Jak reagovali?

„Já když jsem se třeba našich zpětně ptala, jak jsme prožívali pubertu, kterou teďka zažíváme se synem tak říkali, tak mi říkali, že žádný problém nebyl a že byl takový hladký průběh a že jsme to zvládali tak nějak v klidu. Možná nějaké nedorozumění bylo, tak jsme si to asi vyříkali, ale nikdy tam nebyly nějaký fyzické tresty, nebo bylo to vždycky takové klidnější formou domluvou.“

Jestli se rodiče s tebou bavili o sexuální výchově, jestli mělas něco od rodičů nějaké informace.

„Ne od rodičů jsem informace neměla téměř žádné, říkám to důrazně. Takže tak.“

RR1

Jakým způsobem odměňuješ své děti?

„Jakoby odměňuji je tak, že je schválím, ráda, občas je rozmazluju, někdy jim koupím nějaký dárečky, ale je to takový jako výjimečně ty dárečky. Kapesné dostává syn, který je už jakoby ve škole, tak jako už takhle nějakou dobu fungujeme. Dcera je ve školce, ta zatím kapesné nedostává, ale jako děti jsou takový nenároční, jsou fakt rádi za tu pochvalu.“

Teď přemýšlím, že kapesné bylo i u tebe u primární rodiny.

„Jojo, dostávala jsem kapesné od určitého věku.“

Pokud tvé dítě něco provede, jak jej potrestáš?

„Tak jak jej potrestám, podle situace o co se zrovna jedná, je to prostě vždycky na domluvě, řekla bych, že v podstatě nesmí na počítač, nesmí se dívat na televizi, musí třeba dělat něco

navíc, spíš teďka mluvím o svém synovi, který je starší je v tom období puberty, tam je to teďka horší s tou školou, jo, takže když má nějaký problém ve škole tak má zakázané něco jiného třeba tu televizi, počítač.“

A ty jsi měla taky zakázanou tu televizi, že?

„hmm, jo“

Pokud se tvému dítěti něco povede, jestli umíš chválit.

„Jo, já chválím ráda, pokud si to teda zaslouží, takže myslím, že umím.“

Myslíš si, že se věnuješ dostatečně velké množství času svým dětem?

„Myslím, že ano, věnuji jim jako dost času ze svého volného času, takže když jsme prostě doma tak jsme prostě rádi společně, hrajeme hry, věnujeme se dětem o víkendu, plánujeme výlety, jezdíme na hory, chodíme plavat, prostě vedeme je ke sportu s manželem, syn hraje závodně fotbal, jako jezdíme s ním na tréninky, jezdíme s ním na zápasy, povzbuzujeme ho, dcera taky začala sportovat, takže ji taky vozíme na tréninky na závody a prostě snažíme se jim být nablízku.“

A v tvoji současné rodině jestli se učíš s dětmi?

„Syn chodí do školy, dcera je ještě ve školce, a syn s tím se učím, když jakože za mnou přijde a potřebuje z něčeho vyzkoušet, tak ho vyzkouším, ale tím, že už je v šesté třídě, tak ho vedeme tak nějak k samostatnosti.“

Takže máš pocit, že ty se věnuješ ke svým dětem v rámci toho učení více než tvoji rodiče tobě?

„Ano, takhle to vnímám.“

Takže s snažíš jakoby víc než tvoji rodiče, je tam tedy nějaký deficit?

„ano“

Máte doma časté návštěvy, jako známý, kamarádi nebo jste spíš taková ta uzavřená rodina?

„Ne, navštěvujeme se, nejsme ta uzavřená rodina. Ještě se přátelíme s rodinou, děcka mají spoustu kamarádů.“

Takže jakoby přijdete, máte tam ty své kamarády a děcka už se znají?

„jojo“

Vedeš dítě ke sportu, hudbě, umění, řemeslu?

„Ano, v podstatě ke všemu, to starší dítě hraje závodně ten fotbal, hraje na hudební nástroj, jako umění no, rád maluje, takže v tom ho taky jakoby podporujeme k řemeslu ano, manžel když něco dělá něco na domě na zahradě tak ho jakoby využívá, takže je takovej jako, že dokáže i pomoc v té domácnosti, no.“

Kontroluješ po dítěti, jestli opravdu udělalo opravdu to, co od něj požaduješ.

„Ano, já to kontroluju, nestačí mi to, že mi to řekl, teda někdy mi to stačí, ale kontroluju.“

Pokud seš ty kuřačka nebo tvůj manžel tak jestli kouříte před dětmi?

„Jo s manželem jsme nekuřáci.“

A v tvój rodině je to takhle běžné, že pijete před dětmi, že děti vidí, že pijete alkohol?

„Nepijem, nepijeme s manželem takhle alkohol, taky jenom při nějaký vyjímecné, nějaké příležitosti, narozeniny.“

Jsou ve vaší rodině ostré hádky?

„Řekla bych, že ostré hádky to nejsou, že někdy můžeme mít výměnu názoru, snažíme se jakoby nehádat se nebo si to nevyřikávat před dětma. Ale jako není to nějaký častý ani ostrý.“

Zeptám se, jestli necháváš častěji hlídat svoje děti prarodiči, tetičkami?

„Ne, ne, bydlíme jako mimo od rodičů, takže nemáme možnost hlídání, jediný co teďka, prostě když jsem třeba ve škole, tak syn jde vyzvednout dceru ze školky a jsou třeba hodinku doma, než přijede manžel z práce, ale nejsou, jakože by byli hlídání.“

Jsou takový teda svépomocní?

„Jojo, on už se postará, takže jsou tahle spolu.“

A když byli menší, tak to bylo časně, že by tam hlídali kamarádky...?

„Ne nehlídal téměř nikdo, protože rodiče byli pracující nebo jsou a nehlídali nám prostě děti.“

Pokud ty nebo tvůj manžel jste nábožensky věřící, jestli to sdílíte s dětmi?

„Já jsem se vdala do věřící rodiny a s dětmi to sdílíme.“

To znamená, že chodíte do kostela?

„No, takhle jakože jo.“

Spaly s vámi vaše děti v jedné posteli myslím, teďka už jsou velcí, ale když byli menší?

„Nene“

Vůbec nic takového, ani když byli úplně malý?

„No úplně malincí spávali v ložnici, kde měli nejdřív košík, potom postýlku oba dva když byli malí a třeba jsem si je brala do postele jenom na kojení, ale zase jsem je pak vrátila jakoby zpátky.“

Takže přes noc spali ve svém?

„ano“

Objímáte takhle, jako dohromady myslím ty nebo tvůj manžel své děti nebo se s nimi mazlíte nebo jste taková ta spíš nekontaktní výchova?

„Jsme spíš ta kontaktní výchova, že se s nima mazlíme, syn už je teďka méně mazlivý, dcera ještě pořád se nechá nebo jak to říct /úsměv/, takže tam je to takový, jakože rádi.“

Mluvíte před dětmi vulgárně, sprostě?

„Ne“

Jak reaguješ, když se s vámi dítě v konfliktu s tebou nebo s tvým manželem, když se dostane do konfliktu?

„Já se snažím to řešit jakoby s chladnou hlavou vždycky na začátku, prostě se snažím, abysme to vyřešili bez nějakých úplně emocí, abychom na sebe křičeli, jsme tak zvyklý, že když je nějaký problém tak si ho jakoby vyříkáme, že si to vyřešíme.“

Seznamujete děti se sexuální výchovou.

„Jo, tak už jsme se synem o nějakých věcech mluvili, koupili jsme mu nějaké publikace, knížky a jako myslím, že nemá problém přijít a zeptat se, no jako snažíme prostě, aby nebyl ten, který se ptá kamarádu a dozvídal se to jako já, že jo.“

Údaje:

Petra, vdaná maminka dvou dětí- dvojčat, holčička a chlapeček ve věku 13 let, vzdělání Petry- vysokoškolské, současný věk rodičů Petry matka 69 let, otec 72 let, úplná rodina, vzdělání rodičů- matka vyučena, otec středoškolské

PR 2

Jakým způsobem jsi byla odměňovaná?

„Tak jediný způsob odměny co si tak nějak vzpomínám, tak v podstatě bylo kapesné od určitého věku, od té páté, šesté třídy jsem dostávala kapesné, jinak žádné dárky, nebo nějaký odměny, nic takového.“

Takže dárky jen když byly svátek narozeniny, vánoce nic navíc nebylo?

„Jedině když byly svátky, vánoce, narozeniny.“

Když sis něco přála, tak si něco koupila z těch peněz z toho kapesného nebo čekalas na svátek, narozeniny, vánoce?

„No, tak měla jsem prostě to kapesné, měla jsem u toho sešitek a tam jsem si musela psát výdaje.“

Pokud jsi jako dítě něco provedla, jaký následoval trest?

„Tak co se týká trestu, tak co si pamatuju, tak byly aj fyzické tresty.“

Do určitého věku?

„Určitě tak do té puberty jako těch 15 let, 18 let, aj v dětství, fyzické tresty byli. Co si pamatuju.“

A myslíš tím třeba rákoska, pohlavek?

„Rákoska, vařečka, pohlavek, jo“

A takové to sezení v koutě, které bylo tehdy hodně oblíbené?

„Ne, to si nepamatuju, možná nějaký zákaz třeba televize nebo jít ven, ale ty fyzické tresty taky.“

Pokud se ti něco povedlo, jak jsi za to byla pochválená nebo byla jsi za to pochválená?

„No, řekla bych, že si tak nějak neuvědomuju, že by byly nějaké pochvaly.“

Takže když jsi donesla nějakou dobrou známku ve škole nebo něco se ti povedlo, doneslas nějaký výtvar, že by tam byla nějaká pochvala, nějaké ocenění?

„Ne, určitě ne.“

Zeptám se, jestli si myslíš, že ti rodiče věnovali dostatek volného času?

„No, čas nám s bratrem věnovali tak nějak v rámci možností, takže co se týká pouze víkendy, prázdniny, o víkendech jsme jezdili na chatu k příbuzným, když byly v létě prázdniny, jezdili jsme každý rok na dovolenou na Vranovskou přehradu na tejdén, 14 dní, v zimě na hory, ale jinak žádné ježdění po republice hrady, zámky, ne.“

Takže cítíš to, že to byl dostatek nebo máš pocit nějakého deficitu?

„Já bych řekla, tak zlatý střed.“

Zeptám se tě ještě Petro, jestli se s tebou rodiče učili v tvém dětství?

„Já, když si mám vzpomenout, tak učení možná, že v té první třídě to je asi normální s každým dítětem, ale potom už ne.“

Byli v primární rodiče časté návštěvy? Taková ta otevřená rodina, která neustále někoho zve tetičky, příbuzné, známé.

„Určitě naši měli spoustu kamarádů, známejch, jezdívali jsme na návštěvy na chaty, jo, uzavření jsme určitě nebyli.“

Vedli tě rodiče k nějakému sportu, hudbě, umění, řemeslu?

„Rodiče, když zamlada a tak oba aktivně sportovali, takže mě i bratra vedli ke sportu, já jsem dělala několik sportů v dětství, bratr taky, takže jinak nějaký umělecký to ne, vyloženě ten sport převažoval.“

A jakoby sledovali i ty výsledky jaké tam jsou, vedly, znamená, že věděli, že tam chodíš?

„Tak věděli, že tam chodím i jsme třeba na těch dovolenejch hrály volejbal nebo nějakěj nohejbal, na hory jsme jezdili lyžovat.“

Existoval u vás nějaký systém kontroly? Když měla něco udělat, jestli rodiče kontrolovaly, jestli to udělalas.

„Já si to nepamatuju, nevím“

Takže kontrolu jsi tam nepocit'ovala?

„ne“

Pokud byli rodiče kuřáci?

„Ne, nebyli kuřáci.“

Zeptám se, jestli rodiče pili alkohol před Vámi jako před dětmi?

„Určitě to nebylo při každodenní příležitosti, ale když se konali oslavy nebo na dovolené, tak ano.“

Zeptám se, byli ve vaší rodině ostré hádky?

„Řekla bych, že v době mého dětství ne, potom až později, teď je jiná doba, ale v dětství ne.“

Bylas často hlídaná tetičkami, prarodiči druhými osobami, že bys byla často někde přespávala u někoho často někde na návštěvě, kde by tě hlídali?

„Ne, nepamatuji si, že bysme někde, prarodiče už byli v důchodu, ale nehlídali nás nijak, měli jsme rodinný dům, byli jsme v rodinném době, takže byli jsme doma.“

Byli tví rodiče nábožensky založení, jestli se modlili nebo chodili do kostela?

„Rodiče měli svatbu v kostele, v podstatě to bylo za komunismu, za totality, ale v té době mého dětství tak ne, nechodili jsme do kostela, k ničemu nás nevedli.“

A spali jste jako se sourozenci dejme tomu do 8 let s tátou a mámou v jedné posteli nebo ještě když jste byli mladší? Jestli jste spali v jedné posteli?

„Odmalinka co si pamatuju, jsem měla svůj pokoj, potom tam byl bratr, který je o pět let mladší, takže jsme měli svůj pokoj.“

Bylo u Vašich rodičů běžné takové to objímání, mazlení, taková ta kontaktní výchova nebo to byla spíš ta nekontaktní výchova.

„To si nepamatuju, myslím si, že ne, že nic takového tam vůči nám nebylo.“

Takže myslíš, že to byla taková ta studená výchova, kde moc tam nebylo to objímání?

„Ano“

Slýchala s rodině sprostá, vulgární slova od rodičů?

„Nepamatuju, myslím, že ne, ne“

Jak reagovali rodiče, když jste byli v konfliktu? Když se něco přihodilo, něco udělalas a tam vznikl nějaký konflikt?

„Určitě tam byli hádky, mohlo dojít k nějakému tomu fyzickému trestu, to byla taková autoritativní výchova.“

Byli tam třeba i výčitky? Když něco provedlas?

„No výčitky, možná jo, pamatuju si, když jsem nastoupila do prváku na ekonomku, tak prostě změna školy, dostala jsem na začátku čtverky, pětky tak vím, že doma proběhlo-seš blbá, co tam na tý škole budeš dělat, patříš na učňák a tak.“

Takže rodiče tu sebedůvěru moc neposilovali?

„Ne, ne.“

Bavili jste se Vašimi rodiči o sexuální výchově?

„Ne, v té době to asi nebylo, co si pamatuju, co jsme se dozvěděli, tak nějak v sedmé třídě v přírodopisu, ale v rodině ne, myslím, že to nebylo v té době nikde.“

RR 2

Jakým způsobem odměňuješ své děti?

„Takže děcka mají, zhruba od šesté třídy dostávají pravidelně kapesné, aby se naučili hospodařit a odměna tak nějak se snažím chválit, chválit, pochválit to co se mi v dětství nějak nedostávalo.“

Takže dárky, takové nějaké kupování dárků, v průběhu roku?

„Dárky výjimečně.“

Pokud dítě něco provede, tak jak jej potrestáš?

„No, člověk potrestat, první forma jsou jako zákazy, ať je to mobil, počítač, nebo zákaz jít ven, a pokud už to přesáhne určitou mez, tak je tam aj nějaký to plácnutí.“

Takže nějaký ten fyzický trest?

„Spíš takový výchovný pohlavky.“

Pokud se dětem něco povede, tak jestli umíš pochválit?

„Určitě, určitě se o to snažím prostě posilovat tu jejich sebedůvěru, jejich sebevědomí.“ Víím, že je to pro ně vhodný, takže určitě.“

Myslíš, že svým dětem věnuješ dostatečně, že jim věnuješ hodně svého času?

„Já myslím, že určitě, že jsme na vesnici, takže ať už jsme venku, jezdíme na kolách, máme společný akce se známýma, příbuznýma, takže pokud ten volný čas je, jakože ho není moc, tak určitě.“

A ty ve své současné rodině se učíš se svými dětmi?

„Nyní, děti jsou teda v osmé třídě, řekla bych, že se s nimi musíme učit. Musíme na to dohlížet, musíme je zkoušet, jo učíme se s nimi.“

Máte doma časté návštěvy, třeba známé, kamarády?

„Takže jak už jsem řekla, jo, máme spoustu známejch, příbuzní, kamarádi, takže navštěvujeme se, jezdíme na společné akce.“

Vedeš dítě ke sportu, hudbě, k umění, k řemeslu?

„Takže já jsem byla vedena ke sportu nebo jsem hodně sportovala, manžel taky, takže jsme se snažili i děcka vést ke sportu, teď v té pubertě už je to horší, už mají víc toho učení, takže holka teda teď hraje na klávesy, už to má jako přípravu na pedagogickou školu na střední a syn má ve škole nějakou posilovnu a jezdí na kole, jezdíme na kole všichni, takže sportují pořád, i když ne nějak aktivně, nebo závodně.“

Kontroluješ své dítě, jestli opravdu provedlo, cos po něm chtěla, o cos jej požádala?

„Kontrolu provádím, záleží, kolik mám času, jestli to jdu důsledně zkontrolovat nebo to zkontroluju jen formou otázky.“ Takže podle času.“

Pokud kouříte...

„Nekouříme“

Zeptám se, jestli v současné rodině se pije alkohol před dětmi?

„Řekla bych, že je to při výjimečných příležitostech, oslavy, dovolená, takže tak, při těchto příležitostech.“

Jsou v rodině ostré hádky před dětmi?

„Ostré hádky bych neřekla, jsou to takový běžný výměny názorů, většinou teda takové drobnosti, malichernosti.“ Ostrý hádky ne.“

Když byli děti menší, jestli je nechávala častěji hlídat tetičkami, prarodiči kamarádkami, jestli třeba někde přespávali, když byli menší?

„Že by přespávali, to ne, občas, když byli ještě malí, jezdila jsem do Třebíče k rodičům, protože jsou dvojčata, chtěla jsem si chvilku odpočinout tak jsem je nechala půl dne u rodičů, ale nepřestávali, nezůstávali tam.“

Takže přes noc nezůstali u jiných lidí?

„Nene“

V současné rodině jste nábožensky věřící? Jestli s dětmi sdílíte náboženství?

„Já jsem se vdala do věřící rodiny, protože jako moji rodiče taky nepraktikovali víru, když jsem se vdala do věřící rodiny, manžel s dětmi chodí do kostela, když jsou například Vánoce, tak se pravidelně před večeří modlí, ale já..... to z osobních důvodů nepraktikuji.“

A Děti?

„Děti chodí každou neděli do kostela s manželem, ve škole chodili do náboženství, ale v pubertě je to teda moc nebere.“

Takže není jim to nucené, ale mají na to stejný pohled jako Vy jako rodiče?

„Dá se říct, dá se říct, jakože jo.“

Objímáš své děti, mazlíš se s nimi nebo výchova je spíš taková ta nekontaktní. Co více preferuješ, jak to u vás je?

„V podstatě si uvědomuju, že mě se toho nedostávalo, tak se to snažím, prostě musím si to připomenout na ty děcka, teď už jsou teda v pubertě tak už se nechcou ani moc nechat v těch třinácti, čtrnácti letech, ale když byli malí tak jo, protože vím, že to potřebují.“

A říkáš připomenout?

„Protože mě se toho nedostávalo, tak to prostě nemám v sobě.“

Mluvíte s manželem před dětmi sprostě, vulgárně?

„Řekla bych, že ne.“

Jak reaguješ, když jseš v konfliktu s dětmi.

„Konflikty teď v pubertě už jsou celkem častý, takže člověk se snaží domluvit, rozmluvit, vysvětlit, ale asi jen do určité fáze, pak už přeteče trpělivost a pak už je tam ten výchovný pohlavek, případně trest.“

A ten trest je jakého typu?

„Ten trest to může být zákaz počítače, mobilu.“

I třeba zákaz kontaktů s dalšími dětmi, kamarády?

„Ne, to ne.“

Zákaz věcí ne kontaktů?

„Zákaz věcí.“

Seznamuješ děti se sexuální výchovou, když byly menší?

„Teď už jsou v pubertě, už to jednak mají se svými vrstevníky, ale už když byli menší, tak jo, spíš já manžel ne.“

Údaje:

Barbora, svobodná maminka jednoho dítěte- holčička ve věku 7 let, vzdělání Barbory- vysokoškolské, současný věk rodičů Barbory, matka 61 let, otec 60 let, rozvedená rodina, vzdělání rodičů- středoškolské

PR3

Jakým způsobem jsi byla v dětství odměňována? Jestli třeba kapesné, dárky, jestli to bylo častější? Jestli to bylo k nějakým událostem, narozeniny svátky, nebo jestli jen tak dostávané bez příčinění.

„Odměny většinou za něco, čili za nějaký výkon, třeba za výhru v tenise nebo za úklid bytu a podobně.“

Takže prakticky vždycky to muselo být za něco?

„Tak ne vždy, bylo to i tak jenom, přišel táta z práce a řekl, něco jsem vám děti koupil a donesl nám třeba věnečky sladké.“

A takové kapesné jsi dostávala?

„Kapesné, samozřejmě když jsme byli s bráchou větší, tak jsme dostávali kapesné.“

V kolikati letech to bylo to kapesné.

„Tak to si už vůbec nevzpomínám už. Asi už na základní škole, to jsme už dostávali nějaké peníze, protože to jsme mohli ze školy už jít do samošky a koupit si čokoládu s rohlíkem.“
(smích)

Pokud jako dítě něco provedlas, tak jaký následoval trest? Třeba pohlavek, nebo sedělas v koutě, nebo s tebou rodiče nekomunikovali?

„Rodiče mě nijak extra netrestali, fyzicky prakticky skoro vůbec, sem tam máti jen nějaké menší, jen po zadku a to když, jsme byli malý, fyzické tresty jsme prakticky vůbec nezažili, ani já ani bratr a víceméně spíš taková domluva od rodičů.“

Když se ti něco povedlo, tak byla jsi za to pochválená?

„Hm..., no ze strany maminky ano, ze strany otce moc ne.“

Takže cítilas tam nějakou zpětnou vazbu ze strany radost maminky, žes teda ano, udělala něco dobře?

„Ano“

Kolik času se ti rodiče věnovali? Třeba o víkendu jenom nebo přes týden, nebo nějaké akce společné?

„No, tak vzhledem k tomu, že já jsem hrávala ten tenis závodně, tak já jsem každý víkend jezdila na nějaké tenisové turnaje a to mnou jel buďto otec nebo babička nebo dědeček, Takže takhle společné víkendy jsme moc netrávili, protože já jsem byla na stále na tenise, na tréninku nebo na nějakém turnaji.“

Jestli nějaké společné akce, třeba nějaké víkendy, teda pokud nebyli víkendy, ty kde jsi měla ten sport? Jestli byli časově vyplněné, například opékání špekáčků, nebo nějaký výlet?

„Ne, tak to ne, nic takového moc jsme nezažívali, sem tam, jenom párkrát za rok.“

Já se zeptám, jestli byli u vás v rodině časně návštěvy? Jestli jste byli taková ta otevřená rodina, co neustále někoho zve.

„Ano, byly u nás velmi časně návštěvy, což vedlo pak posléze k rozvodu mých rodičů.“

Takže to byl ten první aspekt?

„Ano, jeden prostě z důvodů rozvodu rodičů.“

A bylo to tím, že jeden byl extrovert a druhý uzavřený introvert?

„Ano, dalo by se říct ano.“

Zeptám se tě, jestli tě rodiče vedli ke sportu, k hudbě, řemeslu, umění?

„Tak každopádně ke sportu mě rodiče vedli hlavně otec ke sportu a máti teda spíš k umění hodně k té literatuře.“

A zajímali se o výsledky, zajímal se, jestli se v tom sportu nějak vyvíjíš, nebo jestli stagnuješ, jestli z tebe bude do budoucna velká sportovkyně?

„Tak otec se teda zajímal, jako samozřejmě protože chtěl ze mě mít velkou sportovkyni, ovšem někdy, teda někdy je pravda, že mě zanechal na tom turnaji a odjel si pryč. A pak si mě jen vyzvedl, takže nebylo to takové.“

Takže se zeptal, jak to probíhalo?

„No, zeptal, ale kdy to nebylo podle jeho představ, tak prostě, no nebylo to od něho, necítila jsem od něho takovou tu vřelou podporu, když ty výsledky nebyly dobré, tak jsem cítila takový chlad prostě. Jakoby zklamání.“

Zeptám se, jestli existoval v rodině nějaký systém kontroly? Když bylas dítě, jestli tě rodiče kontrolovaly, jestli ty úkoly, které po tobě chtěli, jestli je splnilas, jestli jim stačilo, žes řekla, žes to udělala?

„Systém kontrol žádný nebyl, stačilo, když se zeptali- udělalas, neudělala a já jsem odpověděla. Bylo to postavené na důvěře, rodiče mi věřili a fungovalo to.“

Pokud tvoji rodiče byli kuřáci? A Když tedy nebyli kuřáci, tak mě zajímá, jestli když byly časté návštěvy, říkalas, jestli před vámi jako dětmi pili alkohol?

„Nebyli kuřáci. Nějak moc před náma alkohol nepili, sem tam si pamatuju pivo, a i když ty návštěvy bývaly, tak to teda přicházely návštěvy mého otce, taky se nevzpomínám, že by se tam pivo, nikdo z nich nekouřil ani nepil jako.“

Zeptám se, jakým způsobem probíhaly hádky, které ty zaslechlas jako dítě nebo bylas zrovna přítomná, jak ty hádky probíhaly?

„No tak ono se to zostřovalo, že jo, postupem času..., tatínek začal být takový, jak bych to řekla takový nedobřejší a nedobřejší, což vedlo samozřejmě ke zklamání mojí maminky, k rozhořčení a ty hádky se stupňovaly a když mi bylo nějakých těch 14 let, tak to nějak vyvrcholilo a otec se odstěhoval.“

Bylo tam nějaké fyzické násilí, když ty hádky byly?

„Ne, myslím, že ne, fyzické násilí nebylo.“

Byla jsi takové to odkládané dítě? Jestli jsi byla častěji hlídaná, jestli bylas takové to hodně odkládané dítě, co se pořád přesouvá někam?

„Ne, odkládaná jsem nebyla, to určitě ne.“ Byla jsem hodně času u babičky u dědečka, protože jsem sama chtěla, bylo mi tam dobře, ale odkládaná to ne, to určitě ne.“

Zeptám se, jestli byli tvoji rodiče nábožensky založení, jestli chodili do kostela?

„Ne, to vůbec“

Takže ani tebe k náboženství nevedli?

„ Nevedli, nicméně maminka byla taková celkem osvícená, tak s námi mluvila i o těchto věcech, takže nám poskytla i informace o těchto věcech.“

Takže ty informace ti poskytla?

„Ano“

Zeptám se, jestli jste jak děti se sourozencem nebo jenom ty do určitého věku jsi spávala s tátou a mámou v jedné posteli?

„Ty brďo, myslím, že ne. My jsme spali každý ve vlastní posteli. Ale když třeba samozřejmě nám bylo smutno, nebo jsme měli nějaké špatné sny, tak jsme si mohli vlést do postele za rodičema až do rána.“ Ale jinak jsme byli každý ve svém.“

Bylo u tvých rodičů běžné takové to objímání, mazlení, jakoby taková tak kontaktní rodina?

„Řekla bych, že ano.“

Slychalas v rodině správná vulgární slova? Vyloženě před tebou, když bylas dítě?

„Bohužel ano, v rámci těch hádek jsem to slyšela.“

A jak to na tebe působilo, když bylas dítě?

„No velice špatně, tehdá jsem si to ještě neuvědomovala, ale měla jsem z toho hodně noční můry z těch hádek a špatné sny a trvalo to několik roků, jako dodnes si to pamatuju.“

Jak reagovali tvoji rodiče nebo mamka, když jste byli spolu v konfliktu? Něco provedlas, něco se stalo a mě by zajímalo, jak reagovali, jestli s tebou třeba půl dne nemluvila příklad?

„My jsme nějak moc konfliktu zrovna spolu neměli, musím říct o sobě, že jsem byla takové to hodné dítě spíš, ale to zas ne, že by se mnou nemluvila, prostě mi vynadala, řekla mi, co jsem udělala špatně, řekla mi, že se jí to nelíbí a bylo. Že by byli nějaké extra tresty nemluvení, tak to ne.“

Když bylas malá, jestli se s tebou bavili rodiče o sexuální rodině?

„Tak to ne. Něco se nějakou miniaturní informací jsem dostala od máti, co se týká menstruace a takových věcí. i když potom vlastně jo, že jo. Po tom patnáctém roce vlastně jo, nějaké informace jsem dostala od máti ohledně antikoncepce, takže jo, něco tam bylo.“

RR 3

Zeptám se, jak odměňuješ své dítě?

„Odměňuji hlavně tedy laskavých slovem, a tím, že prostě kontaktem ji přitulím, a mám z tebe radost, jsi šikovná, samozřejmě sem tam koupím nějakou maličkost, třeba když dítě chce čokoládu nebo nějaký bonbon.“

Ona je ještě malinká, tak nevím, jestli uvažuješ, že ji budeš dávat kapesné?

„Určitě, bude dostávat penízky, už ona penízky dostává, ne teda ode mě, ale od babiček a dědečků, které si spoří, takže už se s nima učíme zacházet a určitě i kapesné ode mě bude dostávat, no.“

Pokud něco provede, tak jak ji trestáš?

„No, jak ji trestám, nedá se říct, že bych ji přímo nějak trestala, já se prostě snažím jí vysvětlit, co se mi nelíbí, a proč se mi to nelíbí z jakého důvodu, a pak podle její reakce prostě postupuji dál, protože kolikrát jsou ty reakce jako různorodé.“

Takže žádný pohrabeček není tam žádný fyzický trest?

„Snažím se o to ne, ale přiznám se, že teda že už párkrát přes zadek ode mě dostala ale velice zřídka, ale to jen když je opravdu nedobrá, když strašně řádí, a když už opravdu nevím, tak přes zadek trošku, ale málo, málo. Nechci to dělat.“

Pokud se jí něco povede, tak jestli ji umíš pochválit?

„Ano, jasně, to je velice důležité.“

Kolik času se jí věnuješ? Myslím, jestli bys dokázala tak nějak říct, možná hodinově nebo jestli to tak vezmeš, co spolu v tom dnu zažíváte?

„No prakticky každý den se spolu učíme, čteme, počítáme půl hodinky, hodinku, vzhledem k tomu, že já jsem s ní vlastně skoro sama, takže já jsem s ní skoro furt. Nevím, jak bych to definovala, ale my jsme spolu stále.“

Zeptám se, jestli u tebe doma jsou časné návštěvy.

„Ne, to vůbec, nejsou časté.“

Takže nějaké večírky kamarádi, co teďka přivedou zase svoje děti?

„Ne, to vůbec, sem tam nějaká ta návštěva jednou za měsíc někdo přijde, třeba ty.“

A vedeš dítě ke sportu, umění, k řemeslu?

„Ano, ano, čteme, tak samozřejmě hraje tenis, každý den čteme si spolu, chodíme spolu do knihovny, tak ona si vybere knížky nebo já jí je vyberu taky nějaké, chodíme do aquaparku, snažíme se nějakým způsobem naplňovat volný čas.“

Kontroluješ své dítě, jestli udělalo to, o co jej požádalas?

„Ano, kontroluju, já to kontroluju tak, že se jí zeptám a ona mi odpoví, takže jí věřím, takže tak.“

Ty kouříš, mě zajímá, jestli i před ní, před dítětem kouříš?

„No, rozhodně, nekouřím doma, jdu si zapálit na balkon a sem tam a ona to vidí, to jo ale zase doma nekouřím zas až tak často spíš výjimečně.“

A co se týká alkoholu, je před dítětem konzumován?

„Přiznám se, že pivo ano, sem tam pivo.“

Máš z toho nějaký špatný pocit?

„Nemám, protože to není nějaké extra obrovské množství.“

Zeptám se, jestli je tvé dítě svědkem nějakých hádek?

„Ano, bohužel je.“

To znamená je to nějaké častější kolikrát v týdnu?

„Interval, je to asi tak bývá to dvakrát do měsíce, vždycky když přijdete partner z cest, spíš bývalý partner. Bohužel v tom bytě to jde slyšet.“

Byla svědkem fyzického násilí?

„Myslím si, že přímo svědkem nebyla.“

A na ní se nedopustilo žádné fyzického násilí třeba od partnera?

„Doufám, že ne.“

Zeptám se tě Barboro, jestli necháváš dítě častěji hlídat, prarodiči, kamarádkami, jestli dítě odkládáš, posouváš?

„Jelikož jsem na dítě sama, protože otec mého dítěte pracuje v zahraničí, takže je tady velice málo, takže já když potřebuju někam jít, nebo třeba jít do práce, nebo mám rekvalifikaci a tak dále, tak prostě potřebuji, aby mi pomohli, pomáhají mi prarodiče, moje maminka, maminka mého partnera, kterým můžu dceru svěřit, a oni mi ji pohlídají, ale je to holá nutnost, protože jinak to nejde, ale dítě mimo domov nepřespává“.

Pokud jsi věřícím, netuším, tak jestli tohle sdílíš se svým dítětem?

„Jako no, přímo, že bych byla nějaká věřící to ne, ale nicméně podávám informace teď je předvánoční čas, tak jsme debatovali o Ježíškovi. Betlém máme složený.“

Spí své dítě s tebou v jedné posteli?

„Ano“

To znamená, že přes noc?

„Ano“

A každou noc?

„Takže přestože ona má v tomto bytě svůj pokojíček tak s tebou spává, tak s tebou spí.“

Objímáš své dítě, mazlíš se s ní, je to taková spíše kontaktní výchova nebo taková ta studená výchova?

„Tak rozhodně je to ta kontaktní, rozhodně.“

Slyší dítě nějaké vulgarismy, jestli před dítětem mluvíme vulgárně?

„Samozřejmě, že se snažíme, ale určitě nám to ujede, tak jako každému.“

Jak reaguješ, když seš s ní v konfliktu, když tě jakoby něčím zklame nebo udělá něco jinak?

„Tak to záleží opravdu teda na situaci, čeho se to týká a hlavně se člověk musí snažit tak nějak moc nevypěnit ukočírovat to v sobě a prostě nějak rozumně to řešit, no.“

Seznamuješ dítě se sexuální výchovou? I když je zatím malá ...

„Zatím ne.“ Ale do budoucna to v plánu mám.“

Do budoucna to v plánu máš?

„Ano, určitě.“

Údaje:

Eliška, vdaná maminka dvou dětí- holčičky ve věku 16 a 8 let, vzdělání Elišky- vysokoškolské, současný věk rodičů Elišky, matka 68 let, otec 69 let, úplná rodina, vzdělání rodičů- vyučení

PR4

Jaký způsobem jako dítě jsi byla odměňována? To znamená, jestli bylo nějaké kapesné, nějaké dárky?

„No tak to teda žádné dárky ani kapesné snad nebylo, protože rodiče pracovali ve Svitě, tehdy za komunistů tolik peněz asi jsme neměli, nebo takovou velkou výplatu neměly, takže takové dárky fakt žádné nebyly. Tak maximálně třeba za vysvědčení, teda za tu snahu, to jsme se domluvili, že jsme chtěli s bratrem kazeták, tak nám koupili za pěkné vysvědčení, dali třeba limit, že musí být dvojky, nesmí být žádná trojka.“

A kapesné jste dostávali? Po celou dobu studia ani na základní škole nebylo kapesné?

„Já ne a bratr taky ne. Ne, nebylo nic takového.“

Pokud jako dítě něco provedlas tak jaký následoval trest? To znamená, jestli tam třeba i byli nějaké pohlavky, nějaké fyzické tresty, nebo spíš tam byly výčitky nebo nekomunikace jakoby toho rodiče vůči tobě?

„No já jsem byla celkem hodné dítě, takže mě teda rodiče moc netrestali, jen si pamatuju, že jednou mamka vzala vařechu, protože rodiče ještě mívali kdysi to jsem byla ještě na základní škole jsme měli takovou tu vířivou pračku, jestli, víš co myslím, tak tam namáčeli prádlo a na to máti měla takovou vařechu velikou v koupelně a to vím, že ji vzala a dostala jsem s ní, ale co jsem provedla, to si nepamatuju, jen vím, že se zlomila.“

A fyzické tresty v rodině nebyly?

„Ne nebyli.“

Pokud se ti něco povedlo ve tvém dětství tak jestli jsi za to byla pochválena? Jestli si tam cítila nějakou zpětnou vazbu?

„Jo, pochvaly určitě jo to byly, ale jakože věcné odměny ne, slovní pochvaly.“

Kolik času se tobě a tvému bratrovi rodiče věnovali?

„Co se týče třeba školy, že by mi pomáhali s učením, tak to vůbec žádný asi čas. Tam to nebylo jak dnes, kdy se s dcerou mladší i s tou starší jsem se učivala a učím pravidelně a děláme spolu úkoly tak tehdy za nás s námi rodiče úkoly nedělali. Maximálně jsem donesla sešit, že mám hotový úkol, že chci podpis, to bylo asi tak všechno.“

A volný čas, myslím víkendové společné akce?

„Jo to jsme jezdívali na výlety na dovolené, na letní dovolenou i v zimě na dovolenou.“

Takže tam nebylo dostatek času na ten rozvoj, myslím na tu výuku, takže máš pocit, že tě v tom nechali jakoby plavat?

„Tak nějak a navíc oni já jsem měla starší rodiče, máti mě měla ve 31, takže v té třídě kde jsem byla, měla jsem úplně nejstarší rodiče, všichni měli maminky mladé, mlad'oučké a já měla nejstarší rodiče. Oni měli vzdělání totiž základní, že nechodili nikam na střední školu, a mě přišlo, že jim to učivo jim to učení nic neříkalo, třeba v těch vyšších ročnících, třeba když jsme dělali nějaké rovnice nebo tak, že mi nemohli pomoci.“

A ni tedy měli asi učiliště?

„Ano, měli učiliště.“

Zeptám se, jestli v primární rodině, v tom dětství byli časně návštěvy, jestli jste byli taková tak uzavřená rodina nebo rodina kde jsou časté návštěvy, příbuzných, kamarádů?

„Tak spíš příbuzní, že se takto navštěvujeme i doteďka, že se takto sejdeme, tetičky, strýcové babičky teda ne, protože ty umřeli docela brzy, ale z těch známých takových nepřibuzných, asi kolegové od rodičů v práci, ale ne nějak často, jenom třeba měli, otec měl jednoho dva kamarády a máma asi jednu kamarádku. Takže jsme kamarádili i s těma jejich dětma, takže jsme spolu jezdili i na výlet s tou kamarádkou a jejíma dětma.“

Já se tě zeptám, Eliško jestli tě rodiče vedli ke sportu k umění k řemeslu, jestli tam byl nějaký rozvoj?

„No chtěli mě vést ke sportu, ale já jsem hrála i chvíli tenis, jenomže nebyli na to prostředky, prostě ty pomůcky, k tomu co potřebuješ, já nevím, kvalitní tenisky, tenisová raketa tak dál, tady byl ve Zlíně jeden obchodní dům a tam prostě neměli třeba tenisové rakety, takže na tom to padlo, když jsme nemohli sehnat ani kvalitní raketu, ale rok dva jsem teda hrála.“

A mimo ten tenis hrálas na hudební nástroj nebo tě vedli k řemeslu.

„To ne, spíš k takovým těm pohybovým. Já jsem chodila do atletiky, nebo do gymnastiky, ale vůbec hudební teda ne.“

A kontrolovali i ten tvůj vývoj nebo tě tam zapsali to má ten efekt nebo nemá?

„No měli to možnost sledovat jenom tím, že když bylo nějaké vystoupení, tak jednou, dvakrát do roka, tak se přišli podívat, jako nechtěli, nebyli to takový ti výkonnostní rodiče, že by na to tlačili, nechali mě, prostě ať si cvičím pro radost, ale dál nějak nepožadovali nějaké velké výsledky ode mě.“

Zeptám se, jestli v primární rodině existoval nějaký systém kontroly, to znamená, jestli rodiče kontrolovali, jestli jste vy jako děti plnily ty úkoly, které po vás chtěli, jestli tam byla taková kontrola?

„No tak, určitě nás kontrolovali, ale nijak striktně, že bysme museli ukazovat ruce, že máme opravdu čisté to zas ne, to spíš nechávali na nás, jenom se zeptali, umyla sis ruce, vyčistila zuby, jo dobře, běž spát.“

A potom v tom vyšším věku na základní škole tam taky necítilas, že by tam byla jakákoliv kontrola, stačilo cokoliv říct těm rodičům?

„Jo, oni mě celkem dost věřili, že jsem nemusela nic dokazovat, třeba mě nechávali spávat u kamarádky v těch asi 14-15 letech o víkendech, protože její rodiče jezdili na chalupu, takže jsme spaly v jejím bytě sami a přestože to měli přes chodbu tak mě nikdy nekontrolovali, jestli jsme opravdu doma, jestli necouráme někde, já jsem řekla, že jdu ke kamarádce spát, dobrou, už jdeme si lehnout, tak řekli, holky tak dobrou.“

Zeptám se, jestli pokud byly rodiče kuřáci?

„Ne, nebyli.“

A pokud tedy opomenou to kouření, tak pokud se pil nějaký alkohol tak jestli před vámi jako před dětmi pili alkohol?

„K obědu pivo jo, v neděli. A na těch oslavách jak jsme se scházeli jako rodina tak jo před námi si nalili pivo, šampus, víno anebo tam z těch krajů, strejda páčil slivovici, tak třeba rozlil slivovici, ale nám jako nikdy nenabízeli, ale bylo to před námi, ano.“

Jakým způsobem v tvém dětství probíhaly hádky? Rodiče mezi sebou jestli jste toho jako děti byli svědkem?

„No právě ani ne, toto se mi líbilo na rodičích, že teda vždycky se buď zavřeli, a někde tam jako se vyřídili, co potřebovali, že to nikdy nebylo teda jako před náma.“

Takže nějaké fyzické násilí tam nebylo?

„Ne, to ne.“

Jestli jsi byla často hlídané dítě, takové to často odkládané dítě, co rodiče nechají na půl dne třeba kamarádce, nebo k prarodičům, aby pohlídali nebo někdy i přes noc?

„Ne, vůbec, nic takového, tím, že já jsem měla staršího bratra o 5 let, tak on mě občas vyzvedával v té první ve druhé třídě ve družině, jednou mě tam teda zapomněl, to se zjistilo večer až v osm, že nejsem doma, tak mě šli naši vyzvednout ke školníkovi, ale to bylo jakože výjimka no, pak už si to pohlídali, se zeptali jestli jsem doma, jestli mě dovedl domů a jsem třeba venku a už chtěli tu zpětnou vazbu mít, a pak už jsem byla vlastně samostatná, že už mě nechali potom od té třetí třídy chodit samotnou ze školy a nikam mě neodkládali, a oni ani přes noc nikam nechodívali maximálně třeba do kina do divadla, to bylo tak do těch 10 do 11 hodin, a to jsme zvládli s bratrem sami doma, ale musím se přiznat, že jsem mívala teda strach, že ty rodiče mě chyběli, nedovedu si představit, že by mě dali někam jinam, nikdy jsem takhle nikde nespala, že by mě dali.“

Zeptám se, jestli rodiče byli nebo jsou věřící, jestli tu víru praktikovali před dětmi?

„Jo, jsou věřící, oba dva jsou pokřtění, ale do kostela chodí minimálně, maximálně přes ty svátky, Velikonoce, Vánoce pak když jsou nějaké křtiny, svatby a chodili jsme ve svátek vánoční. Jo to se muselo chodívat.“

A mimo ty vánoce?

„Ne, to ne, v neděli takhle to vůbec. Kromě těch svátků křesťanských jsme nechodívali vůbec.“

Takže bys dokázala říct, že tě vedli k tomu náboženství?

„Tak lehce. Taky jsem pokřtěná, prostě do kostela jsme pravidelně nechodívali každý týden. Měla jsem díky tomu povědomí, už jsem o tom něco věděla.“

Spali jste jako děti ty a tvůj bratr například do věku 8 let s tátou a mámou v jedné posteli? Takové to kontaktní rodičovství?

„Ne, to ne, měli jsme pokojíček spolu teda, jakože jeden dohromady s bratrem, každý měl své lůžko, takže tak.“

Zeptám se, jestli u tvých rodičů bylo běžné takové to objímání mazlení taková ta kontaktní výchova nebo spíš to byla taková ta nekontaktní, studená výchova?

„Tak studená výchova nebyla ale zas ani nějaké extra objímání mazlení taky ne, tak jakože v normě, takže nechybělo mi to. Když se mi něco povedlo, tak mě pochválili, pohladili.“

Slýchalas v rodině sprostá, vulgární slova?

„Ne, rodiče právě vůbec takhle sprostě nemluví.“

Jak reagovali tvoji rodiče, když jste byli v konfliktu, když něco provedlas?

„No, tak teď si ani nevybavím situaci. Tak asi na mě zvýšili hlas, ale většinou jsme se domluvili. Třeba, když jsem už byla v pubertě, tak jsem chtěla chodívat ven na diskotéky, tak se jim to nelíbilo, ale tak jako řekli, tak ale dobře, ale musíš vysát, utřít prach, udělat si svoje věci až to budeš mít hotové, tak můžeš jít.“

Bavili se rodiče s tebou a tvým bratrem v dětství o sexuální výchově?

„Ne, vůbec.“

RR4

Jakým způsobem odměňuješ své děti?

„Takže tu mladší odměňujeme, protože ona je taková hyperaktivní, takže tam jsme museli zavést, každý týden jí kupuju hračku, za to, že ve škole nebude žádná poznámka, žádný černý puntík a teď jsme trošku, protože ona už je ve druhé třídě a ono to trošku leze do peněz, tak chtěla jsem to protáhnout na ten termín dva týdny, ale to ona ještě není schopná to vydržet,

dodržet ten dvoutýdenní interval. Takže aby nedostala žádnou poznámku, žádnou dvojku, byly samé jedničky, takže koupíme hračku, když jdeme ze školy, nějakou drobnou.“

Takže tou odměnou ji motivuješ?

„Ano, aby se prostě snažila, u nás ten nástup do té první třídy to bylo v té první třídě takový, ona neuseděla, mluvila, vyrušovala, jí to asi tak nepřišlo. Nepřijde mi, že by byla vyloženě ADHA, prostě je taková živá, musím říct, že to asi zabralo, že už vydrží.“

A na starší dceru na ni jsi měla jiný postup?

„Starší dcera tam ten nástup do školy byl lepší, takže tam mě vůbec nic takového nenapadlo, tam ten výchovný problém nebyl, žádné poznámky, ani puntíky nenosila, takže tam jsme tohle vůbec neřešili. A teďka, když je starší, tak tam jí dáváme teda týdenní kapesné, ale teda není to za odměnu, ale když se jí něco povede, má já nevím pěkné známky, tak jo jdeme třeba si sednout třeba na oběd nebo na večeři.“

Zeptám se, když jedna z tvých dcer něco provede, tak jak je potrestáš?

„No, dostane vynadané a někdy i na zadek.“

Žádné pohlavky, fyzické tresty?

„No, na zadek, takže to už je fyzický, jako jo. Ta mladší teda tím, že ona hodně tak jako zlobila, byly i poznámky, tam jako ona dostávala, než jsme to vyladili těma odměnami týdenníma, takže tam to bylo takové neutěšené. Byla jsem z toho taková nešťastná, ta asi taky, ta asi taky z toho byla taková nervozní. My jsme různě zkoušeli, co na ni bude platit. Ona se večer dívala na pohádku vždycky v sedm hodin, takže se prvně zakázala tu pohádka, když dostane, jakože černý puntík, tak nebude pohádka. Ona to zase obřečela, že nemá tu pohádku, ty tresty na ni fungovat nebudou, takže jsme najely na ty odměny, když teda bude puntík, tak bude se dívat teda na pohádku, ale nekoupíme hračku.“

Pokud se některému z dítěti něco povede, tak jestli umíš pochválit?

„Jo, pochválím, pohladím určitě.“

Kolik času se věnuješ svým dětem?

„No, myslím si, že docela hodně, docela hodně podle toho co jsem zažila já, že jaké mám zkušenosti já se svými rodiči, kteří se mi teda s učením nevěnovali. Takže hodně, protože s tou malou přijdeme domů, nebo i s tou starší to tak bylo, takže napsaly jsme úkoly, podívali jsme se, co se učili, nějak jsme si to tak nějak v rychlosti vysvětlili, o co šlo, co budou brát příště tedy s tím učením možná tu hodinku plus nějaký ten čas.“

Zeptám se, jestli jsou u Vás doma časté návštěvy, kamarádi, známý?

„Ne, u nás doma ne, není na to čas, protože má každý den nějaký kroužek, pak když vlastně přijdeme domů ze školy, tak už děláme hodinu těch úkolů, ona si pak chce odpočinout chvíli, pak jdeme do toho kroužku, a když přijdeme tak už je večer. O víkendu trávíme hodně venku, to jsem hodně venku, chodíme na hřiště, na procházky, na výlety a potkáváme se s těma známýma většinou venku s těma dětma, že se vyběhají venku, protože doma by neměli asi takový prostor, tak vyběhat se, tak venku je to lepší.“

Zeptám se, jestli vedeš své děti, k umění, k řemeslu, ke sportu?

„No, snažím se u té starší, to vlastně ve školce jsem se dívala teda po kom tom má, protože já jsem hudební sluch neměla, ta už ve školce, když měla takové to dětské pianko kde já nevím štěká pejsek, kočička mňouká, tak ona si na tom na té jakoby klávesnici byla schopná zahrát všechny ty písničky, které ve školce zpívali, takže jsem ji u ve školce přihlásila do hudební klavír, na klávesy. Takže od školky hraje na klávesy, hraje doteďka nějaký těch deset let možná víc. A tu mladší jsme taky chtěly, aby si to nezáviděli, že ta starší hrála, tak mladší ne, ale když jsme byli u zápisu, tak ona tam samozřejmě nevydržela sedět, tak jí nabídli, jestli by nechtěla chodit do dramatického kroužku, že je taková živá, akční, takže ona chodí do dramatického kroužku a s tím jsme to teda odložili, třeba než se trošku zklidní.“

A u té starší, sleduješ vývoj, jestli to dává smysl, jestli se někam posouvá?

„Tak jako sleduji to, ale ona je zas v takové věku, takže když hraje, tak si to samozřejmě ztlumí abychom to neslyšeli, že hraje, a když jí učitelka nabídne nějaké vystoupení, tak tam samozřejmě nechce jít. Takže jen na takové ty povinné vystoupení co mají vždycky na pololetí a na konci roku tak tam vždycky jdeme, ona teda s tím moc nesouhlasí, ale já chci vidět, jak jí to jde. Tak hraje pěkně, baví ji to. Sice měla takové období v takové té mladší pubertě těch dvanáct, třináct let, kdy teda to nějak bojkotovala, že už tam nebude chodit, že už ji to nebaví, ale nějak jsme to přestáli to období. Přestože je na gymplu a vlastně dojíždí z Otrokovic do Zlína, tak chodí stále teda.“

Zeptám se, jestli kontroluješ po dětech, jestli udělají to, o co jsi je požádala?

„Kontroluju, ale ne vždycky je to teda splněné.,, Nestačí, protože vím, že ta starší je takový lempl a prostě řekne jo, udělala jsem to, a vím, že to prostě neudělala, takže jdu a prostě zkontroluju to, ale vždyť to není udělané, ježišmárjá mamko.“

Vy jste se manželem kuřáci?

„Nejsme“

A zeptám se, pokud je alkohol, jestli je přítomen před dětmi?

„Tak zase na těch oslavách je prostě na stole šampus, víno.“

Doma?

„Jakože doma takhle přes týden ne, jenom na těch oslavách, kde to děti vidí.“

Jestli jsou děti přítomné nějakých ostřejších hádek?

„Jo, jsou.“

Takže si uvědomuješ, že to vlastně slyší?

„Jo.“

A nějaké fyzické násilí?

„Jakože mezi mnou a manželem? Ne, tak to zase ne, to my si takto vyměňujeme občas názor teda hlasitě, děti to teda slyší bohužel, neměly by, ale slyší, ale při těch emocích si to neuvědomíš, že jsou otevřené dveře, kdežto moji rodiče ti to dělali přesně naopak, ti se pozavírali a pak se pohádali, takže my jsme to neslyšeli vůbec.“

A je to v tom týdnu jak asi časté, jaký interval to má?

„Ted' už ne, bylo jenom období, kdy jsme se tak hádaly častěji, ale tím, že manžel pracoval v Praze, takže to slyšeli tak jednou za týden, kdy jsme se stihli pohádat, pak zase odjel a teďka je to už takové vyřešené, zklidněná situace, takže už se nehádáme.“

Zeptám se, jestli děti nechávalas hlídat prarodiči, jestli to byli takové častěji odkládané hlídané děti i třeba přes noc?

„Jo, ta starší byla taková, že, spávala u babičky asi v té první třídě a poslední rok ve školce to bylo to období.“

Zeptám se, pokud jste s manželem nábožensky věřící, jestli sdílíte toto se svými dětmi?

„Ne, manžel je nevěřící, a já teda jenom tak jako tak jak to mám vlastně od těch rodičů, že tam si zajdu třeba jen na Vánoce a to je asi všechno.“

Takže děti, když byly malé holčičky, tak nebyly informované o náboženství?

„No, byly pokřtěné, informované asi jsou, ale nějak jim to nic neříká. Ta starší vůbec, takže je k tomu nevedeme.“

Zeptám se, jestli děti s vámi spí v jedné manželské posteli, třeba ta mladší teď nebo ta starší dřív, když byla ještě malá?

„Ne, ta starší měla svůj pokojíček vlastně sama pro sebe, takže ta spávala v pokojíčku, a teď ta mladší tam má s ní pokojíček, má tam postel, a teď ta starší jak začala chodit na gympl, a má toho učení hodně, tak malá občas se mnou spí, ale není tam manžel v té posteli, takže manžel musí spát do obývacího a nebo, když ta starší si dovede kamarádky, že tam chtějí spát o víkendu, takže když tam spí v tom pokojíčku ta její kamarádka, tak ta mladší samozřejmě z tamy musí odejít, tak vždycky uděláme přesun, že spí se mnou na lůžku a manžel spí v obývacího. To tak to je asi jediné.“

Ale ten přesun je v rámci velikosti bytu, ale není v rámci kontaktní výchovy?

„Ano, je to kvůli tomu, že je byt malý, nemůže mít každá svůj pokoj.“

Zeptám se, jestli objímáš své děti, jestli se nimi mazlíš?

„No musím říct, že objímám své děti více než moje rodiče mě, nevím možná, že jsem na to zapomněla, ale přijde mi, že je víc objímám takhle.“

Zeptám se, jestli mluvíš ty nebo tvůj manžel mluvíte před dětmi sprostě, jestli slyší děti vulgární slova?

„Ne, nemluvíme sprostě.“

Jak reaguješ, když jseš s dětmi nebo s jedním dítětem v konfliktu, když něco provedlo?

„No tak křičím, zvýším hlas, křičím, jsem rozčilená, no to je tak všechno.“

Seznamuješ své děti se sexuální výchovou?

„No, tak tu mladší ještě ne, tak jako jen tak jak děti přijdou na svět něco tak zhruba, s tou starší jsme měli rozhovor, když jí bylo asi osm, devět let, že bude mít třeba menstruaci a tak dál co to je, tak jsem byla ráda, že jsme to probrali tak brzo, když byla schopná to ještě

vnímat, že byla ještě dobrý posluchač. V těch jedenácti nastala puberta. Už v těch desíti se o tom se mnou nechtěla bavit, už jí to bylo trapné a mamko nemluv o tom a pak nějak před tím jedenáctým rokem dostala právě menstruaci, tak to už věděla co a jak.“

Údaje:

Martia, vdaná maminka tří dětí- kluci ve věku 12, 4 a 1 rok, vzdělání Martiny- vysokoškolské, současný věk rodičů Martiny, matka 62 let, otec 63 let, rozvedená rodina, vzdělání rodičů-matka středoškolské, otec vyučen

PR5

Zeptám se tě na první otázku, a zeptám se tě, jakým způsobem jsi byla odměňována jako dítě, jestli kapesné nějaké bylo, dárky?

„Tak v tom vyšším věku jsme měli nějaké kapesné a odměňována jako chválením, pochvalou a tady těma věcmi, ale jako dárky, že bych dostávala dárky za něco, že třeba doma něco udělám tak to ne. Dárky jsme dostávali standardně k Vánocům, k narozeninám, k svátku.“

Takže nic navíc takhle mimo ty Vánoce, svátky, narozeniny nic navíc nebylo běžné?

„Tak možná mohlo být třeba běžné, když třeba rodiče byly někde pryč, a pak přijeli, tak nám něco přivezli.“

Ale to kapesné bylo?

„A to kapesné bylo.“

Pokud jako dítě něco provedlas, tak jaký následoval trest? Jestli tam třeba byly i nějaké fyzické tresty?

„No, my jsme dostávali teda. Náš tat'ka on má takový svůj názor na výchovu, takže on třeba tu moji výchovu, která je teď hodnotí jako špatnou, protože děti netluču. My jsme dostávali, fakt dostávali jsme vařečkou, dostávali jsme jako, ty fyzické tresty tam byly.“

A mimo takové ty fyzické tresty třeba nějaké to sezení v koutě, nekomunikace?

„Nekomunikace ne, tak možná jsem někdy musela klečct jako dítě, ale jako není to nějaká vyhraněná vzpomínka. Ale jako náš otec je takový jako striktní na tohleto a on se toho teda nebojí těch fyzických trestů, takže my jsme fakt dostávali.“

Pokud se ti něco povedlo jako dítě, tak byla jsi za to pochválená?

„Jo, tak to jo.“

A od matky nebo od otce?

„Od obou.“

Kolik času se ti rodiče věnovali? Myslím třeba víkendy, jestli byli nějaké společné?

„Víkendy byly vždycky jako společné. My jsme jezdili třeba na hory nebo jsme chodili společně na procházky. Rodiče se rozvedli, vlastně když mi bylo 17 let, takže už jsem byla poměrně velká, takže jakoby to dětství, když vezmu co si tak člověk pamatuje okolo těch osm, deset let, tak to jsme hodně trávili času jako rodina. Naši měli hrozně moc svých koníčků, mamka chodila cvičit, oni chodívali tancovat do nějakého souboru, takže oni hodně nebyli doma jako večer. Pamatuju si, že jsme s bratrem teda bývali, když mě bylo třeba deset večer doma, než přišli v devět.“

A učili se s tebou rodiče?

„Málo.“

Zeptám se, jestli v primární rodině byly časté návštěvy?

„To jo, to jako naši jsou, to určitě to když srovnám, že vím, že třeba v některých rodinách se děti nesmějí navštěvovat, že si nemůžou přivést kamaráda. U nás ne, my jsme si mohli přivést kohokoliv domů, jako z těch kamarádů, naši teda chtěli vědět dopředu, koho si dovedu, i k nám chodilo hodně návštěv, Naši měli hodně známých.“

Zeptám se, jestli tě rodiče vedli k hudbě, k umění, ke sportu, k řemeslu.

„To jo, to moje maminka má takovou jako představu, že nějaký hudební vzdělání patří k základnímu vzdělání takže já jsem se trápila na flétně, můj brácha se trápil na houslích. A takže jako chodili jsme do hudebky, já jsem chodila na výtvarný obor, ke sportu taky, že lyžujeme, hráli jsme tenis. Naši s námi jezdili na hory, to nás vedli. I dodneška, že ten sport, nemáme v tom problém i doteďka chodím na běžky, lyžuju, chodíme na běžky i v tý dospělosti. Jako to bylo dobrý si myslím, že jo.“

A třeba jako aktivně, že by sledovali ty výsledky?

„To ne, to no, že bysme něco dělali závodně, to můj bratr chtěl, původně ho naši dali na hokej, ale to je strašně náročný, ale nabyli ambice, abychom my v něčem vynikali, spíš chtěli, abychom si všechno jako zkusili.“

Existoval v rodině nějaký systém kontroly, to znamená, jestli jste třeba rodičům museli ukazovat zuby nebo jestli to bylo postavené na důvěře?

„No já si jako myslím, že v té naší rodině, že byli rodiče na nás nedůslední. Když to teď vidím, jako rodič, tak to dokážu posoudit, že se snažili, když byl nějaký problém ve škole, tak opravdu se mamka se náma učila, chvilku ale pak to pustila, pak jak se to zažehnala, tak to pustila. Byla tam hrozně malá důslednost, třeba i v tom čištění zubů. Takže snažili se, ale ta důslednost prostě chyběla.“

A pokud rodiče byli kuřáci, tak jestli kouřili před vámi?

„Ne, nebyli, nejsou.“

A když tedy nesou nekuřáci, tak jestli před dětmi pili rodiče alkohol?

„Jo, tak to jsme neviděli, naši jsou abstinenti dodneška, neměli a nemají problém s alkoholem, já si nepamatuju, že bych viděla mamku opilou a tat'ku jednou, když byl čert na Mikuláše, když mi bylo asi 10 let a padal ze schodů. Takže to byla jediná epizoda, kdy

jsem nevěděla, co mi mám pod tím představit, protože jsem slyšela, jak padá, ale byla to jako sranda. (smích) Takže naši alkohol ne že by ho před námi, nepili, dali si třeba víno s nějakou návštěvou nebo na Vánoce vaječný koňak, ale alkohol nebyl u nás nikdy problém.“

A jaký způsobem probíhaly hádky, myslím jako hádky mezi rodiči?

„No hrozný, no to bylo hrozný, protože naši se hádali jako hodně pak se nakonec i rozvedli. Takže oni se hádali občas strašně a oni, tam bylo i to, že oni se i vzájemně občas asi i profackovali, jako že tam bylo i to násilí, jako nebyla to žádná katastrofa, spíš si nemyslím, že by třeba otec mamku nějak tloukl, to ne, ale ona se taky jako nenechá, takže třeba ona i ta agrese vycházela i z ní, takže tam se napadli. Já jsem to jako nikdy neviděla, ale vím, že se to jako dělo.“

A já se tě zeptám Martino, jestli v dětství jsi byla často hlídaná prarodiče?

„Prarodiče, hodně babička s dědečkem nás hlídali, tetičky ani ne, ale tak v rodině jsme si normálně vypomáhali. Třeba o prázdninách, jsme byli u tety, pak zase bratranec se sestřenicí byli třeba u nás, když rodiče měli dovolenou, takže ty vztahy v té rodině byly poměrně dobré. I s těma sourozencama rodičů, my se i stýkáme dodneška s těma bratrancema a tak, že tam to bylo v pořádku. Hodně nás hlídala babička s dědou.“

Takže máš pocit, že to bylo časté?

„Hlídali nás poměrně dost často, jako nás hlídali častěji.“

Já se tě zeptám, jestli rodiče jsou nábožensky založení, jestli vás vedli k nějaké víře?

„Ne, my ne, jen teda tatínkova maminka, ta byla nábožensky založená, chodila i do kostela a naši tak tentokrát to bylo přece jenom v tom komunismu, jako ne že by se vysmívali, ale nijak nás k tomu nevedli, ale potom, když se rozvedli vlastně, tak tat'ka se k tomu jako vrátil, protože ten rozvod je rána že jo, takže pak začal chodit do kostela, asi v tom dětství si tak

tak nějak vzpomněl, nějak se to v něm probudilo, nějaký ty hodnoty, není nějak zásadně věřící to vůbec ne, ale vím, že měl období, kdy k tomu jako tihnul. Ale my jako děti nás my jsme tím nebyli nijak ovlivnění.“

Spali jste jako děti např. ve věku 8 až 10 let s rodiče v jedné posteli?

„Ne vůbec, my jsme měli rodinný dům a tam jsme měli každý svůj pokojíček, co si pamatuju, takže jsme spávali sami.“

Bylo u Vašich rodičů běžné takové to mazlení nebo to byla taková ta studená výchova?

„Ne to ne, naši se s náma mazlili, to jako ten kontakt tam probíhal, to nebyla studená výchova, mamka je doteďka i na moje děti, je obejmě, pomazlí, pochová, popusinkuje, to nebyla určitě studená výchova.“

Slýchalas v rodině v sprostá, vulgární slova?

„Ne, to ne“

A jak reagovali rodiče, když jste byli v konfliktu? Když něco udělalas, cos udělat neměla, jak ten konflikt s tebou řešili?

„No, tak my jsme teda s bratrem měli období, kdy jsme se dost tloukli dost, když mě bylo 12 a jemu 9 a pak to utichlo, když jsem měla 15, to už jsme se netloukli, já jsem ho tak provokovala a on vždycky on je takový impulzivní dodneška, tak mě tak trošku bavilo ho tak nějak vytočit, takže my jsme se tloukli a asi jsme to i viděli doma těžko říct, nám to přišlo normální, když se na to takhle teď dívám zpětně. Ale naši to řešili, tak že nás nějak napomenuli, že nám řekli, ať toho necháme, jako já si nepamatuju nějaké zásadní řešení, řekli tak se furt netlučte, nehádejte, nebo se nás snažili separovat, že nám řekli, každý běžte do svého pokoje a dejte pokoj, že to nebylo nějak, já si jako nevybavuju nic.“

A zeptám se tě Martino, jestli se s tebou nebo s bratrem rodiče bavili o sexuální výchově?

„No, jako vyloženě o sexuální výchově jako ne, s bratrem nevím, ale myslím, že to taky ne, ale jako mamka mi řekla takové ty zásadní věci, že začnu menstruovat a takhle a potom jako já si myslím, že jsme měli poměrně otevřený vztah, ale vyloženě o sexuální výchově, jenom si pamatuju takovou jako mám vzpomínku, když mi bylo asi 17 a začala jsem chodit s klukem, který byl o 3 roky starší a byl tam jasný, že proběhne nějaký ten sex, tak jen řekla, já doufám, že se ten Radek nějak chrání a to bylo všechno co mi řekla vyloženě o sexuální výchově a bráchou si myslím, že taky ne. Takže nic moc.“

RR5

Zeptám se, jakým způsobem odměňuješ své děti, jestli mají kapesné, nějaké dárky?

„Tak ti dva malý jsou malý, takže ty ještě kapesné nemají. Ten nejstarší syn chodí do šesté tříd, takže ten má 50 korun týdně kapesné. Jinak dárky mají standardně, prostě, když mají svátek tak nějakou sladkost, nějaký menší dárek, když mají narozeniny, tak to mají nějaký větší pěkný dárek, když jsou Vánoce, tak mají dárek, někdy jim třeba něco koupím, když jdu na nákup a vidím, že by tam pro ně něco pěknýho bylo, ale je to nějaká drobnost, není to třeba dárek za tři stovky, je to většinou něco do stovky Někdy jim něco koupím, když něco vidím, my se snažíme i teda s manželem být k nim spravedlivý, já toho nejstaršího mám z prvního manželství, takže my jsme v tomto dost zásadní, abychom k těm dětem byli spravedlivý, takže já když něco koupím, tak to koupím těm dvěma, protože ten třetí z toho nemá ještě rozum, ale taky ho tam zahrneme, nebo, když někam jedu, tak jim něco přivezu, nějakou drobnost nebo za vysvědčení.“

Pokud tvoje dítě něco provede, některé z nich, máš tři děti, tak jak je potrestáš?

„Tak to je individuální, protože každé potřebuje něco jinýho, takže ten největší, ono taky záleží co je, já snimi nemám nějaké výchovné problémy, ale třeba s větším s tím nejstarším, že třeba mu řeknu, ať se připraví a on se nenaučí nebo něco neudělá, tak tam funguje to, že mu zabavím ty jeho tablet případně telefon ale ono mu to zase tak nevadí, protože je mu dvanáct on si pak hraje třeba s legem, takže na tom nelpí. Pak pokud je, když mu chci něco, ono je to jako těžký mu něco zakazovat, třeba stalo se mi, že jsem mu řekla, že když něco

neudělá, tak že nebude moct jít k nějakému kamarádovi na narozeniny, to je ale také aktuální, protože tam má v pátek jít, ale to jsem udělala jednou a ono je to těžký, protože když člověk s něčím vyhrožuje, tak to pak i musí splnit. Většinou je to zákaz tabletu nebo televize. U toho prostředního tak tomu jsou čtyři, většinou na něho zavru a stačí to.“

A nějaké fyzické trestu?

„No, taky jako dostanou, ne že bych je tloukla, jak jsme dostávali my, dostanou třeba na zadek. Jako třeba to mimino, tomu je rok, když dělá něco, co mu ohrožuje život, když strká ruce do zásuvky, tak ho plácnu přes ručku, aby to pochopil ale je to výjimečný, aby to pochopil, že to nesmí. Ten prostřední, tam řeknu, když ještě něco, tak já ti dám na už zadek nebo řeknu, že jdu pro vařečku a ono to stačí a u toho největšího, tak tam se stalo párkrát, že dělal něco zásadního a dostal. Jednou jsem popadla obouvátko na boty se přiznám, když byl ve třetí třídě, je to teda hrozné, jsme se nemohli dohodnout a já jsem po něm něco chtěla a on mě tak třepnul, jako se mě tak dotknul. A to je pro mě nepřijatelné, to si myslím, že to ty děti nesmí dělat, že na mě nemůže fyzicky jít, tak to jsem popadla, co jsem měla při ruce, a dostal na zadek. Druhá epizoda byla teď na začátku školního roku, on už jde do puberty, že dostal facku a pro mě je to hrozné, protože to беру jako selhání.“

A vnímáš ty tvoje fyzické tresty jako jiné než co jste dostávali vy v dětství?

„No určitě, my jsme dostávali mnohem víc, my jsme dostávali za každou blbost, my jsme dostávali vařečkou, my jsme dostávali takovou latí, jako já jej třepnu fakt jako po zadečku jako málo, já když to srovnám, tak je to deset a jedna a i si myslím, že třeba už školní děti se nemají být, že je to pro ne hrozně ponižující, že to není správný, ale hold jako tu teorii známe všichni dobře, ale v té praxi je to někdy prostě těžší no.“

Pokud se dětem něco povede, tak jestli je dokážeš pochválit?

„Jo, to jo, to já jsem na ně pyšná, to já jim říkám, jak jsou šikovní, jako, když se jim něco povede, tak já je dokážu pochválit, jako snažím se o to cíleně, protože si myslím, že je to důležitý.“

Kolik času se věnuješ svým dětem?

„No, věnuju se co nejvíc to jde, protože teď třeba jsou období, kdy ten nejstarší vstoupil na druhý stupeň, takže to bylo takový, jako ten školní rok složitější, protože měli každý předmět jinýho učitele, jiné nároky a on hrozně zapomíná, on je takovej, že má poruchu pozornosti, takže to bylo takové náročné, že jsem fakt každý den se s ním musela naučit a zkontrolovat mu jestli má všechny věci, to na prvním stupni nedělal, aby se naučil do všech předmětů, aby se naučil, že se fakt musí připravovat, ale to už jsme zvládli, takže tomu jsem se teď věnovala víc, samozřejmě to mimino jako potřebuje hrozně moc mého času, takže se snažím s tím prostředním, cíleně si na něho udělat čas, abychom byli sami, ale to je hrozně těžký, protože vždycky někdo z těch sourozenců s náma je, tak přece jenom nejstarší na toho si udělám čas, když ti malý jsou spát tak to je takový klid večer, s tím malým s tím jsem celý den, a u toho prostředního tam musím mu cíleně věnovat čas, abych si s ním aspoň hrála nebo spolu nakoupit jen my sami dva.“

A učíš se s tím nejstarším?

„Učím, teď je období, kdy se nejvíc věnuju tomu nejstaršímu, protože tam je to teď důležité, aby to někam nesklouzlo, takže tam se mu teď snažím hodně věnovat v té škole.“

Jsou ve Vaší rodině časté návštěvy nebo jste spíš taková ta uzavřená rodina?

„Uzavřená rodina ne, návštěvy jsou jak rodina tak známý, tak děti si můžou přivést kohokoliv.“

Vedeš děti kde sportu, k hudbě, k řemeslu, umění?

„Ten nejstarší chodil vlastně na kytaru, teďka už ho to nebavilo, už jako nechtěl sám, tak jsme se dohodli, že chodí do keramiky, do sportu chodí do plavání a ti malý tam ještě ty žádný kroužky extra, tak ve školce, jsou malý, a teď je učíme lyžovat, takže vedu.“

Ale toho nejstaršího nějak závodně vedeš?

„Ne, to ne, to já si myslím, že tady ty ambiciozní matky, že na ty děti jsou kladeny velké nároky, já jsem zastáncem toho, že to dítě by si mělo zkusit toho co nejvíc, aby bylo takový všestranný a aby si vybralo, protože já nemám ambici, aby z něho byl Jágr.“

Kontroluješ svoje děti, jestli provedli to, o co jsi je požádala?

„Přiznám se, že jo, snažím se, v to tam dělám co nejvíc můžu, protože ta nedůslednost tam mám zkušenost z té původní rodiny.“

Kouříte s manželem?

„Ne, nekouříme.“

Tak jestli je tam nějaký alkohol konzumován před dětma?

„Ne, tak můj manžel ten vyloženě, je mu ani alkohol nechutná, on nevypije víc jak dvě piva, také toho moc nevypije. Dáme si třeba večer každej deci vína a to teda před dětmi ani netajíme, ale jako před dne, to ne, to ani není možný. My jezdíme skoro furt autem oba, takže to ani není možný, takže jediné co si dáme, třeba nějakej likér, každej jednoho frťánka to si dáme.“

Pokud jsou nějaké hádky, jestli jsou i před dětma?

„No, že by tam byli nějaké hádky a že bysme na sebe řvali a byli na sebe sprostí, tak to my neděláme. Já jsem hrozně ráda, že my si na sebe nedovolíme, jak někdo na někoho řve třeba sprostě, já to nechci a manžel taky ne, takže my pokud máme nějaké nedorozumění nebo něco si potřebujeme říct, tak my si to řekneme i před dětma, vůbec neděláme takové, že bysme se někde zavřeli a pak na sebe štěkali, nebo se tam nějak napadali, jak to dělali naši. Jako když to srovnám, že někdo řekne manželovi ty debile narovinu, tak to já bych si v životě nedovolila, protože jsou určitý věci, přes, který pak nejde cesta zpět. My si sprostě nenadááme vůbec, samozřejmě máme nějaké spory, ale to se nerozpakujeme si to říct i před dětma manžel je z rodiny, kde komunikace byla hrozně těžká, tchýně je jen našťvaná, ale

nikdy nic neřekne, takže on je z tohoto vyhovanej, já to mám trošku lepší, ale taky to nebylo ideální, takže my jsme si prošli tím, že jsme se oba museli naučit říct, co se nám nelíbí a ty děti jsou toho teda přítomné.“

Fyzické násilí tam žádné není?

„Ne, to vůbec.“

Necháváš děti častěji hlídat prarodiči, kamarádkami?

„Nejsou hlídané, já jsem jako zastáncem toho, že když si děti pořídím, tak bych s nimi chtěla být co nejvíc. Takže, když se potřebuji prostřídat, tak s manželem. Jako hlídají je, ale je to co nejmíň, my se snažíme si ty děti obstarat sami, jsou to naše děti.“

Pokud jste věřící, jestli tohle sdělíte s dětmi nebo jestli jim dáváte v tomto směru nějaké informace?

„Ani já, ani manžel a ani tam nejsou jako žádné náznaky. Pokud se ten starší syn, ten se jako hodně ptá, je takový hodně všímavý, tak pokud se zeptá, tak se snažím mu to vysvětlit, tak jak to já nějak chápu.“

Spí nebo spali tvoje děti do těch osmi let s tebou a manželem v jedné posteli?

„Do 8 let ne, ale moje děti se mnou spali v posteli všichni. Ten můj nejstarší syn se mnou spal asi do 5 let, než jsem se seznámila s manželem. A ten vztah tam byl jinej než z těma ostatníma dětma když to teď posoudím, takže to se mnou spal chlapeček, to je jasný, ale neměl žádné problémy, že by za mnou chodil, ten malej, ten prostřední, ten s náma spal do tří let, než se narodilo mimino a miminko roční spí teda se mnou v jedné posteli a někdy i ve své postýlce.“

Objímáte svoje děti, je to spíš taková ta kontaktní výchova?

„Ano, kontaktní.“

Před dětmi mluvíte sprostě?

„Snažíme se nemluvit, ale občas manželovi někdy něco ujede, třeba, že řekne do prdele, ale to hnedka řekneme, Matýsku to se neříká, to tatínkovi ujelo, ale manželovi to občas ujede, snažíme se nemluvit sprostě, pokud nám něco ujede, snažíme se to vysvětlit.“

Jak reaguješ, když jsi v konfliktu s nějakým dítětem? Když neudělá něco, co udělat mělo?

„Já řvu, jako jsem naštvaná, mě to vytočí, já jim vyhrožuju, já jim řeknu, že jestli něco tak dostanou na zadek, oni se většinou toho zaleknou, že to nedojde, já jsem taková impulzivní, že vybuchnu, takže já na ně řvu, přiznám.“ (smích)

A seznamuješ děti se sexuální výchovou?

„No, jo, my se snažíme být k těm dětem co nejvíc otevření, takže ten nejstarší tomu jsem koupila knížku- Jak jsem přišel na svět, kde bylo tatínek má semínka, maminka má vajíčko, tak jsem mu to přečetla, jsem ho s tím seznámila, a když se jako zeptají, nebo ten starší, když se zeptá, tak mu všechno otevřeně řeknu, ale co se týká sexu, co chtějí vědět kluci. Protože já mám pocit, že je to v pořádku, ale teď jsem se bavila s kamarádkou a ta má stejně staré děti. Zodpovím mu všechno, co potřebuje, už je velký, takže před ním nechodím nahá a co se týká té sexuální výchovy, tak bych měla být taková aktivnější.“